METODA ANIMACJI SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH NA RZECZ DOBRA WSPÓLNEGO

Wersja trzecia,
zaktualizowana
i uzupełniona

Warszawa,
marzec 2022

LOKALNE PARTNERSTWA PAFW

Jeżeli chcecie zmienić swoją społeczność, jeżeli chcecie, aby ludzie byli zadowoleni z tego, że w niej żyją, to przeczytajcie to opracowanie, może będzie Wam łatwiej do tego doprowadzić.

Jeżeli tego nie chcecie, to też je przeczytajcie, może zmienicie zdanie.

Opracowanie jest przeznaczone dla wszystkich mieszkańców społeczności lokalnych. Szczególnie przydatne może być dla tych, którzy działają na rzecz swoich wspólnot lub zamierzają się tym zająć.

Jest to trzecia wersja opisu metody animacji społeczności lokalnych na rzecz dobra wspólnego, zaktualizowana i uzupełniona na podstawie wniosków z oceny jej wdrażania.

Publikacja składa się z dwóch części. **Część pierwsza** wyjaśnia, czym jest metoda animacji społeczności lokalnej na rzecz dobra wspólnego, na czym ona polega i jak ją stosować. W **części drugiej** znajdują się narzędzia i wskazówki przydatne przy wdrażaniu metody oraz przykłady praktycznego stosowania metody w kilku społecznościach lokalnych.

Dla tych, którzy chcą wiedzieć więcej, na końcu części pierwszej zostały podane źródła wiedzy przydatnej przy wdrażaniu metody oraz baza informacji o konkretnych przedsięwzięciach realizowanych przy jej wykorzystaniu.

Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności

AKADEMIA ROZWOJU FILANTROPII W POLSCE

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ 1

OPIS METODY ANIMACJI SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ NA RZECZ DOBRA WSPÓLNEGO I WSKAZÓWKI CO DO JEJ STOSOWANIA **4**

1. O ANIMACJI LOKALNEJ **4**

2. SKĄD SIĘ WZIĘŁA METODA? **6**

3. NA CZYM POLEGA I CZEMU SŁUŻY METODA? **7**

4. DLACZEGO WARTO STOSOWAĆ METODĘ? **8**

5. PIĘĆ FUNDAMENTÓW METODY **9**

6. METODA W PRAKTYCE **18**

7. O CZYM TRZEBA PAMIĘTAĆ? **31**

8. DLA TYCH, KTÓRZY CHCĄ WIEDZIEĆ WIĘCEJ **32**

CZĘŚĆ 2

9. ZAŁĄCZNIKI: PRZYKŁADY NARZĘDZI UŻYTECZNYCH NA RÓŻNYCH ETAPACH WDRAŻANIA METODY **34**

9.1. WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE ZORGANIZOWANIA SPOTKANIA Z MIESZKAŃCAMI **34**

9.2. WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE ROZMÓW Z MIESZKAŃCAMI NA TEMAT POTRZEB SPOŁECZNYCH **36**

9.3. PRZYKŁADY NARZĘDZI DIAGNOZOWANIA POTRZEB I ANIMOWANIA AKTYWNOŚCI MIESZKAŃCÓW WYKORZYSTYWANYCH W PROGRAMIE LOKALNE PARTNERSTWA PAFW **40**

9.4. PRZYKŁAD ANKIETY SONDUJĄCEJ OPINIE MIESZKAŃCÓW NA TEMAT DOBRA WSPÓLNEGO, ICH AKTYWNOŚCI I MIEJSCA ZAMIESZKANIA **42**

9.5. PRZYKŁAD RAPORTU Z DIAGNOZY SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ **43**

9.6. PRZYKŁAD POROZUMIENIA O WSPÓŁPRACY **57**

9.7. MAPA ZASOBÓW PARTNERSTWA **59**

9.8. PRZYKŁADY NARZĘDZI CYFROWYCH PRZYDATNYCH W KOMUNIKACJI POMIĘDZY PARTNERAMI I W ZARZĄDZANIU PARTNERSTWEM **60**

9.9. PRZYKŁAD PYTAŃ DO WYKORZYSTANIA W OCENIE DZIAŁAŃ PARTNERSTWA **62**

9.10. WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE PRZEPROWADZENIA EWALUACJI DZIAŁAŃ PARTNERSTWA **64**

9.11. PRZYKŁADY DZIAŁANIA PARTNERSTW LOKALNYCH **67**

Tomasz Schimanek

CZĘŚĆ 1

OPIS METODY ANIMACJI SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ NA RZECZ DOBRA WSPÓLNEGO I WSKAZÓWKI CO DO JEJ STOSOWANIA

1. O ANIMACJI LOKALNEJ

Często ludzie zadają sobie pytanie: dlaczego obok w mieście, gminie, w sąsiedniej wsi jest tak dobrze, a u nas nie? I niekoniecznie chodzi im o nowe drogi, ale o to, że mieszkańcy się spotykają i z sobą rozmawiają, że są świetlice dla dzieci, kluby dla seniorów, co sobota imprezy otwarte dla wszystkich. A tu, u nas, nuda, nic się nie dzieje.

A przecież w każdej gminie, mieście i wsi ludzie chętnie by się spotykali, rozmawiali, działali razem na rzecz własnej społeczności. Co zrobić, żeby tak się stało? Trzeba ich obudzić, zmotywować do wyjścia z domu, zachęcić do zrobienia czegoś razem: dla siebie i innych, dla całej społeczności. To jest właśnie **animacja lokalna, czyli pobudzanie mieszkańców do aktywności na rzecz swojej wspólnoty.**

Najważniejszym potencjałem każdej społeczności są **ludzie** z ich potrzebami, wiedzą, doświadczeniem, wartościami, przekonaniami, talentami, pasjami, pieniędzmi, pomysłami. Do swojej dyspozycji mają lokalne zasoby naturalne: powietrze, rzeki, jeziora, lasy, pola, góry, a także zasoby, które są dziełem ludzi: budynki, ulice, instytucje, zwyczaje, tradycje, wspólną historię. Zasoby lokalne powinny służyć temu, żeby wszyscy w społeczności – zarówno jej mieszkańcy, jak i goście – czuli się dobrze, jej członkowie mogli zaspokajać swoje potrzeby, byli **zadowoleni z tego, że żyją w swojej wsi, mieście, gminie. Nie zawsze tak jednak jest. Animacja lokalna służy właśnie temu, żeby ożywić podstawowy potencjał każdej społeczności, jakim są ludzie.** To oni, działając razem na rzecz wspólnoty, mogą **racjonalnie wykorzystać zasoby lokalne: przyrodę, instytucje, infrastrukturę do tego, żeby im i ich następcom żyło się lepiej.** Po to, żeby nie tylko każdy mieszkaniec mógł pełniej zaspokajać swoje potrzeby dzięki wsparciu i współpracy z innymi mieszkańcami społeczności, lecz żeby mógł czuć się jej członkiem i ją razem z innymi współtworzyć.

Dzięki aktywnej, współpracującej społeczności lokalnej, myślącej o racjonalnym wykorzystaniu swoich zasobów, rośnie **jakość życia** jej mieszkańców. Składają się na nią nie tylko możliwości zaspokajania potrzeb materialnych, lecz także zdrowie, na które mają wpływ np. środowisko naturalne, poczucie bezpieczeństwa, akceptacja społeczności czy możliwość realizacji własnych pasji.

Każdą społeczność da się obudzić, choć w niektórych przypadkach nie jest to wcale pro-

ste. Dlatego w wielu wspólnotach kluczowa jest rola **animatorów**, czyli osób, które starają się zmotywować innych do działania, pokazać im wspólne cele i zachęcić do ich realizacji. Animatorzy dysponują narzędziami do pobudzania aktywności, od tych najprostszych, jak wspólne spotkania i rozmowy, przez różne formy edukowania mieszkańców, po te, które wykorzystują nowe technologie, np. internet czy smartfony. W każdej społeczności te instrumenty powinny być dopasowane do jej specyfiki, przede wszystkim do potrzeb, oczekiwań i możliwości mieszkańców. Niezależnie jednak od indywidualnego podejścia animacja lokalna zawsze powinna uwzględniać:

- **otwartość na wszystkich członków społeczności, również tych, którzy do tej pory nie byli aktywni,**
- **łączenie własnych indywidualnych potrzeb z potrzebami innych i całej wspólnoty,**
- **nastawienie na zmianę myślenia i działania mieszkańców, jeżeli jej nie będzie, to nic się na dłuższą metę nie zmieni w społeczności,**
- **kontakty, wymianę informacji, rozmowy – wzajemna komunikacja ludzi jest niezbędna do tego, żeby cokolwiek zrobić razem.**

Trzeba mieć świadomość, że **animacja lokalna to nie jednorazowy impuls. To działania nastawione na lata i konieczność ciągłego doładowywania społecznego akumulatora,** który bez tego potrafi się bardzo szybko rozładować. W prowadzeniu takiej długofalowej animacji pomaga oparcie się na stałej, najlepiej sprawdzonej, metodzie postępowania. **Taką metodę proponujemy w niniejszym opracowaniu, mając nadzieję, że po zapoznaniu się z nim łatwiej będzie podjąć wysiłek animacji w społecznościach lokalnych.**

Animacja lokalna to pobudzanie i podtrzymywanie aktywności mieszkańców we wspólnych działaniach na rzecz swojej społeczności.

2. SKĄD SIĘ WZIĘŁA METODA?

Metoda powstała na podstawie doświadczeń programu „Działaj Lokalnie", a także doświadczeń realizatorów innych programów **Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, która jest realizatorem programu „Działaj Lokalnie", wspólnie z Fundacją oraz przy wsparciu zespołu profesor Anny Gizy z Fundacji Stocznia opracowała innowacyjną, autorską metodę animacji lokalnej, która została następnie sprawdzona i udoskonalona w ramach programu „Lokalne Partnerstwa PAFW".**

Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce od 1998 roku wspiera w różnych formach rozwój aktywności obywatelskiej na poziomie lokalnym. Jednym z istotnych działań Akademii w tym obszarze jest ogólnopolski program „Działaj Lokalnie". Jest to przedsięwzięcie Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności realizowane od 2000 roku, którego celem jest aktywizowanie i wspieranie rozwoju lokalnych społeczności na terenach wiejskich i w małych miastach. Od 21 lat Akademia wspólnie z Ośrodkami Działaj Lokalnie animuje aktywność lokalną, przekazując dotacje na działania obywatelskie. Obecnie 78 Ośrodków Działaj Lokalnie obejmuje swoim wsparciem łącznie ponad 600 gmin.

Więcej informacji o:

- **programie „Działaj Lokalnie"** – http://dzialajlokalnie.pl
- **programie „Lokalne Partnerstwa PAFW"** – www.lokalnepartnerstwa.org.pl
- **innych programach Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności** – http://pafw.pl

Program „Lokalne Partnerstwa PAFW" wykorzystuje potencjał i doświadczenia realizatorów różnych programów Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności do budowania partnerstw lokalnych na rzecz dobra wspólnego. Program jest realizowany od 2008 roku i dotychczas, w ramach siedmiu edycji, metodę animacji zastosowało 61 partnerstw lokalnych, które objęły działaniami 107 gmin. W prace partnerstw włączyło się blisko 970 podmiotów: organizacji pozarządowych, szkół, bibliotek, urzędów gmin, ośrodków kultury, przedsiębiorców, mediów, grup nieformalnych i indywidualnych liderów. W działaniach realizowanych z inicjatywy partnerstw dotychczas uczestniczyło ponad 158 tysięcy mieszkańców.

Metoda animacji społeczności lokalnych na rzecz dobra wspólnego wykorzystuje również wyniki badań i analiz dotyczących aktywności społecznej, przede wszystkim nawiązuje do teorii dobra wspólnego amerykańskiej noblistki, profesor Elinor Ostrom. Dowiodła ona na podstawie obserwacji konkretnych wspólnot, że możliwe jest samodzielne zarządzanie dobrami wspólnymi przez lokalne społeczności z korzyścią dla tych wspólnot i ich mieszkańców.

Doświadczenia partnerstw lokalnych pozwoliły na testowanie i udoskonalenie metody, wypracowanie nowych narzędzi animacji stosowanych w jej ramach, a także na przygotowanie 18 animatorów (alumnów programu), którzy pomagają we wdrażaniu metody animacji społeczności lokalnych na rzecz dobra wspólnego.

Część tych doświadczeń została opisana w drugiej części publikacji, a więcej informacji o działaniach partnerstw lokalnych znajduje się na stronie internetowej programu.

Metoda animacji sprawdziła się również w okresie pandemii. Pomimo różnego rodzaju ograniczeń związanych z kolejnymi falami pandemii COVID-19 partnerstwa lokalne nie zaprzestały działalności, powstały także nowe w kolejnych społecznościach lokalnych. Było to możliwe m.in. dzięki elastyczności i kreatywności grup inicjatywnych i partnerstw lokalnych, które dostosowywały sposoby działania do bieżącej sytuacji i wynikających z niej potrzeb i oczekiwań mieszkańców. Pomocne okazały się cyfrowe narzędzia ułatwiające zdalne komunikowanie się i zarządzanie realizowanymi działaniami.

W lutym 2022 roku partnerstwa stanęły przed kolejnym wyzwaniem jakim są skutki wojny w Ukrainie. Zareagowały natychmiast niosąc pomoc uchodźcom uciekającym przed wojną, podobnie jak wiele Polek i Polaków i tysiące organizacji pozarządowych. Nie sposób przewidzieć, jak dalej potoczą się wydarzenia w Ukrainie, w Polsce i na świecie, ale wydaje się, że partnerstwa sprostają związanym z nim wyzwaniom, bo podstawą ich działania jest to, co dzisiaj, w sytuacji kryzysu wywołanego wojną jest najważniejsze: wrażliwość społeczna, solidarność i wzajemność.

3. NA CZYM POLEGA I CZEMU SŁUŻY METODA?

Metoda animacji społeczności lokalnych na rzecz dobra wspólnego jest unikatowym, sprawdzonym w praktyce sposobem animowania działań społeczności lokalnej w oparciu o ideę dobra wspólnego.

- Prezentowana metoda jest unikatowym sposobem aktywizowania społeczności lokalnej, pozwala pobudzić, organizować i wspierać aktywność jej mieszkańców na rzecz dobra wspólnego.
- **Stosowanie metody służy:**
  - **pobudzaniu aktywności mieszkańców społeczności lokalnej,**
  - **budowaniu trwałych wzajemnych relacji między nimi,**
  - **integrowaniu mieszkańców, wzmacnianiu lokalnej tożsamości,**
  - **edukacji obywatelskiej, umacnianiu zasad solidarności, wzajemności, otwartości, pomocniczości,**
  - **organizowaniu działań ludzi wokół wspólnych celów,**
  - **racjonalnemu wykorzystaniu lokalnych zasobów do realizacji tych celów,**
  - **wspieraniu współpracy mieszkańców z instytucjami samorządowymi, organizacjami pozarządowymi, mediami, przedsiębiorcami i lokalnymi liderami,**
  - **lepszemu zaspokajaniu potrzeb zbiorowych i indywidualnych mieszkańców społeczności, podnoszeniu jakości ich życia,**
  - **zadowoleniu z życia w społeczności lokalnej.**

- Metoda została stworzona głównie z myślą o mniejszych wspólnotach, liczących do 50 tysięcy mieszkańców, ale jest na tyle uniwersalna, że można ją wdrażać w każdej społeczności lokalnej.

- **Wyróżnikiem metody jest działanie dla dobra wspólnego.** Formuła dobra wspólnego pozwala połączyć potrzeby i oczekiwania różnych grup mieszkańców, ale daje też możliwość włączenia we wspólne działania każdego członka społeczności lokalnej. Stanowi znakomity łącznik między zbiorowym interesem wspólnoty a indywidualnymi potrzebami jej mieszkańców.

- Metoda jest elastyczna, można wypełnić ją różnymi działaniami, które wynikają z lokalnej specyfiki, **pod warunkiem zachowania pięciu fundamentów, na których opiera się metoda,** szczegółowo opisanych poniżej.

Korzystanie z metody animacji społeczności lokalnych na rzecz dobra wspólnego zwiększa szanse na sukces i ułatwia animację lokalną, została ona wcześniej sprawdzona w wielu społecznościach lokalnych.

4. DLACZEGO WARTO STOSOWAĆ METODĘ?

Podstawowym argumentem za stosowaniem metody jest możliwość osiągnięcia bezpośrednich i długofalowych efektów opisanych wyżej. Metoda pozwala dodatkowo na:

- skorzystanie ze ścieżki postępowania, która została sprawdzona w wielu społecznościach,
- uniknięcie wielu błędów, które wcześniej popełniali pionierzy wdrażający metodę,
- dostosowanie metody do lokalnej specyfiki,
- zwiększenie szansy na sukces działań animacyjnych,
- lepsze wykorzystanie dostępnych lokalnie zasobów,
- integrowanie mieszkańców wokół dobra wspólnego, dzięki czemu można utrwalić efekty działań animacyjnych,
- korzystanie z wiedzy i doświadczeń innych społeczności, a także ze wsparcia animatorów **Pracowni Dobra Wspólnego**.

Zastosowanie metody nie gwarantuje sukcesu animacji lokalnej, ale zwiększa szanse na jego osiągnięcie.

5. PIĘĆ FUNDAMENTÓW METODY

Metoda animacji społeczności lokalnych na rzecz dobra wspólnego opiera się na pięciu elementach, które są z sobą powiązane i tworzą spójną całość.

Istotą metody jest pięć kluczowych elementów, które są jej niezbędnymi składnikami. To one nadają metodzie jej unikatowy charakter.

PIĘĆ FUNDAMENTÓW METODY

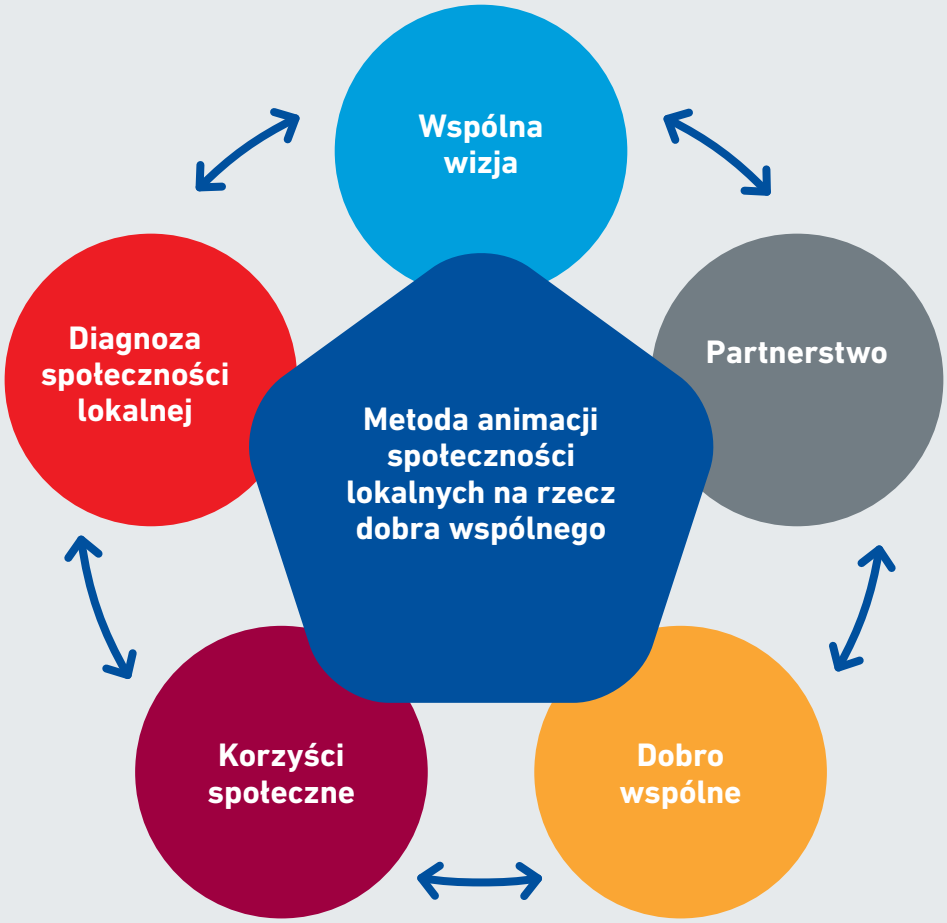

- Każdy z tych składników ma bezpośrednie przełożenie na konkretne działania, ale pośrednio wpływa na całość wdrażania metody. Inaczej mówiąc, wszystko, co będzie się działo w ramach stosowania metody, powinno odnosić się do:
  - rozpoznanych potrzeb i potencjału społeczności,
  - wypracowanej wspólnej wizji,
  - współpracy w ramach partnerstwa,
  - idei dobra wspólnego,
  - osiąganych korzyści społecznych.
- Każdy ze składników jest autonomiczny, ale jednocześnie wszystkie są z sobą powiązane i dopiero razem ujęte tworzą metodę. Z potrzeb społecznych wynika wspólna wizja, z chęci jej realizacji powstaje partnerstwo, które podejmuje działania dla dobra wspólnego, te działania zaś przynoszą korzyści społeczne.

Można na różne sposoby realizować te fundamenty w praktyce, ale rezygnacja z któregoś z nich przekreśla sens i skuteczność stosowania metody.

DIAGNOZA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

- Diagnoza polega na rozpoznaniu potrzeb i potencjału społeczności lokalnej.
- To punkt wyjścia do dalszych działań, a także ich punkt odniesienia, długofalowy cel prowadzonych działań. Aktywność na rzecz dobra wspólnego służy zaspokajaniu potrzeb zbiorowych i indywidualnych mieszkańców, więc konieczne jest ich poznanie. Podobnie jak zidentyfikowanie potencjału społeczności, na którym będzie można oprzeć wdrażanie metody.
- Kluczową częścią diagnozy jest rozpoznanie potrzeb społecznych. Analizując potrzeby społeczności lokalnej, warto wziąć pod uwagę obiektywne uwarunkowania lokalne, np. stan czystości powietrza, dostęp mieszkańców do przedszkoli, szkół, lekarzy, instytucji kultury czy też lokalne tradycje, zwyczaje, doświadczenia w działaniach wspólnotowych. Najważniejsze są opinie, odczucia i preferencje samych mieszkańców. **Tym, co wyróżnia metodę animacji społeczności lokalnych na rzecz dobra wspólnego, jest bezpośrednie zwrócenie się do mieszkańców z pytaniem nie tyle o ich problemy – to prowokuje zawsze negatywny kontekst – ile o ich oczekiwania, marzenia, wizje dobrostanu, co z kolei motywuje pozytywnie.** Z takiego podejścia płynie dodatkowy bodziec zachęcający członków społeczności do działania. Dyskusja o problemach najczęściej ma efekt roszczeniowy: zwykle prowadzi do znalezienia zewnętrznego podmiotu, który powinien je rozwiązać, najczęściej jest to samorząd albo rząd. Z kolei pytanie ludzi o marzenie pozwoli o wiele łatwiej ich włączyć w jego realizację, zachęcić do wspólnego podejmowania aktywności. Problemy ujawnią się na dalszym etapie, podczas planowania działań służących zaspokajaniu potrzeb, lecz nie będą już miały funkcji demotywującej.

- Rozpoznanie potrzeb daje także możliwość poznania subiektywnych oczekiwań, preferencji mieszkańców. Mogą być one trudne do spełnienia czy nieadekwatne do obiektywnych możliwości społeczności lokalnej, ale tkwią w ludziach i odwołanie się do tych oczekiwań zwiększa szansę na to, że mieszkańcy włączą się we wspólne działania.

- Ludzie mają najczęściej odmienne potrzeby i oczekiwania wynikające z różnej sytuacji życiowej, w której się znajdują. Wpływ na nią mają np. wiek, płeć, wykształcenie, sytuacja ekonomiczna, rodzinna, stan zdrowia. Jednak należy pamiętać, że różnice nie tyle dotyczą istoty samych potrzeb, ile preferowanych i możliwych sposobów ich zaspokajania. Każdy, niezależnie od wieku czy płci, musi oddychać, jeść, gdzieś mieszkać, mieć w co się ubrać. Każdy chciałby czuć się bezpiecznie, mieć zapewnione źródło utrzymania, być akceptowany, kochany, lubiany.

- Dzisiaj społeczność lokalna ma coraz mniejszy wpływ na zaspokajanie potrzeb związanych z jedzeniem, ubraniem, zatrudnieniem czy ze zdrowiem, to jest głównie domeną państwa i coraz bardziej globalizującej się gospodarki. Nie wyklucza to oczywiście możliwości tworzenia lokalnych miejsc pracy (w których np. powstają regionalne produkty spożywcze), ale dzisiaj wspólnota zaspokaja przede wszystkim potrzeby związane z poczuciem przynależności do grupy, akceptacji, szacunku, potwierdzania własnej przydatności.

- Poszczególne osoby mogą jednak różnie wyrażać wspólne dla mieszkańców potrzeby, mogą też mieć odmienną wizję zaspokajania swoich potrzeb przez wspólnotę. Na przykład przyjazna przestrzeń publiczna dla seniorów będzie oznaczać przede wszystkim wygodne ławeczki i równe chodniki, dla młodzieży – skate parki, dla zmotoryzowanych – parkingi, a dla osób z niepełnosprawnościami i matek z dziećmi – podjazdy.

- Drugim składnikiem diagnozy powinno być rozpoznanie lokalnego potencjału, możliwości, na których będzie można oprzeć wspólne działania. Potencjał to przede wszystkim mieszkańcy, ich wzajemne relacje, poziom zaufania, cechy demograficzne i dotychczasowe zaangażowanie w działania na rzecz społeczności. To również władze lokalne, instytucje publiczne, organizacje społeczne i inne podmioty, które zaspokajają potrzeby mieszkańców. Rozpoznanie potencjału lokalnego pozwoli z jednej strony określić obszary potrzeb społecznych, w których oferta działających podmiotów jest niewielka lub w ogóle jej nie ma, z drugiej – wykorzystać wiedzę o istniejącym potencjalne przy planowaniu przyszłych działań i poszukiwaniu potencjalnych partnerów.

- Zakres, skala i sposób przeprowadzenia diagnozy społeczności lokalnej zależy nie tylko od potrzeb, lecz także od możliwości inicjatorów wdrażania metody. Naturalne jest, że im więcej wiedzy o potrzebach i możliwościach społeczności dostarczy diagnoza, tym skuteczniejsze i użyteczniejsze będą działania w późniejszych etapach oparte na jej wynikach. Z drugiej strony diagnoza musi być funkcjonalna, czyli służyć realizacji kolejnych działań. A to oznacza, że na jej przeprowadzenie jest określony czas, a także zasoby ludzkie i finansowe.

- Doświadczenia we wdrażaniu metody wskazują, że diagnoza w praktyce może mieć dwojaki charakter. W sytuacji, w której nie ma pewności, jakie są kluczowe potrzeby mieszkańców, jakich sfer wspólnego życia społecznego dotyczą ich oczekiwania, diagnoza powinna być **otwarta**, powinna służyć identyfikacji potrzeb i potencjału w różnych sferach życia. Jeżeli jednak inicjatorzy wdrażania metody mają doświadczenia w pracy w określonym obszarze (np. ekologii, sportu czy turystyki) lub wiedzą, że jest on ważny dla większości mieszkańców, to mogą przeprowadzić diagnozę **ukierunkowaną** na potrzeby i potencjał lokalny w tej właśnie dziedzinie.

- Diagnoza społeczności lokalnej pozwala także zebrać dane, które pozwolą ocenić, czy działania realizowane przez partnerstwa lokalne przyczyniają się do osiągania celów i korzyści społecznych. Jeżeli celem działań jest wzrost aktywności społecznej mieszkańców, to w diagnozie można zbadać poziom tej aktywności i porównać go z poziomem po zrealizowaniu projektu przez partnerstwo. Pozwoli to ocenić, na ile wspólne działania przyczyniły się do realizacji zakładanego celu. Diagnoza powinna dostarczać danych będących podstawą ewaluacji działań partnerstw lokalnych.

- Oprócz rozpoznania potrzeb społecznych (co jest podstawą do stworzenia wspólnej wizji i określenia dobra wspólnego) i identyfikacji lokalnego potencjału (co z kolei przyda się w budowaniu partnerstwa i planowaniu wspólnych działań) diagnoza pełni jeszcze jedną ważną funkcję. Jest sposobem nawiązania **dialogu z mieszkańcami**. Komunikowanie się z nimi zarówno inicjatorów wdrażania metody, jak i jej realizatorów na późniejszych etapach jest niezwykle istotne. Chodzi nie tylko o informowanie członków lokalnej społeczności o tym, co się dzieje, lecz także o zbieranie ich opinii, sugestii i propozycji dotyczących wspólnych działań. Dialog to również sposób na przekonywanie, budowanie wzajemnego zaufania, prowadzenie działań animacyjnych, a w konsekwencji na zaangażowanie się mieszkańców w działania partnerstwa lokalnego.

- Dlatego warto tak zaprojektować przeprowadzenie diagnozy, by jej kluczowe elementy stały się początkiem dialogu prowadzonego w kolejnych etapach. Spotkania z członkami lokalnej społeczności, które w ramach diagnozy posłużyły identyfikacji ich potrzeb, mogą stać się cyklicznymi formami dialogu dotyczącego działań partnerskich. Ankieta, która dotyczyła opinii mieszkańców na temat potrzeb, może być powtarzana i stać się narzędziem zbierania opinii o działaniach prowadzonych w kolejnych etapach wdrażania metody.

Diagnoza społeczności lokalnej służy identyfikacji potrzeb i oczekiwań mieszkańców, jej potencjału do wspólnych działań. Jest również okazją do nawiązania z mieszkańcami dialogu, który powinien być prowadzony na każdym etapie wdrażania metody.

WSPÓLNA WIZJA

- Różne oczekiwania mieszkańców czasami wydają się trudne do pogodzenia, ale trzeba pamiętać, że za nimi stoją podobne potrzeby, np. kontaktu z innymi ludźmi, akceptacji, przynależności. Aby jednoczyć mieszkańców, budować realną wspólnotę, trzeba poszukać takiej wizji społeczności lokalnej, która będzie łączyć te różne oczekiwania mieszkańców.

- Wspólna wizja powstaje na podstawie rozpoznanych potrzeb mieszkańców, jest rodzajem wspólnego mianownika dla niekiedy zróżnicowanych oczekiwań i dążeń. Stare porzekadło mówi: „Jeszcze się taki nie narodził, co by każdemu dogodził", i rzeczywiście niekiedy trudno jest określić wizję, pod którą podpisaliby się wszyscy mieszkańcy.

  Z reguły jednak można znaleźć coś, co łączy różne potrzeby, może nie zaspokaja ich od razu, ale stanowi krok w stronę ich spełnienia. Coś w rodzaju konsensusu łączącego dążenia do zaspokajania potrzeb, jeżeli nie wszystkich, to przynajmniej znacznej części mieszkańców.

- Dzięki temu otwiera się możliwość włączenia się we wspólne działania wielu mieszkańców, organizacji, instytucji. Im szersza wspólna wizja, tym potencjalnie więcej będzie stron chętnych do zaangażowania się w jej realizację.

- Wizja nie powinna być abstrakcyjna. Im bardziej będzie miała konkretną postać, tym bardziej będzie zrozumiała dla ludzi i tym łatwiej będą się oni włączać w jej spełnianie. Na przykład młodzież chciałaby mieć miejsce, w którym mogłaby się spotykać, posłuchać muzyki, seniorzy chcieliby pograć w brydża czy posłuchać ciekawej prelekcji, młode matki porozmawiać przy kawie bez dzieci, które w tym czasie mogą się bezpiecznie pobawić, a miłośnicy kina obejrzeć dobry film. Czy da się to pogodzić? Teraz być może nie, ale w przyszłości tak: te potrzeby świetnie zaspokoi dom kultury mający ofertę dla każdej z tych grup mieszkańców, dostosowaną do ich oczekiwań, a na dodatek uwzględniającą wydarzenia, które integrują wszystkich, np. wspólne bale sylwestrowe czy międzypokoleniowe wieczorki taneczne.

- Istotne jest, aby wspólna wizja była jak najszerzej komunikowana w społeczności lokalnej. Aby każdy mieszkaniec, każdy potencjalny partner instytucjonalny mógł się z nią zapoznać. Tylko wtedy społeczność będzie ją mogła uznać za swoją. Użyteczne jest, aby prezentację wspólnej wizji połączyć z pokazaniem wyników diagnozy, bo wtedy jednoznacznie widać, z czego ta wizja wynika.

Wspólna wizja to coś, co łączy różne potrzeby mieszkańców rozpoznane w ramach diagnozy, coś, co może być spełnieniem ich oczekiwań, jeżeli nie w całości, to przynajmniej w znaczącej części.

PARTNERSTWO

- Na wszystkich etapach stosowania metody każdy, kto chce uczestniczyć w realizacji wspólnych działań, powinien mieć możliwość do nich dołączyć. Inaczej mówiąc, każdy mieszkaniec, każda organizacja, firma czy instytucja działająca w społeczności lokalnej może stać się partnerem w osiąganiu wspólnej wizji. O ile oczywiście chce i będzie w stanie zaangażować się we wspólną inicjatywę.

- Tworzenie partnerstwa wymaga czasu i cierpliwości, ale przecież nie od razu Kraków zbudowano. Najczęściej jego budowę rozpoczyna się od kilku partnerów, co ma tę dobrą stronę, że w niedużym gronie łatwiej i szybciej można nauczyć się współpracy. Z czasem do wspólnych działań będą się przekonywać inni, dlatego partnerstwo powinno być cały czas otwarte dla wszystkich chętnych.

- Udział w partnerstwie to oczywiście nie tylko chęci i deklaracje, lecz także akceptacja wspólnych celów i zasad ich realizacji, współdziałanie z poszanowaniem autonomiczności każdego z partnerów oraz współodpowiedzialność za działania partnerstwa. Ta odpowiedzialność to wspólnie podejmowane ustalenia, stąd należy zadbać, żeby każdego partnera reprezentowała osoba, która w jego imieniu będzie mogła podejmować takie decyzje. To również współodpowiedzialność za realizację uzgodnień, np. przez przypisanie określonych zadań konkretnym partnerom. Taki podział obowiązków wymaga zaufania partnerów i sprawnej koordynacji wspólnych działań.

- Partnerstwo to również warunek powszechności i trwałości rezultatów wdrażania metody. To bardzo ważne, by nawet ci, którzy nie włączyli się we wspólne działania, mogli korzystać z ich efektów. Być może to przełamie w przyszłości ich bierność i niechęć do zaangażowania się w działania na rzecz społeczności.

- Partnerstwo to dobry sposób racjonalnego wykorzystania – na co dzień rozproszonych – zasobów społeczności lokalnej i połączenia ich w realizacji wspólnych celów. Umożliwia również efektywne planowanie, realizację i ocenę działań służących dobru wspólnemu.

- To także znakomita formuła współdziałania mieszkańców z władzami samorządowymi i podległymi im instytucjami, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami lokalnymi, mediami czy liderami. Każdy z tych potencjalnych partnerów ma zasoby i możliwości działania, które mogą się przydać w realizacji wspólnej wizji. Szczególne znaczenie mają instytucje samorządowe, bo dysponują instrumentami prawnymi, organizacyjnymi, pieniędzmi, infrastrukturą i pracownikami, bez których niekiedy trudno jest zrealizować wspólną wizję, np. stworzyć dom kultury z ofertą dla wszystkich mieszkańców.

- Doświadczenia we wdrażaniu metody wskazują, że łatwiej i skuteczniej można planować i realizować wspólne działania, jeżeli partnerstwo ma charakter **międzysektorowy**, tzn. są w nim przedstawiciele instytucji publicznych, organizacji społecznych i przedsiębiorcy. Daje to możliwość wykorzystania różnych punktów widzenia, wiedzy, doświadczeń i sposobów działania, które się uzupełniają i tworzą unikatową wartość dodaną, niedostępną dla podmiotów z jednego tylko sektora.

Partnerstwo to podstawowy sposób realizacji wspólnej wizji oparty na współdziałaniu mieszkańców i instytucji samorządowych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, mediów, liderów lokalnych.

DOBRO WSPÓLNE

- To wiodący składnik proponowanej metody. Wspólne cele, które stawia przed sobą partnerstwo lokalne, i sposób ich realizacji powinny być ujęte w formułę dobra wspólnego. Dobro wspólne jest własnością całej wspólnoty, nie konkretnej osoby, grupy, wójta czy rady gminy – ale wszystkich mieszkańców. Każdy powinien mieć prawo do korzystania z tego dobra, ale każdy jednocześnie ma obowiązek dbać o jego zachowanie i pomnażanie, także z myślą o następnych pokoleniach.

Dobro wspólne to wspomniane wcześniej zasoby społeczności lokalnej, te naturalne, materialne i niematerialne, które służą całej wspólnocie i każdemu jej członkowi. Jeżeli wspólnota nie będzie dbać o swoje dobro wspólne – ludzie będą mieszkać w zanieczyszczonym środowisku, brzydkich budynkach czy nie będą mieli dostępu do kultury – to będzie im się w takiej wspólnocie żyło źle.

- Dobro wspólne integruje społeczność lokalną i powoduje, że staje się ona „nasza", a nie „czyjaś", np. wójta, burmistrza czy sołtysa. Pozwala budować autentyczną wspólnotowość: społeczność lokalna jest nasza i jest dla nas, ale to my za nią także odpowiadamy.

- Warunkiem niezbędnym do pielęgnowania i pomnażania dobra wspólnego jest to, by społeczność uświadomiła sobie jego istnienie, uznała, że np. powietrze, młodzież, przestrzeń publiczna czy lokalne tradycje są dobrem wspólnym. Niekiedy zdarza się, że mieszkańcy społeczności nie postrzegają jej zasobów czy łączących ich wartości jako dobra wspólnego. Metoda służy zmianie tego stanu rzeczy, edukowaniu mieszkańców na temat ich dobra wspólnego. Element dobra wspólnego pozwala wokół niego łączyć i integrować ludzi, uczyć ich **współodpowiedzialności** za swoją społeczność i jej zasoby.

- Jeżeli społeczność lokalna uzna, że jej dobrem wspólnym jest środowisko naturalne, albo bardziej konkretnie: rzeka przepływająca przez jej terytorium, to ta rzeka powinna być dostępna dla każdego. Dla tych, którzy chcą w niej się kąpać albo tylko pomoczyć nogi, łowić ryby, pływać po niej kajakiem, opalać się na jej brzegu lub jedynie zachwycać się jej widokiem. Żeby jednak tak było, każdy musi o to zadbać: nie wylewać do niej nieczystości, nie zostawiać śmieci na plaży ani nie wrzucać ich do wody. Trzeba także np. wykaszać regularnie trzciny, dosypywać świeży piasek na plaży czy też sprzątać po turystach. To nie tylko indywidualna troska każdego mieszkańca o dobro wspólne, ale pole do wspólnych działań, np. w ramach oczyszczania brzegów rzeki, budowania wspólnych pomostów dla wędkarzy czy ustawiania budek lęgowych dla ptaków.

- Spojrzenie na cele partnerstwa lokalnego przez pryzmat dobra wspólnego otwiera działania partnerstwa dla wszystkich, wzmacnia motywację do działania, zwiększa szanse na trwałość osiąganych efektów. Aby dobro wspólne mogło skuteczniej odgrywać taką rolę, warto w proces jego określania włączyć mieszkańców oraz inne podmioty działające w społeczności lokalnej.

- Dobro wspólne nie może obejść się bez takich zasad, jak otwartość, tolerancja, solidarność czy wzajemność. Działanie dla dobra wspólnego daje więc także możliwość uczenia ludzi tych zasad i umacniania ich w życiu społeczności lokalnej. Umacnianie i upowszechnianie tych wartości i zasad, będących warunkiem dobrze funkcjonującej wspólnoty, jest długofalową korzyścią z wdrażania metody opartej na dobru wspólnym. Dla jej osiągnięcia niezbędne jest włączanie tych zasad i wartości w działania partnerstwa i przekazywanie ich znaczenia i roli w społeczności w dialogu z mieszkańcami.

- Doświadczenia we wdrażaniu metody wskazują, że mieszkańcy łatwiej akceptują dobra wspólne, które mają postać materialną, np. świetlicy wiejskiej, zrewitalizowanego skweru czy placu zabaw dla dzieci. Wiąże się z tym jednak ryzyko, że po uruchomieniu świetlicy czy zrewitalizowaniu miejskiego parku spadnie motywacja mieszkańców do dalszych działań, bo w ich odczuciu osiągną to, co było ich celem, dobrem wspólnym. Dlatego istotne jest, by partnerstwo pokazywało, że tego rodzaju dobro wspólne nie jest celem samym w sobie, lecz jest źródłem do osiągania perspektywicznych celów i korzyści społecznych, takich jak integracja mieszkańców, ich aktywność na rzecz innych, swojej wspólnoty. Aby uniknąć tego ryzyka, partnerzy powinni także zaplanować działania, które pozwolą wykorzystać tego rodzaju materialne dobra wspólne do aktywizacji i integracji mieszkańców w działaniach wspólnotowych.

Działania na rzecz dobra wspólnego to formuła pozwalająca budować współodpowiedzialność ludzi za swoją społeczność i dająca możliwość racjonalnego wykorzystywania lokalnych zasobów przez każdego mieszkańca.

KORZYŚCI SPOŁECZNE

- Rozpoznane potrzeby i możliwości społeczności, wspólna wizja i cele wyznaczają perspektywę korzyści społecznych, które powinny być owocem działań partnerstwa lokalnego.

- Korzyści ze wspólnych działań na rzecz dobra wspólnego powinna odnieść zarówno cała społeczność, jak i każdy z jej mieszkańców. Wspólna wizja i formuła dobra wspólnego tworzą możliwość łączenia korzyści wspólnych z korzyściami indywidualnymi. Przy czym nie chodzi wyłącznie o korzyści obiektywne, lecz także o subiektywne odczucia mieszkańców, np. poczucie zadowolenia, bezpieczeństwa czy satysfakcji.

- Wdrażanie metody ma służyć przede wszystkim długofalowym korzyściom dla społeczności lokalnej, takim jak:
  - integracja mieszkańców wokół dobra wspólnego,
  - zaangażowanie w działania na rzecz wspólnoty,
  - poczucie współodpowiedzialności za swoją społeczność,
  - solidarność z najsłabszymi członkami społeczności,
  - lepsze zaspokajanie potrzeb zbiorowych,
  - zrównoważony rozwój społeczności.

- W krótkiej perspektywie czasowej korzyści społeczne to także indywidualne korzyści dla każdego mieszkańca. Najważniejszą z nich będzie możliwość korzystania z dobra wspólnego w taki sposób, by każdy mógł lepiej zaspokajać swoje indywidualne potrzeby.

- Chodzi o to, by te indywidualne profity przyczyniały się do realizacji tych wspólnotowych, perspektywicznych korzyści. Wspólne dbanie o wspomnianą wcześniej rzekę to nie tylko możliwość korzystania z jej uroków przez każdego mieszkańca, lecz także przez całą społeczność, która się jednoczy i integruje wokół wspólnych działań. To może przynieść również inne korzyści. Uruchomienie nad rzeką wypożyczalni kajaków dla tych mieszkańców, którzy chcą tak spędzać wolny czas, oznacza nowe miejsca pracy dla innych. Piękne, wspólnie sprzątane miejsce nad rzeką, gdzie można odpocząć, wykąpać się, popływać kajakami, będzie przyciągać turystów, czyli klientów miejscowego baru czy gospodarstwa agroturystycznego.

- Osiągnięte korzyści społeczne to nie tylko realny sprawdzian skuteczności animacji na rzecz dobra wspólnego, lecz także gwarancja trwałego zaangażowania we wspólne działania. Stąd też istotne jest w metodzie to, by po każdym, zamkniętym etapie działań prowadzonych przez partnerstwo lokalne oceniać ich efekty właśnie pod kątem realnych korzyści społecznych. Ocena tego, czy wdrażanie metody prowadzi do osiągania korzyści społecznych, tych indywidualnych, a przede wszystkim tych zbiorowych, jest bardzo ważnym narzędziem we wdrażaniu metody. Ocena powinna być przeprowadzana okresowo, a jej wyniki powinny być wykorzystywane do korygowania i doskonalenia prowadzonych działań, a także – o ile to niezbędne – do korygowania wypracowanej wspólnej wizji i dobra wspólnego.

Wymiernym wskaźnikiem skuteczności metody animacji są osiągane dzięki jej stosowaniu korzyści społeczne, zarówno te istotne dla całej społeczności, jak i poszczególnych jej mieszkańców. Istotą metody jest to, że korzyści indywidualne są drogą do osiągania korzyści wspólnotowych.

Spoiwem, które łączy wszystkie pięć fundamentów metody animacji, są wartości i zasady będące podstawą działania wspólnoty lokalnej, takie jak tolerancja, solidarność, wzajemność, pomocniczość. Na nich opierają się wspólne działania mieszkańców, dlatego stosowanie metody to także upowszechnianie tych wartości i zasad i zakorzenianie ich w społeczności lokalnej.

6. METODA W PRAKTYCE

Działania służące wdrażaniu metody mogą być zróżnicowane w zależności od potrzeb i możliwości społeczności lokalnej, jej doświadczeń we wspólnych działaniach. Praktyka stosowania metody wskazuje, że te działania można ująć w siedem głównych, następujących po sobie etapów.

Główne etapy wdrażania metody

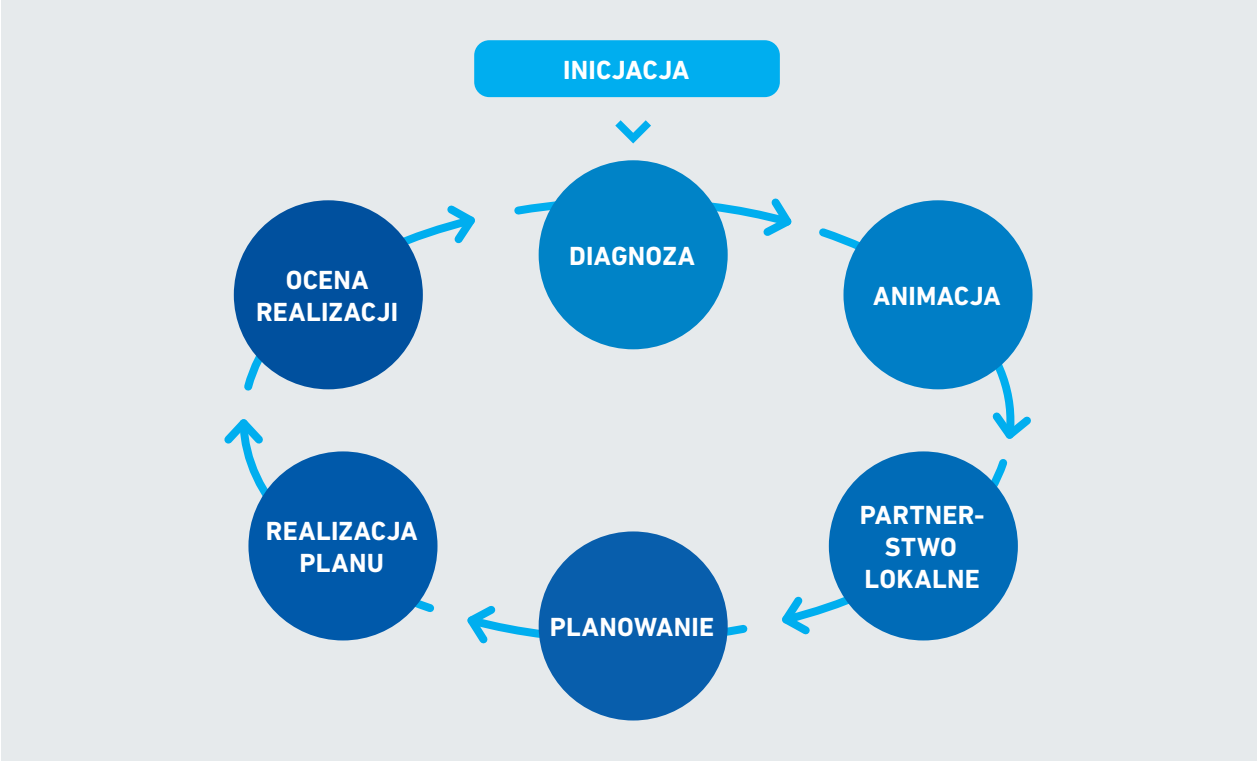

ETAP 1: INICJACJA

Po co?

- Etap inicjacji jest niezbędny do uruchomienia wdrażania metody, rozpoczyna działania w społeczności lokalnej.
- Od niego w dużej mierze zależy powodzenie realizacji kolejnych etapów.
- Inicjacja służy przede wszystkim poinformowaniu mieszkańców, że są osoby, które chcą wspólne z nimi, w oparciu o sprawdzoną metodę, zmienić coś na lepsze w ich społeczności.

Jak to zrobić?

Krok 1: stworzenie grupy inicjatywnej

Grupa inicjatywna powstaje najczęściej przez dobranie się kilku osób, które zdecydują się uruchomić działania w społeczności. W pojedynkę będzie bardzo trudno zacząć, lepiej robić to razem.

Te osoby muszą na początku wziąć na siebie ciężar przekonania innych mieszkańców do tego, że warto zacząć działać. Dlatego dobrze, by w grupie inicjatywnej byli animatorzy, czyli osoby, które podejmą wysiłek pobudzenia i wspierania aktywności mieszkańców.

Krok 2: zapoznanie się z metodą
Członkowie grupy inicjatywnej powinni zapoznać się z metodą animacji i ustalić, jak zachęcić społeczność do jej wdrażania.

Przydatne jest, gdy w grupie inicjatywnej każdy z jej członków ma wyznaczoną rolę i odpowiada za poszczególne działania.

Krok 3: pozyskanie zaplecza i sojuszników
Zaplecze w postaci telefonu, biurka, sali na spotkania może udostępnić organizacja pozarządowa, urząd gminy, biblioteka, dom kultury albo parafia.

Dobrze mieć też na początku za sobą kilka lokalnych autorytetów, to uwiarygodni grupę inicjatywną w społeczności.

Krok 4: przygotowanie jasnych, prostych komunikatów o podejmowanych działaniach
Komunikaty będą skierowane do mieszkańców, powinny pokazywać zmianę i zapraszać do włączenia się w jej dokonanie. Ważne, żeby były proste, spójne i pozytywne.

Krok 5: poinformowanie mieszkańców o tym, co się będzie działo
Najskuteczniejszą formą dotarcia do mieszkańców są spotkania bezpośrednie, ale grupa inicjatywna może się też wspierać informacjami w lokalnej prasie czy w mediach społecznościowych. Komunikacja nie powinna być jednostronna, należy słuchać mieszkańców i rozmawiać z nimi, przy okazji rozwiewając ich pierwsze wątpliwości. Warto też wykorzystywać wypracowane wcześniej komunikaty i korzystać z pomocy sojuszników, co zwiększy siłę przekonywania.

Co będzie potrzebne?

- Kilka osób, które będą chciały wziąć na siebie ciężar uruchomienia działań i przekonania mieszkańców, że warto się w nie włączyć.
- Zaplecze do działania dla tych osób: miejsce kontaktowe, telefon, przestrzeń do spotkań z mieszkańcami, inne osoby, które pomogą zorganizować spotkanie czy przekazać informacje o nim. Takie zaplecze może zaoferować organizacja pozarządowa, parafia, biblioteka czy urząd gminy.
- Sojusznicy, liderzy lokalni, osoby z autorytetem, które wesprą głównie wizerunkowo inicjatorów.
- Dostęp do mediów lokalnych, mediów społecznościowych i innych kanałów komunikacji.

Jakie powinny być efekty?

- Stworzenie grupy inicjatywnej, mającej zaplecze i sojuszników do uruchomienia działań w społeczności lokalnej.
- Poinformowanie mieszkańców o rozpoczęciu przez grupę inicjatywną działań służących poprawie ich życia.

ETAP 2: DIAGNOZA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Po co?

- Diagnoza dostarczy wiedzy o potrzebach mieszkańców i ich oczekiwaniach, a także o potencjale (możliwościach) społeczności pod kątem przyszłych działań na rzecz dobra wspólnego.
- Na podstawie rozpoznanych potrzeb grupa inicjatywna może sformułować wspólną wizję, a w kolejnych etapach partnerstwo może zaproponować mieszkańcom dobro wspólne, na którego rzecz będą razem działać.
- Na podstawie rozpoznanego potencjału grupa inicjatywna może ocenić, jakie są nisze w zaspokajaniu potrzeb społecznych, zidentyfikować możliwości przyszłych działań oraz potencjalnych partnerów i sojuszników.

Jak to zrobić?

Krok 1: określenie charakteru diagnozy (otwarty/ukierunkowany) oraz jej zakresu przedmiotowego (obszarów tematycznych) i podmiotowego (kto będzie diagnozowany)
Planując diagnozę, należy znaleźć rozsądny kompromis między chęcią zdobycia jak największej wiedzy o potrzebach lokalnej społeczności a realnymi możliwościami jej pozyskania, czyli przede wszystkim ludźmi, pieniędzmi i czasem potrzebnymi do przeprowadzenia diagnozy. Diagnoza może być także źródłem danych, które przydatne będą w ocenie stopnia realizacji przez partnerstwo lokalne celów i korzyści społecznych.

Krok 2: zebranie i analiza tzw. danych zastanych, tzn. informacji dotyczących społeczności: jej uwarunkowań, mieszkańców, instytucji publicznych, organizacji społecznych i przedsiębiorców, lokalnych tradycji, aktywności obywatelskiej itd.
Warto korzystać przede wszystkim z dostępnych źródeł informacji, danych urzędowych, statystyk, wyników badań, publikacji dotyczących społeczności.

Krok 3: opracowanie pomysłu dotarcia do mieszkańców
Najlepszym sposobem poznania potrzeb mieszkańców jest bezpośredni kontakt z nimi. Rozmowy indywidualne, wspólne spotkania zorganizowane przez grupę inicjatywną czy też dyskusja na ten temat przy okazji spotkania zorganizowanego w innym celu, np. zebrania sołeckiego, rady rodziców w szkole, spotkania wspólnoty mieszkaniowej czy klubu seniora.

Zdobycie jak największej wiedzy o potrzebach mieszkańców lokalnej społeczności zależy od liczby osób, z którymi zostanie przeprowadzona rozmowa na ten temat. Często jednak nie ma możliwości dotarcia do wszystkich. W takiej sytuacji należy komunikować się z przedstawicielami mieszkańców, ale najlepiej z różnych grup wiekowych, zawodowych, społecznych. W ten sposób uzyska się przekrojowy obraz potrzeb społeczności.

Spotkania mogą mieć formę interaktywną. Na przykład zamiast pytać mieszkańców wprost o to, co zmieniliby w przestrzeni publicznej, by im się lepiej w niej żyło, można zorganizować tzw. spacer badawczy, czyli przejść z mieszkańcami przez miasto, żeby wskazali potrzebne zmiany. Wskazówki dotyczące zorganizowania spotkania z mieszkańcami oraz przykład organizacji spaceru badawczego znajdują się w załącznikach.

Jeżeli nie ma możliwości przeprowadzenia rozmów bezpośrednich, można zadawać pytania przez telefon, Skype'a czy też e-maila. Można również pytać ludzi o potrzeby za pomocą ankiet papierowych, np. wypełnianych w trakcie spotkań, czy też elektronicznych, rozsyłanych e-mailem lub wypełnianych on-line.

Uwaga! Diagnoza jest sposobem nawiązania dialogu z mieszkańcami, który powinien być kontynuowany na późniejszych etapach wdrażania metody. Dlatego warto wybierać takie formy rozmowy z mieszkańcami, które będzie można kontynuować w przyszłości.

Krok 4: sformułowanie pytań
Niezależnie od tego, w jakiej formie pytania są zadawane, ważne jest, by były proste, zrozumiałe, jednoznaczne i takie same do każdego mieszkańca. Dialog powinien być prowadzony tak, by pytany miał poczucie, że od niego zależy wiele, tak by nie czuł się przedmiotem, lecz podmiotem. To zachęta do włączenia się w przyszłe działania. Uwaga! Nie należy pytać o problemy, lecz skupić się na oczekiwaniach.

Do pytań o potrzeby można także dołożyć dodatkowe zagadnienia, np. dotyczące tego, jak ludzie mogliby włączyć się we wspólne działania służące zaspokajaniu ich potrzeb. Ważne jest, by pytań nie było za dużo, ponieważ ich zbyt duża liczba zniechęca do udzielania odpowiedzi. Przykład pytań w krótkiej ankiecie skierowanej do mieszkańców znajduje się w załącznikach do tej części.

Krok 5: zebranie i uporządkowanie odpowiedzi
Uzyskane odpowiedzi mieszkańców trzeba zapisać, najlepiej w prostej elektronicznej bazie danych, która umożliwia szybkie ich liczenie, segregowanie i wyszukiwanie (np. w Excelu).

Na tym etapie dodatkowo warto gromadzić dane dotyczące społeczności lokalnej, które mogą przydać się na późniejszych etapach, a które opisują sytuację mieszkańców i zaspokajanie ich potrzeb. To są tzw. dane zastane, np. dane statystyczne czy też dane pochodzące z przeprowadzonych badań.

Krok 6: analiza zebranych informacji i wyciągnięcie wniosków dotyczących potrzeb społecznych i możliwości ich zaspokajania
W analizie trzeba zestawić dane zastane z opiniami mieszkańców, co pozwoli nieco zweryfikować subiektywne odczucia mieszkańców. Warto przygotować raport podsumowujący przeprowadzoną diagnozę, by pokazać mieszkańcom, jak wygląda ich społeczność. Taki raport powinien być szeroko upowszechniany wśród mieszkańców i podmiotów działających lokalnie. Przykład raportu z diagnozy znajduje się w załącznikach.

Co będzie potrzebne?

- Praca członków grupy inicjatywnej, bo na nich głównie oprze się przeprowadzenie diagnozy.
- Pomoc w przeprowadzeniu diagnozy, np. w zaproszeniu mieszkańców, organizowaniu spotkań, roznoszeniu i zbieraniu ankiet, zebraniu i uporządkowaniu odpowiedzi. Pomóc mogą instytucje samorządowe, organizacje pozarządowe, media lokalne oraz wolontariusze.

- Konsultacja z socjologiem. Jeżeli mieszkańcom ma być zadana większa liczba pytań lub mają być one bardziej złożone, to przydatna może się okazać opinia osoby mającej wiedzę dotyczącą badań społecznych. Taka osoba może być pomocna również przy opracowaniu wyników diagnozy.
- Dostęp do mediów lokalnych i społecznościowych.
- Informacje z urzędu miasta/gminy. Bardzo dobrym źródłem wiedzy potrzebnej w diagnozie jest urząd miasta/gminy, który zbiera i analizuje dane dotyczące problemów i potencjału społeczności lokalnych, ma informacje o działających podmiotach, o aktywności obywatelskiej. Zdarza się również, że gminy zlecają na użytek realizowanych działań przeprowadzenie dodatkowych badań społeczności, których wyniki można wykorzystać w diagnozie.
- Dane Głównego Urzędu Statystycznego. Są one dostępne w podziale na tematy na stronie internetowej: https://stat.gov.pl. W Bazie Danych Lokalnych GUS (https://bdl.stat.gov.pl) istnieje możliwość wygenerowania profilu danej gminy, który zawiera najważniejsze dane statystyczne.
- Roczniki prasy lokalnej, kroniki czy inne opracowania historyczne, które są dostępne w lokalnej bibliotece. To dobre źródło informacji, zwłaszcza o działaniach społecznych czy tradycjach. Wiedzę dotyczącą określonych sfer życia można również zdobyć w organizacjach społecznych, które się nimi zajmują, np. wsparciem osób niepełnosprawnych, edukacją czy ekologią.

Jakie powinny być efekty?

- Spisanie uporządkowanych potrzeb i oczekiwań mieszkańców w formie zestawienia, które będzie podstawą do sformułowania wspólnej wizji oraz określenia potencjału społeczności lokalnej i możliwości społeczności. Pozwoli to wykorzystać je w budowaniu partnerstwa i planowaniu oraz realizacji wspólnych działań.
- Podsumowanie wyników diagnozy, np. w formie prostej graficznej mapy potrzeb i możliwości lub raportu z diagnozy.
- Dotarcie z wynikami diagnozy maksymalnie szeroko do społeczności lokalnej.

ETAP 3: ANIMACJA

Po co?

- Animacja służy zmotywowaniu mieszkańców do działania, zachęceniu do włączenia się w realizację wspólnej wizji.
- Animacja jest także prowadzona w kolejnych etapach wdrażania metody, ale służy wtedy przede wszystkim podtrzymywaniu zaangażowania mieszkańców we wspólne działania.

Jak to zrobić?

Krok 1: sformułowanie wspólnej wizji i komunikowanie jej społeczności

Pomocne w zachęcaniu ludzi do zaangażowania jest sformułowanie wspólnej wizji, do której grupa inicjatywna zamierza dążyć. Wizja pozwala już na tym etapie pokazać, w jaki sposób mieszkańcy skorzystają na realizacji wspólnych działań.

Powinna ona łączyć w sobie potrzeby różnych grup mieszkańców rozpoznane w poprzednim etapie w myśl porzekadła: „Dla każdego coś miłego". Powinna być też w miarę konkretna, tak by każdy mógł zrozumieć, w jaki sposób jej realizacja będzie zaspokajać jego potrzeby.

Może zdarzyć się tak, że grupa inicjatywna na podstawie analizy potrzeb nie potrafi samodzielnie sformułować wspólnej wizji. W takich wypadkach warto zwrócić się w tej sprawie do mieszkańców. Może to się odbyć w formie spotkania, w którym wezmą udział przedstawiciele różnych grup mieszkańców, a które będzie służyć wypracowaniu takiej wspólnej wizji.

Wspólną wizję należy szeroko upowszechniać w społeczności lokalnej, wykorzystując spotkania z mieszkańcami, prezentacje dla kluczowych instytucji czy media lokalne. Przedstawienie zarysu przyszłych działań można także połączyć z pokazaniem wyników diagnozy, co będzie dobrze wyjaśniać podstawy, na których wspólna wizja została sformułowana.

Krok 2: pozyskanie animatorów lokalnych
Jeżeli w grupie inicjatywnej są animatorzy, to nie trzeba ich daleko szukać. Jeżeli nie, to trzeba takie osoby pozyskać. Powinny mieć wiedzę i doświadczenie w kontaktach z mieszkańcami i pobudzaniu ich aktywności. Takich ludzi można znaleźć w organizacjach pozarządowych, w ośrodkach pomocy społecznej czy domach kultury. Trzeba ich namówić do współpracy, zjednać do wspólnej wizji i określić ich zadania.

Krok 3: praca z mieszkańcami
Żeby praca nad realizacją wspólnej wizji zakończyła się sukcesem, należy cały czas pracować z mieszkańcami: kontaktować się z nimi, spotykać, przedstawiać im wyniki analizy potrzeb i powstały na ich podstawie ogólny plan na przyszłość. Niezbędne jest ciągłe zachęcanie mieszkańców do zaangażowania się w jego realizację. Ważne jest również prowadzenie cyklicznego dialogu z nimi na każdym z etapów wdrażania metody.

Kluczową rolę w motywowaniu mieszkańców będą odgrywać animatorzy, ale inni członkowie grupy inicjatywnej oraz sojusznicy również powinni się w to włączyć.

W ramach rozmów z mieszkańcami warto uwzględnić także przedstawicieli organizacji pozarządowych, instytucji samorządowych, władz lokalnych, biznesu, mediów, słowem – tych wszystkich podmiotów, które mogą być potencjalnymi członkami przyszłego partnerstwa lokalnego.

Do tych działań najlepiej wykorzystywać wszystkie dostępne kanały komunikacji z mieszkańcami: spotkania, internet, media lokalne, ambony, plakaty, ulotki.

Co będzie potrzebne?

- Dobrze sformułowana wspólna wizja, która będzie podstawą animacji.
- Praca członków grupy inicjatywnej.
- Praca animatorów.
- Dostęp do różnych kanałów komunikacji, przede wszystkim lokalnych mediów, mediów społecznościowych.

Jakie powinny być efekty?

- Upowszechnienie wspólnej wizji, przekonanie do niej mieszkańców i zachęcenie ich do włączenia się w jej realizację.

ETAP 4: PARTNERSTWO LOKALNE

Po co?

- Partnerstwo lokalne jest rodzajem społecznej umowy pozwalającej każdemu mieszkańcowi, każdej instytucji czy organizacji zaangażować się we wspólne działania na rzec dobra wspólnego.
- Partnerstwo lokalne jest formułą współpracy w realizacji wspólnych działań, przejmuje za nie odpowiedzialność od grupy inicjatywnej, gromadzi i wykorzystuje zasoby niezbędne do realizacji działań.
- Partnerstwo jest popularyzatorem, a także strażnikiem dobra wspólnego, na którego rzecz działa.

Jak to zrobić?

Krok 1: zaproszenie potencjalnych członków partnerstwa
Warto w tym celu wykorzystać wcześniejsze działania i kontakty. Należy pamiętać, że członkostwo w partnerstwie to nie tylko chęci, lecz także konkretne obowiązki wymagające zaangażowania. Partnerstwo powinno być otwarte na każdego, kto będzie chciał do niego przystąpić i wniesie wkład w realizację wspólnych działań.

Partnerstwo lokalne będzie w kolejnych etapach zarządzać realizacją działań na rzecz dobra wspólnego, musi więc sprawnie działać i podejmować decyzje. Nie jest to możliwe w sytuacji, w której jego równoprawnymi członkami jest np. stu mieszkańców społeczności lokalnej. Dlatego w praktyce partnerstwo lokalne wykorzystuje z reguły formułę reprezentacji – jego członkami są organizacje czy instytucje działające w imieniu mieszkańców. Co nie przekreśla absolutnie włączania mieszkańców w konkretne działania realizowane przez partnerstwo.

Warto także zadbać o to, by członkami partnerstwa lokalnego zostały podmioty, które mogą mieć istotny wpływ na realizację wspólnych działań czy też mogą dostarczyć zasobów niezbędnych do ich wdrożenia. W społeczności lokalnej będą to władze samorządowe i obsługujący je urząd gminy, instytucje samorządowe (np. biblioteki, domy kultury, ośrodki pomocy społecznej, szkoły), organizacje pozarządowe, lokalne media i lokalni przedsiębiorcy. Partnerzy wywodzący się z różnych sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego, zwiększają potencjał i możliwości działania partnerstwa.

Krok 2: sformułowanie dobra wspólnego
Partnerstwo lokalne jest rodzajem paktu, którego strony umawiają się na realizację działań na rzecz dobra wspólnego. To właśnie dobro wspólne, którego elementem jest wizja wypracowana w poprzednim etapie, jest celem utworzenia partnerstwa. Oznacza to, że partnerstwo lokalne jest także sposobem upowszechniania i zakorzeniania w społeczności lokalnej myślenia w kategoriach dobra wspólnego.

Dobro wspólne powinno być określone razem przez osoby tworzące partnerstwo i powinno nawiązywać do wspólnej wizji, być czymś, co jest zrozumiałe i ważne dla wszystkich albo przynajmniej dla większości mieszkańców. Przykłady sformułowania dobra wspólnego przez partnerstwa lokalne znajdują się w drugiej części publikacji.

Jeżeli są takie możliwości, warto włączyć w proces formułowania dobra wspólnego mieszkańców i inne podmioty niebędące partnerami.

Krok 3: określenie celów, zasad i formuły działania partnerstwa
Cele, zasady i formuła działania partnerstwa powinny być wypracowane wspólnie przez członków partnerstwa.

Cele powinny służyć dobru wspólnemu, jego umacnianiu, rozwijaniu i zwiększaniu korzyści mieszkańców z korzystania z niego. Zasady muszą uwzględniać dialog i wspólne podejmowanie kluczowych decyzji przez partnerów.

Formuła działania partnerstwa lokalnego może być zróżnicowana, dostosowana do potrzeb i możliwości partnerów. Partnerstwo nie wymaga formalnej struktury, jednakże by działało sprawnie, musi mieć określone i spisane zasady funkcjonowania, podziału odpowiedzialności i podejmowania decyzji. W przypadku partnerstwa z udziałem instytucji publicznych z reguły niezbędne jest zawarcie formalnej umowy partnerskiej (cywilnoprawnej). Trzeba jednak pamiętać, że partnerstwo to przede wszystkim wzajemne zaufanie, a nie formalizacja.

Partnerstwo powinno opierać się na demokratycznych zasadach podejmowania decyzji. Nie zmienia to faktu, że do sprawnego działania potrzebuje lidera, zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i instytucjonalnym. Przy czym rolą lidera w partnerstwie nie jest decydowanie za wszystkich, lecz zachęcanie do podejmowania decyzji i wspólnego działania.

Krok 4: powołanie partnerstwa
Momentem powołania partnerstwa lokalnego może być złożenie podpisów przez jego członków pod wspólną umową lub spisanymi celami, zasadami i sposobami jego działania. Warto zrobić z tego wydarzenie dla całej społeczności, po to by uświadomić wszystkim mieszkańcom, że partnerstwo służy dobru wspólnemu. Z tej okazji warto zorganizować spotkanie z mieszkańcami, na którym będą też obecni przedstawiciele mediów lokalnych. Samo wydarzenie, które jest doskonałym pretekstem do promowania wśród mieszkańców idei dobra wspólnego, należy wcześniej komunikować w mediach społecznościowych.

Przykład porozumienia o współpracy znajduje się w załącznikach.

Co będzie potrzebne?

- Praca członków grupy inicjatywnej i sojuszników.
- Osoby, instytucje, organizacje chętne do wejścia do partnerstwa.
- Osoby, które będą moderować proces tworzenia partnerstwa, najlepiej z autorytetem i doświadczeniem w prowadzeniu dialogu.
- Pomocne będą przykłady zasad, regulaminów i innych dokumentów związanych z funkcjonowaniem partnerstw lokalnych.
- Dostęp do różnych kanałów komunikacji, przede wszystkim lokalnych mediów, mediów społecznościowych.

Jakie powinny być efekty?

- Sformułowanie dobra wspólnego, na którego rzecz będą prowadzone wspólne działania i jego upublicznienie.
- Rozpoczęcie działań przez partnerstwo lokalne.

ETAP 5: PLANOWANIE

Po co?

- Bez planu trudno w sposób uporządkowany zrealizować działania, zwłaszcza przez wielu partnerów.
- Plan zwiększa szanse na osiągnięcie celów partnerstwa, a także wykorzystanie do tego dostępnych zasobów ludzkich, finansowych, rzeczowych.
- Plan jest podstawą do monitorowania realizowanych działań i reagowania, jeżeli coś idzie nie tak.

Jak to zrobić?

Krok 1: ustalenie planu i czasu, w którym będzie realizowany
Plany mogą zawierać różne informacje, to partnerstwo decyduje, czego będzie potrzebować do realizacji działań i co w jego planie powinno się znaleźć. Wydaje się jednak, że absolutne minimum to określenie celów, działań służących ich osiągnięciu, harmonogramu realizacji działań, zasobów do tego niezbędnych, budżetu i podziału odpowiedzialności przy realizacji planu.

W planie należy uwzględnić działania służące monitorowaniu jego realizacji, czyli śledzeniu, czy działania postępują zgodnie z założeniami. To ważne, bo wszystkie odstępstwa od wcześniejszych ustaleń powinny być sygnałem do ich przeanalizowania i podjęcia decyzji zaradczych, po to by udało się zrealizować to, co założyło partnerstwo. Monitorowanie może odbywać się np. w formie okresowych spotkań partnerstwa poświęconych analizie stanu realizacji przyjętego planu.

Plan musi uwzględniać spodziewane rezultaty, które ma przynieść jego realizacja. Te rezultaty powinny odnosić się do korzyści społecznych, zarówno indywidualnych, jak i zbiorowych, które pojawią się dzięki osiągnięciu planowanych celów. Istotnym elementem planu jest także ocena tego, czy te rezultaty udało się osiągnąć.

Z reguły partnerstwo lokalne planuje działania projektowo, a więc na kilka lub kilkanaście miesięcy. W miarę zdobywania doświadczeń i umiejętności we wspólnym działaniu partnerstwo może tworzyć dłuższe projekty, programy czy nawet bardziej długofalowe strategie.

Krok 2: wypełnienie planu treścią
Planowanie powinno odbywać się wspólnie, stąd warto pamiętać, że wymaga czasu. Dobrze jest oprzeć planowanie na konkretnych zasobach, którymi dysponują partnerzy, i tych, które są realne do pozyskania poza partnerstwem. W planie powinien zostać ustalony czytelny podział odpowiedzialności za jego realizację między partnerami i należy w nim wskazać osoby, które będą koordynować realizację planu w imieniu partnerstwa lokalnego.

Krok 3: przedstawienie planu społeczności

Plan przyjęty przez partnerstwo będzie fundamentem jego działań, a także podstawą do angażowania w te działania mieszkańców. Realizacja planu ma przynieść członkom społeczności określone korzyści i służyć ich dobru wspólnemu. Dlatego najistotniejsze elementy planu, przede wszystkim cele, działania i spodziewane rezultaty, powinny być dobrze znane mieszkańcom. Partnerstwo powinno je prezentować na spotkaniach oraz w mediach lokalnych i społecznościowych. Komunikowanie planu dobrze połączyć z propozycjami włączenia się w jego realizację.

Co będzie potrzebne?

- Wspólna praca członków partnerstwa lokalnego.
- Osoba, która będzie moderować proces planowania, najlepiej z doświadczeniem.
- Pomocne będą dobre przykłady planów partnerstw lokalnych.
- Dostęp do różnych kanałów komunikacji, przede wszystkim lokalnych mediów, mediów społecznościowych.

Jakie powinny być efekty?

- Przyjęty przez partnerstwo lokalne plan działań, upowszechniony w społeczności lokalnej.

ETAP 6: REALIZACJA PLANU

Po co?

- Realizacja planu służy bezpośrednio osiągnięciu zaplanowanych rezultatów, a w dłuższej perspektywie osiąganiu określonych korzyści społecznych, umacnianiu partnerstwa i dobra wspólnego.
- Działania partnerstwa lokalnego są także okazją do jednoczenia mieszkańców wokół idei dobra wspólnego i włączania ich we wspólne działania.

Jak to zrobić?

Krok 1: realizowanie działań zgodnie z przyjętym planem

Kluczową rolę w realizacji planu ma partnerstwo lokalne, ono zarządza jego wdrażaniem, a jego członkowie realizują poszczególne działania. Partnerstwo powinno być otwarte na mieszkańców i inne podmioty działające w społeczności lokalnej i umożliwiać im włączanie się w realizowane zadania.

Istotne znaczenie na tym etapie ma również lider lub liderzy, bo może ich być kilku. Jego rola polega przede wszystkim na motywowaniu ludzi do realizacji zaplanowanych działań.

Użyteczne jest, by partnerzy podzielili się odpowiedzialnością za realizację poszczególnych działań, które zostały zaplanowane.

Partnerstwo powinno również monitorować wdrażanie planu, czyli zbierać i analizować bieżące informacje o realizacji działań. Pozwoli to na bieżąco dokonywać jego korekt, jeżeli tego wymagają okoliczności. Podstawą monitoringu i głównym punktem odniesienia jest harmonogram działań wraz z ich opisem oraz budżet przewidziany w planie. Zebrane w trakcie monitoringu informacje będą także przydatne w ocenie tego, czy udało się zrobić to, co zostało wcześniej ustalone.

Partnerstwo mobilizuje i wykorzystuje do realizacji planu niezbędne zasoby: ludzi, pieniądze, rzeczy, maszyny, budynki. Jeżeli partnerstwo lokalne nie ma własnej osobowości prawnej, to nie może formalnie pozyskiwać i dysponować tymi zasobami, robią to w jego imieniu ci członkowie partnerstwa, którzy mają osobowość prawną, np. organizacje pozarządowe lub instytucje publiczne.

Krok 2: informowanie społeczności o prowadzonych działaniach
Niezwykle ważne dla wiarygodności działań partnerstwa i angażowania się w nie mieszkańców jest bieżące informowanie społeczności o tym, co robi partnerstwo. A przy okazji zachęcanie do włączania się w konkretne przedsięwzięcia. Można do tego wykorzystać spotkania, media lokalne i społecznościowe, ale na tym etapie partnerstwo może już uruchomić własną stronę internetową czy profil społecznościowy, który będzie źródłem bieżących informacji o jego działaniach.

Co będzie potrzebne?

- Dobry plan działań.
- Zarządzanie i koordynacja działań partnerstwa.
- Zasoby ludzkie, instytucjonalne, rzeczowe i finansowe niezbędne do realizacji zaplanowanych działań.
- Upór, konsekwencja, a także elastyczne reagowanie na bieżącą sytuację.

Jakie powinny być efekty?

- Realizacja zaplanowanych działań i osiągnięcie zakładanych efektów.

ETAP 7: OCENA

Po co?

- Przekonanie się, czy i w jakim stopniu udało się osiągnąć zakładane efekty realizacji działań.
- Ustalenie, co można robić lepiej.
- Określenie, co trzeba robić dalej.

Jak to zrobić?

Krok 1: zbieranie informacji
Ocena tego, co robi partnerstwo, jest kluczowa dla zapewnienia skuteczności i efektywności jego inicjatyw. Jej podstawą jest bieżące monitorowanie działań, stąd tak ważne jest, by w planie uwzględnić na bieżąco zbieranie i analizowanie informacji o postępie prac.

Obrazowo można powiedzieć, że monitoring pozwala upewniać się, czy partnerstwo podąża wytyczoną ścieżką, i ewentualnie ją korygować, jeżeli to jest potrzebne, a ocena, zwana także ewaluacją, umożliwia przekonanie się, czy ta ścieżka prowadzi do zakładanych celów.

Ocena powinna być przeprowadzana cykliczne, np. po zakończeniu projektu czy ważnego etapu działań przez partnerstwo lokalne, bo to ono za te działania odpowiada. Nie trzeba do tego zatrudniać ekspertów, jeżeli partnerstwo ma informacje o zrealizowanych działaniach i ich rezultatach, samo może dokonać ich oceny. Choć pomoc ekspertów zawsze się może przydać.

Przedmiotem oceny są przede wszystkim informacje dotyczące realizowanych działań zebrane w trakcie monitoringu, a także informacje z przeprowadzonej diagnozy społeczności lokalnej, od realizatorów od realizatorów, członków partnerstwa lokalnego. W ocenie korzyści społecznych niezbędne jest zapytanie mieszkańców o to, jakie korzyści przyniosła im realizacja działań. Można to zrobić – podobnie jak rozpoznanie potrzeb – w trakcie bezpośrednich spotkań z mieszkańcami lub za pomocą ankiety.

Krok 2: analiza informacji i ocena

Oceny dokonują wspólnie członkowie partnerstwa, którzy powinni odpowiedzieć sobie na cztery kluczowe pytania:

- czy udało się zrealizować zaplanowane cele i rezultaty?
- czy cele i rezultaty zostały osiągnięte zgodnie z założeniami i planem?
- jakie są korzyści społeczne ze zrealizowanych działań?
- jeżeli są odstępstwa od tego, co zostało zaplanowane, to jakie są ich przyczyny?

W ocenie pomocne jest określenie kryteriów, które będą brane pod uwagę. Najczęściej wykorzystuje się następujące kryteria oceny:

- skuteczność: czy działania przyniosły zamierzone rezultaty?
- efektywność: czy działania zostały zrealizowane przy optymalnym wykorzystaniu zasobów?
- oddziaływanie: czy rezultaty projektu przyniosły oczekiwane korzyści społeczne?
- użyteczność: czy te korzyści są użyteczne dla społeczności?
- trwałość: czy te korzyści społeczne są trwałe?

Dwa pierwsze kryteria można zastosować już po roku działań partnerstwa czy też po zakończeniu realizacji jakiegoś istotnego etapu tych działań, pozostałe trzy wymagają czasu potrzebnego do tego, by mieszkańcy odczuli korzyści społeczne. Przykłady pytań, które można zadać, by ocenić poszczególne kryteria, znajdują się w załącznikach.

Krok 3: wykorzystanie wyników oceny

Ocena nie jest wartością samą w sobie, a jej wyniki powinny posłużyć do podjęcia przez partnerstwo decyzji o tym, jak dalej działać i czy trzeba wprowadzać jakieś zmiany, korekty, czy udoskonalenia. Wnioski, które partnerstwo powinno wyciągnąć z przeprowadzonej oceny, powinny dotyczyć przede wszystkim tego, co należy usprawnić w jego działaniu i zrobić w kolejnych działaniach. Ocena powinna być początkiem planowania kolejnych działań partnerstwa.

Jak każdy etap, także ten powinien być upubliczniony. Chodzi tu o główne wyniki oceny, przede wszystkim te odnoszące się do osiągniętych korzyści społecznych, oraz wnioski dotyczące przyszłych działań partnerstwa lokalnego.

Co będzie potrzebne?

- Zebrane informacje dotyczące zrealizowanych działań i ich efektów.
- Opinie mieszkańców o przeprowadzonych działaniach.
- Wspólna analiza i ocena dokonana przez członków partnerstwa.
- Pomocna będzie również wiedza o tym, jak dokonywać oceny.
- Dostęp do różnych kanałów komunikacji, przede wszystkim lokalnych mediów, mediów społecznościowych.

Jakie powinny być efekty?

- Wnioski dotyczące tego, co udało się osiągnąć i jak to zostało zrobione, co można zrobić lepiej i co jest do osiągnięcia w przyszłości.
- Upowszechnienie wniosków z oceny w społeczności lokalnej.
- Rozpoczęcie planowania kolejnych działań przez partnerstwo.

Realizując opisane działania, warto wykorzystać źródła wiedzy i konkretne narzędzia, o których mowa w rozdziale ósmym.

WAŻNA JEST TAKŻE KONSEKWENCJA W DZIAŁANIU

Opisane na początku efekty wdrożenia metody nie pojawią się szybko. Dlatego jej stosowanie wymaga **konsekwencji, wytrwałości, a niekiedy też cierpliwości. Konieczne jest perspektywiczne i długofalowe spojrzenie na zmiany, które mają nastąpić w społeczności.** Dzięki temu kolejne działania partnerstwa lokalnego, z reguły mające postać krótszych lub dłuższych projektów, układają się w logiczną całość prowadzącą do zaplanowanych rezultatów. Nie oznacza to, że raz wyznaczonych celów nie można korygować, ale ewentualna zmiana powinna wynikać z wniosków i doświadczeń praktycznych. Dlatego w ramach każdego z istotnych etapów działań, projektów jest realizowany opisany wyżej schemat. Z wyjątkiem etapu inicjacji, który pojawia się tylko na początku.

Cykl wdrażania metody

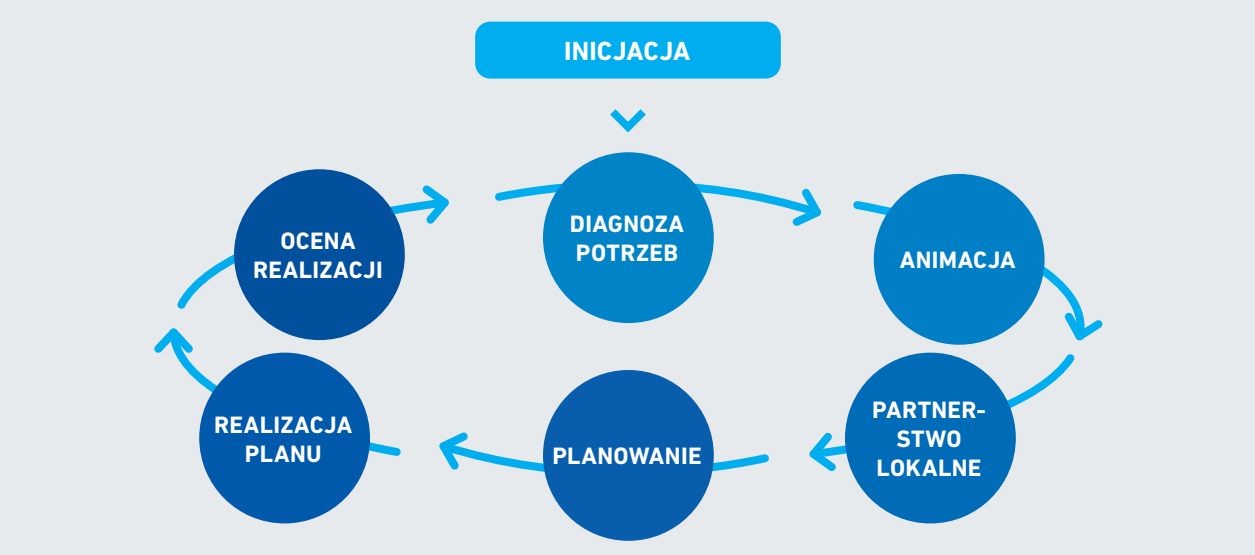

Ostatni etap w realizacji cyklu działań, czyli ocena, pozwala na wyciągnięcie wniosków, które są wykorzystane w kolejnym cyklu. W niektórych przypadkach wnioski z realizacji działań mogą prowadzić do konieczności korekty zaplanowanych celów, najczęściej jednak służą doskonaleniu sposobu ich osiągania. Oczywiście kontynuując wdrażanie metody, działania w poszczególnych etapach są już nieco inne, gdyż partnerstwo lokalne wykorzystuje to, co dotychczas udało się osiągnąć. Diagnoza będzie polegać głównie na ocenie, które potrzeby i w jakim stopniu nie zostały jeszcze zaspokojone. Animacja będzie nakierowana przede wszystkim na podtrzymanie motywacji i zaangażowania mieszkańców, nie trzeba będzie tworzyć nowego partnerstwa lokalnego, co najwyżej poszerzyć je lub skorygować jego działania. Najważniejsze, by usprawniać kolejne działania, oceniając i wyciągając wnioski z poprzednich. Dzięki temu metoda będzie mogła w praktyce przynieść sukces. Jej stałe, konsekwentne stosowanie jest niezbędne do odniesienia trwałych rezultatów. Jednorazowe jej wdrożenie nie gwarantuje, że efekty będą długofalowe.

7. O CZYM TRZEBA PAMIĘTAĆ?

Wdrażając metodę, na każdym kroku warto pamiętać o kilku zasadach:

- Nie w pojedynkę, lecz zespołowo.
- Nie skrycie, lecz jawnie.
- Nie w sposób zamknięty, lecz otwarty na innych.
- Nie problemy, lecz potrzeby.
- Nie działania, lecz cele.
- Nie tylko dobro indywidualne, ale przede wszystkim dobro wspólne.
- Nie intuicja, lecz wiedza.
- Nie pieniądze, lecz korzyści społeczne.
- Nie doraźnie, lecz perspektywicznie, strategicznie.

8. DLA TYCH, KTÓRZY CHCĄ WIEDZIEĆ WIĘCEJ

- Wybrane przykłady stosowania metody są opisane w drugiej części tej publikacji. Więcej przykładów znaleźć można na stronie internetowej Lokalnych Partnerstw Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności: www.lokalnepartnerstwa.org.pl

- Na tej stronie w zakładce *Biblioteka* są również dostępne materiały dotyczące dobra wspólnego, animacji lokalnej i partnerstwa lokalnego.

- Więcej informacji o istocie metody, a także praktyce jej stosowania zostało zawartych w następujących publikacjach, które są dostępne w *Bibliotece* na stronie Lokalnych Partnerstw PAFW:

  - „Metoda animacji społeczności lokalnych na rzecz dobra wspólnego. Teoria i praktyka", Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa, styczeń 2021

  - „Jak lokalnie budować partnerstwa? Na podstawie doświadczeń programu Lokalne Partnerstwa Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności", Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa 2015

  - „Jak lokalnie budować dobro wspólne? Poradnik dla działających lokalnie. Doświadczenia programu Lokalne Partnerstwa Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności", wydanie drugie uzupełnione, Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa 2012

  - „Jak lokalnie budować dobro wspólne? Poradnik dla działających lokalnie", Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa 2009

- BOX – badanie oddziaływania na kapitał społeczny, czyli narzędzia przydatne do diagnozowania społeczności lokalnej wypracowane na podstawie doświadczeń programu „Działaj Lokalnie" przez Fundację Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia": www.kapitalspoleczny.org

- Warto wykorzystać ogólnodostępne, bezpłatne narzędzia pomocne w przeprowadzaniu badań czy analiz, np. Formularze Google: www.google.pl/intl/pl/forms/about

- Użyteczne kursy dla działaczy społecznych, m.in. na temat pozyskiwania funduszy, komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej czy zarządzania ludźmi, są dostępne na bezpłatnej platformie e-learningowej prowadzonej przez Fundację Akademia Organizacji Obywatelskich: www.kursodrom.pl

- Informacje przydatne w działaniach obywatelskich są również na portalu www.ngo.pl w zakładce *Poradnik.*

- Publikacje przydatne w praktyce stosowania animacji lokalnej:
  - „Jak dobrze ewaluować projekty? Miniporadnik ewaluacji dla realizatorów projektów z obszaru edukacji, kultury, animacji lokalnej", M. Durlik, K. Dziarmakowska, M. Wiśnicka, Fundacja Stocznia, wydanie czwarte, Warszawa 2020
  - „Diagnozowanie problemów społecznych", T. Schimanek, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2015
  - „Jak diagnozować środowisko lokalne?", „Jak diagnozować środowisko lokalne? Część II. Wywiady", „Jak diagnozować środowisko lokalne? Część III. Ankiety", A. Nowotny, K. Sztandar-Sztanderska, A. Daszkowska, Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży, Warszawa 2009
  - „DLA animacja kultury – metody / działania / inspiracje", Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „ę", Warszawa 2009
  - „Dobre spotkanie: jak to zrobić?", M. Czarnecka, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, Warszawa 2013
  - „Zarządzanie, planowanie i ocena własnych działań", seria „Wiedza i doświadczenie", Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa 2006
  - „Niech nas zobaczą, czyli jak swoje działania pokazać w przestrzeni publicznej?", Biblioteka Programu Równać Szanse, Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży, Warszawa 2013
  - „Ewaluacja w pracy metodą projektu", Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu"
  - „Ewaluacja jak to się robi? Poradnik dla programów PAFW", Ł. Ostrowski, M. Wiśnicka, Fundacja Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia", wydanie drugie, Warszawa 2016
  - „Nie zostawaj w tyle! Jak wykorzystywać media społecznościowe do promocji i komunikacji działań NGO", O. Jenczek, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2017

CZĘŚĆ 2

9. ZAŁĄCZNIKI: PRZYKŁADY NARZĘDZI UŻYTECZNYCH NA RÓŻNYCH ETAPACH WDRAŻANIA METODY

9.1. WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE ZORGANIZOWANIA SPOTKANIA Z MIESZKAŃCAMI

(opracowanie własne)

- Zaproszenie mieszkańców do udziału w spotkaniu należy wystosować co najmniej dwa tygodnie przed jego planowanym terminem, tak by mogli oni dopasować do niego swoje obowiązki.

- W zaproszeniu należy zawrzeć informacje o celu spotkania, miejscu, przewidywanym czasie trwania, o tym, kto je organizuje i kto będzie uczestnikiem. Komunikat powinien być w miarę krótki, zwięzły i napisany prostym językiem, podkreślać korzyści, jakie mogą wynikać dla mieszkańców z udziału w spotkaniu.

- Warto wybrać różne sposoby dotarcia z zaproszeniem do mieszkańców: informacje w lokalnej prasie, plakaty w miejscach publicznych, ulotki, zaproszenia przekazywane na innych spotkaniach, np. rad osiedlowych czy wspólnot mieszkaniowych.

- Jeżeli to możliwe, należy poprosić o potwierdzenie udziału w spotkaniu, wtedy będzie można lepiej przygotować się organizacyjnie.

- Miejsce spotkania należy dobierać tak, by było łatwo dostępne dla uczestników i dostosowane do planowanej ich liczby. Dobrze jest także je odpowiednio oznakować, np. wieszając na drzwiach wejściowych plakat z informacją o spotkaniu.

- Termin spotkania powinien być dobrany tak, by był on dogodny dla uczestników, np. w środku tygodnia po godzinach pracy.

- Przed spotkaniem warto przygotować jego scenariusz, a w nim określić cel i spodziewane efekty, metodę pracy z uczestnikami, zaplanować w czasie poszczególne czynności.

- Spotkanie powinien poprowadzić moderator, który zna jego cel i scenariusz, jest osobą empatyczną i otwartą, najlepiej mającą doświadczenie w prowadzeniu otwartych zebrań.

- Moderator na początku spotkania wita uczestników i dziękuje im za przybycie.

- Jeżeli jest taka możliwość, to moderator prosi uczestników o indywidualne przedstawienie się, jeżeli nie ma takiej możliwości, to sam mówi ogólnie, kto uczestniczy w spotkaniu, np. mieszkańcy sołectwa X.

- Moderator lub przedstawiciel grupy inicjatywnej przedstawia cel spotkania. Jest to również okazja do poinformowania o rozpoczęciu wdrażania metody. Jeżeli jest to potrzebne, robi także wprowadzenie merytoryczne, przedstawiając np. najważniejsze dane o społeczności lokalnej, tak by dostarczyć lub wyrównać wiedzę uczestników.

- Moderator powinien upewnić się, czy cel spotkania jest jasny, jeżeli nie, to on lub przedstawiciel grupy inicjatywnej uzupełnia informacje i odpowiada na ewentualne pytania.

- Moderator przedstawia scenariusz spotkania oraz zasady prowadzenia dyskusji, np. nieprzerywanie sobie wzajemnie, zgłaszanie się do wypowiedzi przez podniesienie ręki, wyłączenie telefonów komórkowych itp.

- Moderator upewnia się, że przebieg i zasady spotkania są jasne, i odpowiada na ewentualne wątpliwości.

- Moderator prowadzi spotkanie zgodnie ze scenariuszem.

- Ważne jest, by moderator przestrzegał ustalonych zasad i reagował na każde ich przekroczenie przez uczestników. Moderator powinien także reagować w sytuacji wypowiedzi niezwiązanych z tematem oraz wzajemnych ataków personalnych.

- Rolą moderatora powinno być umożliwienie zabrania głosu przez każdego chętnego. W sytuacji, w której liczba chętnych jest duża, moderator może zaproponować albo wydłużenie czasu spotkania albo np. limitowany czas wypowiedzi, tak by w zaplanowanym czasie każdy mógł zabrać głos.

- Moderator nie powinien sugerować odpowiedzi uczestnikom, nie powinien również oceniać ich wypowiedzi.

- Moderatora powinna wspierać osoba, która będzie zapisywać najważniejsze opinie, propozycje czy ustalenia. Jeżeli jest to konieczne, przebieg spotkania może być nagrywany, ale trzeba o tym na początku poinformować uczestników i uzyskać ich zgodę.

- Moderator podsumowuje spotkanie, dziękując za udział w dyskusji i informując, w jaki sposób zostaną wykorzystane opinie mieszkańców.

9.2. WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE ROZMÓW Z MIESZKAŃCAMI NA TEMAT POTRZEB SPOŁECZNYCH

Jednym z filarów metody animacji społeczności lokalnych na rzecz dobra wspólnego stosowanej w ramach Programu Lokalne Partnerstwa PAFW jest diagnoza społeczności lokalnej, będąca punktem wyjścia do dalszych działań. Istotnym elementem diagnozy jest identyfikacja potrzeb społecznych, z których m.in. wynika wspólna wizja oraz dobro wspólne.

Diagnoza społeczności lokalnej nie jest przedsięwzięciem jednorazowym, trzeba ją co jakiś czas aktualizować, zmieniają się bowiem potrzeby, oczekiwania mieszkańców i rzeczywistość, która wpływa na kształtowanie potrzeb społecznych.

Potrzeby mieszkańców można identyfikować na różne sposoby, co zresztą pokazują doświadczenia Programu „Lokalne Partnerstwa PAFW". Wynika z nich jednak, że istotnym elementem diagnozy powinny być bezpośrednie rozmowy z mieszkańcami, w czasie pandemii prowadzone także on-line. Pozwalają one nie tylko określić potrzeby i oczekiwania mieszkańców, ale są także formą edukacji obywatelskiej i okazją do mobilizowania aktywności społeczności lokalnej.

Formuły i scenariusze spotkań z mieszkańcami powinny być dostosowane do specyfiki społeczności lokalnej, potrzeb związanych z realizacją wspólnych działań oraz możliwości realizacyjnych. Niezależnie od formy i charakteru wspólnej rozmowy warto wykorzystać ją do poszerzenia spojrzenia mieszkańców na społeczność lokalną i jej potrzeby. Temu służą poniższe wskazówki, które mogą być wykorzystane do przygotowania i przeprowadzenia rozmów z mieszkańcami w ramach diagnozowania potrzeb społeczności lokalnej.

Wskazówki są zaleceniami, które można wykorzystać w całości lub części w zależności od potrzeb i możliwości Grup Inicjatywnych czy Partnerstw Lokalnych. Zachęcamy także do kreatywności i dodawania do spotkań innych elementów poza tymi opisanymi we wskazówkach, o ile będzie to użyteczne.

- Rozmowa z mieszkańcami powinna być wcześniej **zaplanowana**, należy dobrze określić, na jakich zasadach będzie się odbywać i opracować scenariusz spotkania z mieszkańcami. Mieszkańcy zapraszani na spotkanie powinni wiedzieć, jaki jest jego cel i formuła. Na początku spotkania uczestnicy **powinni dowiedzieć** się, jaka jest jego agenda i zasady rozmowy. Przygotowując i przeprowadzając spotkanie warto zastosować wskazówki, o których mowa w załączniku 9.1.

- Zanim zacznie się rozmowa o konkretnych potrzebach społeczności lokalnej, dobrze **poszerzyć spojrzenie mieszkańców** na potrzeby społeczne i pokazać im szerszy ich kontekst. Dzięki temu zwiększą się szanse na to, że uczestnicy spotkania nie będą rozmawiać tylko o swoich codziennych problemach, ale popatrzą na potrzeby społeczności bardziej całościowo i perspektywicznie.

- Takim szerszym kontekstem, który można pokazać na początku mieszkańcom są **Cele Zrównoważonego Rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych**.

- Warto powiedzieć uczestnikom spotkania, że te cele w 2015 roku przyjęły wszystkie 193 państwa członkowskie ONZ, więc są one rzeczywiście ważne dla nas i dla całego świata. Celów jest 17, a do nich przypisanych jest jeszcze 169 zadań, które mają być zrealizowane do 2030 roku. Dzięki temu świat ma szanse stać się lepszy, poprawią się też warunki życia. Teraz i w przyszłości, bo **zrównoważony rozwój** to taki, który równomierne gospodaruje dostępnymi zasobami, na przykład zasobami naturalnymi, dostępną wiedzą czy infrastrukturą, w taki sposób, aby jak najlepiej zaspokajały one potrzeby obecnego i przyszłych pokoleń.

- Trzeba też zwrócić uwagę, że Cele Zrównoważonego Rozwoju zobowiązały się realizować rządy, ale są one drogowskazem dla wszystkich ludzi, społeczności, organizacji, firm i instytucji, dla których ważne jest dobro ludzi i świata. Cele mają wymiar globalny, a większość z nich można przełożyć na działania lokalne.

- Można wymienić wszystkie siedemnaście celów:

  Cel 1: Koniec z ubóstwem - wyeliminowanie ubóstwa we wszystkich jego formach na całym świecie

  Cel 2: Zero głodu - wyeliminowanie głodu, osiągnięcie bezpieczeństwa żywnościowego i lepsze odżywianie oraz promowanie zrównoważonego rolnictwa

  Cel 3: Dobre zdrowie i jakość życia - zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu

  Cel 4: Dobra jakość edukacji - zapewnienie wszystkim edukacji wysokiej jakości oraz promowanie uczenia się przez całe życie

  Cel 5: Równość płci - osiągnięcie równości płci oraz wzmocnienie pozycji kobiet i dziewcząt

  Cel 6: Czysta woda i warunki sanitarne - zapewnienie wszystkim ludziom dostępu do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi

  Cel 7: Czysta i dostępne energia - zapewnienie wszystkim dostępu do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie,

  Cel 8: Wzrost gospodarczy i godna praca - promowanie stabilnego, zrównoważonego i inkluzywnego (dostępnego dla wszystkich) wzrostu gospodarczego, pełne i produktywne zatrudnienie oraz godna praca dla wszystkich ludzi,

  Cel 9: Innowacyjność, przemysł, infrastruktura - budowanie stabilnej infrastruktury, promowanie zrównoważonego uprzemysłowienia oraz wspieranie innowacyjności,

  Cel 10: Mniej nierówności - zmniejszenie nierówności w krajach i między krajami,

  Cel 11: Zrównoważone miasta i społeczności - uczynienie miast i osiedli ludzkich bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu,

Cel 12: Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja - zapewnienie wzorców zrównoważonej konsumpcji i produkcji,

Cel 13: Działania na rzecz klimatu – podejmowanie pilnych działań w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom,

Cel 14: Życie pod wodą - ochrona oceanów, mórz i zasobów morskich oraz wykorzystywanie ich w sposób zrównoważony,

Cel 15: Życie na lądzie - ochrona, przywrócenie oraz promowanie zrównoważonego użytkowania ekosystemów lądowych, zrównoważonego gospodarowania lasami, zwalczanie pustynnienia, powstrzymywanie i odwracanie procesu degradacji gleby oraz powstrzymywanie utraty różnorodności biologicznej,

Cel 16: Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje - promowanie pokojowego i inkluzywnego (włączającego) społeczeństwa, zapewnienie wszystkim ludziom dostępu do wymiaru sprawiedliwości oraz budowanie na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu,

Cel 17: Współpraca na rzecz Celów - wzmocnienie środków wdrażania i ożywienie globalnego partnerstwa na rzecz zrównoważonego rozwoju,

i/lub skoncentrować się na tych celach, które mogą być najbliższe mieszkańcom, na przykład na celu 1, celu 4, celu 8 czy celu 13. Można zapytać mieszkańców, jak rozumieją osiąganie tych celów w kontekście działań i potrzeb społeczności lokalnej.

- Jest to także okazja, żeby pokazać mieszkańcom, że poprzez ich codzienne działania, na przykład segregowanie śmieci, nie tylko przyjemniej im się żyje, ale przyczyniają się w ten sposób do ochrony klimatu, czyli realizują jeden z Celów Zrównoważonego Rozwoju. To, że dbają o lokalną szkołę przynosi korzyści ich dzieciom, ale przyczynia się również do realizacji Celu 4: Dobra jakość edukacji.

- Więcej informacji o Celach Zrównoważonego Rozwoju można znaleźć pod adresem: www.un.org.pl

  Podpowiedzi, jak mówić o Celach Zrównoważonego Rozwoju można z kolei znaleźć w artykule dostępnym pod adresem:

  https://publicystyka.ngo.pl/jak-opowiadac-o-celach-zrownowazonego-rozwoju-porady-dla-bibliotekarzy-i-rzecznikow-bibliotek

- Warto także pokazać, jak **postrzeganie potrzeb społecznych, zmienia się pod wpływem czynników zewnętrznych, które uświadamiają nam, co jest dla ludzi, dla społeczności naprawdę ważne**. Dobrym przykładem może być **pandemia**, która zmieniła priorytety życiowe wielu ludzi. Innym, jeszcze dobitniejszym tego przykładem, jest **wojna w Ukrainie**, której skutki odczuwa wielu naszych obywateli, zarówno pośrednio, jak i bezpośrednio wspomagając uchodźców z Ukrainy.

Ta sytuacja także zmieniła nasze postrzeganie tego, co naprawdę ważne i wzbudziła pokłady aktywności i solidarności z uchodźcami. Uświadamia również, jak ważne w życiu ludzi są zasady współżycia, które na co dzień schodzą na drugi plan, takie jak **solidarność, wzajemność, szacunek dla drugiego człowieka**.

- Po takim wprowadzeniu można pytać o to, **jakie potrzeby społeczne są ważne** dla uczestników spotkania. Rozmawiając o potrzebach, można mieszkańców pytać o ich marzenia, o to **jak wyobrażają sobie życie ludzi w idealnej społeczności lokalnej**. Takie podejście z jednej strony uruchamia wyobraźnię, z drugiej pozwala oderwać się od bieżących problemów, które często przysłaniają ludziom, to, co dla nich i dla społeczności jest rzeczywiście istotne.

- Istotne jest, aby **nie negować** tego, co mówią mieszkańcy. Każdy z nich ma prawo do własnych odczuć i poglądów, własnego postrzegania społeczności lokalnej. Należy natomiast szukać w tym, co mówią mieszkańcy **wspólnego mianownika**, potrzeb czy też sposobów ich zaspokajania, które są wspólne dla mieszkańców różniących się płcią, wiekiem, wykształceniem, wykonywaną profesją. Warto szukać w wypowiedziach mieszkańców tego co łączy ich potrzeby, oczekiwania, dążenia i od razu pokazywać uczestnikom spotkania, jak dużo mają wspólnego, pomimo naturalnych różnic.

- Można także zapytać mieszkańców, **jak i kto** te potrzeby w społeczności lokalnej powinien według nich zaspokajać. To pokaże, na ile obywatele mają poczucie **współodpowiedzialności** za swoją społeczność, za innych współmieszkańców, na ile są także skłonni włączyć się w działania na rzecz społeczności lokalnej. Przy tej okazji warto zwrócić uwagę na to, że ogromną rolę w zaspokajaniu potrzeb społecznych ma samorząd lokalny i jego różne instytucje, ale wiele zależy od **samych mieszkańców**, od ich wrażliwości, solidarności z tymi, którym się gorzej wiedzie, co przykład wsparcia dla uchodźców z Ukrainy pokazuje najlepiej.

- Spotkanie warto **podsumować** pokazując to, co łączy różne potrzeby społeczne i oczekiwania w zakresie ich zaspokajania i powiedzieć, w jaki sposób zostanie to wykorzystane w dalszych działaniach Grupy Inicjatywnej czy Partnerstwa. I oczywiście **zachęcić** do włączenia się w te działania i **poinformować**, jak to można zrobić.

Opracował Tomasz Schimanek

9.3. PRZYKŁADY NARZĘDZI DIAGNOZOWANIA POTRZEB I ANIMOWANIA AKTYWNOŚCI MIESZKAŃCÓW, WYKORZYSTYWANYCH W PROGRAMIE „LOKALNE PARTNERSTWA PAFW"

Płużnica – włączanie mieszkańców w planowanie i urządzanie wspólnej przestrzeni

Grupa Inicjatywna przeprowadziła **konsultacje społeczne** dotyczące wyposażenia i aranżacji sali Płużnickiej Współdzielni, czyli lokalnego dobra wspólnego. Konsultacje były dwuetapowe. W pierwszym etapie mieszkańcy mogli zgłosić swoje opinie i pomysły za pośrednictwem ankiety. Wyniki ankiety przekazane zostały projektantce, która na ich podstawie przygotowała wizualizację sali Płużnickiej Współdzielni. W drugim etapie opinie na temat przygotowanej wizualizacji przedstawili poproszeni o to lokalni aktywiści, sołtysi, radni, działacze organizacji pozarządowych. Na podstawie tych opinii przygotowana została ostateczna wizualizacja sali Współdzielni, która została zaprezentowana mieszkańcom jako efekt przeprowadzonych konsultacji. Dzięki konsultacjom mieszkańcy poczuli się **współodpowiedzialni** za to, co sami wymyślili i włączyli się w urzeczywistnienie swoich pomysłów, m.in. jako wolontariusze pomagający w remoncie sali Płużnickiej Współdzielni.

Więcej: www.lokalnepartnerstwa.org.pl/projekt/pluznicka-wspoldzielnia

Międzyrzecz – animowanie aktywności młodzieży

W Międzyrzeczu dobrem wspólnym jest społeczność, która zna sama siebie, zna swoje zasoby, potrzeby i możliwości ich zaspokajania. Do poznawania lokalnej społeczności mają służyć m.in. **gry terenowe**, rozgrywane na terenie gminy z wykorzystaniem tabletów. Partnerzy wzięli udział w szkoleniu z tworzenia tego typu gier, a następnie opracowywali różne scenariusze rozgrywek, które odbywały się z udziałem mieszkańców.

W gry zaangażowała się **młodzież**, dla której ta formuła okazała się atrakcyjna. Młodzi ludzie po przeszkoleniu w zakresie prowadzenia gier, opracowują do nich pytania i zagadki, zostają ich liderami. Sami ustalają terminy gry, partnerów, u których chcą grę realizować, przygotowują dyplomy, wraz z grupą inicjatywną organizują nagrody dla zwycięzców.

Dzięki temu młodzi ludzie nie tylko **podejmują aktywność** we wspólnych działaniach, ale **poznają swoją społeczność**, jej atrakcje, walory, jej mieszkańców i instytucje, które w niej działają.

Więcej: www.lokalnepartnerstwa.org.pl/projekt/tv-na-mur-beton

Janowice Wielkie – ścieżka badawcza

Działaniem inicjującym diagnozę potrzeb i aktywizującym mieszkańców była organizacja wydarzenia „Spotkajmy się w Zielonej Dolinie" na terenie tzw. Zielonej Doliny – obszaru rekreacyjnego w centrum wsi, wykorzystywanego jako miejsce spotkań. W ramach tego wydarzenia w formie **zabawy** przeprowadzona została diagnoza potrzeb.

Polegała ona zorganizowaniu **ścieżki badawczej** dla mieszkańców, składającej się z pięciu narzędzi diagnostycznych. Pierwsze z nich to tablice, na których mieszkańcy zapisywali swoje pomysły na działania w trzech obszarach tematycznych. Drugie narzędzie to mapa gminy, na której mieszkańcy mogli oznaczać swoje pomysły, ale także zasoby niezbędne do ich realizacji. Trzeci instrument adresowany był do dzieci, które mogły na kartkach rysować swoje marzenia. Czwarty to możliwość komentowania, podrzucania pomysłów do wyświetlanych zdjęć z różnymi atrakcjami gminy. Piątym narzędziem były krótkie wywiady z mieszkańcami. Każdy z uczestników wydarzenia dostał kupon na różnego rodzaju nagrody rzeczowe, który mógł zrealizować tylko po skorzystaniu z co najmniej dwóch narzędzi diagnostycznych. Dodatkowo, dla osób, które z różnych względów nie chciały publicznie wyrażać swoich opinii, przeznaczona była urna, do której anonimowo można było wrzucać kartki z pomysłami i uwagami.

Więcej: www.lokalnepartnerstwa.org.pl/projekt/start-up-mapy-pamieci-pamiec-na-mapach

Lądek Zdrój – powszechne głosowanie

Dobrem wspólnym w Lądku-Zdroju jest estetyczna przestrzeń publiczna służąca mieszkańcom, ale także turystom. Aby poznać oczekiwania dotyczące estetyki przeprowadzone zostało powszechne głosowanie w oparciu o **ankietę**, w której znalazło się 20 pytań dotyczących przestrzeni publicznej. Ankieta skierowana została nie tylko do mieszkańców, ale i turystów, z uwagi na uzdrowiskowy charakter gminy. Ankieta była papierowa, a po wypełnieniu należało ją wrzucić do specjalnie przygotowanych i zapieczętowanych urn w 25 ogólnodostępnych miejscach na terenie gminy. Równolegle ankieta zamieszczona została również w internecie z możliwością wypełnienia jej elektronicznie. Co ważne, mieszkańcy, którzy chcieli włączyć się w dalsze działania na rzecz dobra wspólnego, mogli podać w ankiecie swój adres e-mail lub numer telefonu.

Więcej: www.lokalnepartnerstwa.org.pl/projekt/czego-nam-trzeba-dzialamy/

Orneta – diagnozowanie w formie happeningu

W Ornecie dobrem wspólnym Centrum Integracji Lokalnej, miejsce, które ma aktywizować i łączyć mieszkańców. Aby dowiedzieć się, czego mieszkańcy oczekują od swojej społeczności, zorganizowano, obok innych działań, takich jak ankieta czy spotkania dyskusyjne, także **happening** w trzech miejscach w przestrzeni miejskiej. Atrakcyjna forma pozwoliła przyciągnąć mieszkańców, zwłaszcza tych, którzy nie uczestniczyli w spotkaniach i nie odpowiedzieli na ankietę. W atmosferze zabawy mieszkańcy chętnie odpowiadali na pytania, dotyczące ich oczekiwań wobec społeczności lokalnej. Dzięki tej formule w badaniu potrzeb i oczekiwań uczestniczyło dodatkowo (poza ankietą i spotkaniami) 100 mieszkańców Ornety.

Więcej: www.lokalnepartnerstwa.org.pl/projekt/pomyslownia-ornety

9.4. PRZYKŁAD ANKIETY SONDUJĄCEJ OPINIE MIESZKAŃCÓW NA TEMAT DOBRA WSPÓLNEGO, ICH AKTYWNOŚCI I MIEJSCA ZAMIESZKANIA

Ankieta jest anonimowa. Przygotowana została w związku z udziałem Gminy Czyżew w diagnozie Programu „Lokalne Partnerstwa Polsko- Amerykańskiej Fundacji Wolności" 2018, koordynowanej przez Stowarzyszenie Kulturalne Ziemi Czyżewskiej. Diagnoza/ badanie społeczności lokalne jest pierwszym etapem udziału w w/w programie.

K ..... M .....

Wiek: do lat 18 ....., 19- 30 lat ....., 31- 50 lat ....., 51- 60 lat .....,

61 lat i powyżej .....

Co osobiście lubi Pani / Pan robić w wolnym czasie? [zainteresowania, hobby, pasje]

.....

.....

Ile - mniej więcej - czasu (ilość godzin) poświęca Pani/ Pan tygodniowo na realizowanie własnych zainteresowań?

.....

Co Pani/ Pan lubi i ceni w naszej gminie? Co się Pani/ Panu w niej podoba? Co jest ważne i potrzebne dla mieszkańców Gminy Czyżew?

.....

.....

Jak Pani/ Pan myśli na co dobrego warto szczególnie zwrócić w naszej gminie uwagę - co mogłoby stać się „dobrem wspólnym" mieszkańców Gminy Czyżew"? [pozytywne walory naszej gminy dla wszystkich jej mieszkańców, na rzecz których mogliby współpracować, działać, zjednoczyć się]

.....

.....

Pozytywny temat, idea przewodnia, krótka myśl, hasło, które jako pierwsze przychodzi Pani/ Panu na myśl w związku Gminą Czyżew.

.....

Ankieta jest anonimowa! Dziękujemy za zwrot!

9.5. PRZYKŁAD RAPORTU Z DIAGNOZY SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Diagnoza potrzeb społeczności lokalnej gminy Chrzanów

Wprowadzenie

Diagnoza została zrealizowana przez badacza Piotra Knasia, pracownika Małopolskiego Instytutu Kultury w Krakowie przy wsparciu: pracownika Miejskiej Biblioteki Publicznej w Chrzanowie Eweliny Langer, wolontariuszy z grupy inicjatywnej: nauczycieli i uczniów Szkoły Podstawowej nr 6 im. Jana Pawła II w Chrzanowie, słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku z Chrzanowa oraz partnerów: członków stowarzyszenia Stacja Chrzanów, Miejskiego Klubu Sportowego Fablok Chrzanów i pracowników Muzeum im. Ireny i Mieczysława Mazarakich w Chrzanowie.

Diagnoza została zrealizowana na przełomie maja i czerwca 2018 roku.

Celem diagnozy była **identyfikacja potrzeb** (członków grupy inicjatywnej i szerzej mieszkańców miasta) oraz **identyfikacja zasobów**, na jakich można się oprzeć w działaniu **odnoszącym się do dziedzictwa lokalnego związanego z historią kolei i funkcjonowaniem w Chrzanowie w latach 1919 – 2013 Pierwszej Fabryki Lokomotyw w Polsce – FABLOK-u.** W skrócie będziemy mówić o dziedzictwie „kolei-FABLOKu".

Temat projektu oraz wstępnie określone dobro wspólne pod hasłem „pociąg do tradycji" jest łącznikiem dla całej grupy inicjatywnej. Stowarzyszenie Stacja Chrzanów powstało w celu ochrony dziedzictwa 170 lat historii kolei na Ziemi Chrzanowskiej oraz Pierwszej Fabryki Lokomotyw w Polsce „FABLOK". W ramach UTW działa wielu emerytowanych pracowników kolei i FABLOK-u, klub sportowy powstał przy zakładzie FABLOK i był z nim związany aż do jego upadku, muzeum posiada (i wciąż pozyskuje) zbiory związane z koleją i FABLOKiem, jak również planuje powstanie nowej dużej ekspozycji na ten temat.

Miasto Chrzanów odwołuje się obecnie w swoich działaniach do dziedzictwa kolei i FABLOKu, ponieważ historia tego zakładu oraz linii kolejowej jest kluczem do tożsamości miasta, jego silnym mitem, jak i doświadczaniem życiowym dużej grupy mieszkańców. Historyczna linia kolejowa biegnąca po nasypie dzieli miasto na dwie części i wszyscy mieszkańcy codziennie kilkukrotnie ją przekraczają przez zabytkowe tunele. Nazwy produkowanych w chrzanowskim zakładzie lokomotyw i pojazdów jak „Piękna Helena" czy „Luxtorpeda" są szeroko wykorzystywane i znane w obiegu ogólnokrajowym – osiągnięcia inżynierów i robotników z FABLOKu to piękna karta rozwoju przemysłu i techniki w Polsce. Każdy miał tu kogoś w rodzinie lub wśród znajomych, kto pracował w FABLOKu. Przy zakładzie funkcjonowały liczne instytucje, w tym klub sportowy, dom kultury, szkoła zawodowa. Wielu mieszkańców podczas badań terenowych mówiło nam: „FABLOK to Chrzanów, Chrzanów to FABLOK".

Jednocześnie dziś sytuacja tego dziedzictwa w wymiarze materialnym i niematerialnym jest trudna i niejednoznaczna. Zakład jest obecnie w rękach syndyka upadłościowego, a działalność jest wygaszona – przyszłość fabryki jest niepewna. Linię kolejową w przyszłym roku czeka modernizacja związana z licznymi zmianami i potrzebą pogodzenia nowych rozwiązań komunikacyjnych z próbą zachowania jej substancji zabytkowej, budynek dworca – już obecnie ruinę – czeka najprawdopodobniej wyburzenie, niepewny jest los zabytkowej nastawni.

Sama „kolonia fabryczna" położona wzdłuż ulicy Fabrycznej z licznymi zabytkami i unikalnym założeniem urbanistycznym jest mocno zaniedbana i sprawia wrażenie opuszczonej przez miasto. Obszar ten z kluczowego dla miasta stał się peryferyjny, odkąd zakład przemysłowy przestał pełnić funkcje miastotwórcze. Dla grupy inicjatywnej kluczowe jest zatem pytanie: **co i jak można zrobić, aby dziedzictwo „kolei-FABLOKu" znów stało się inspiracją dla rozwoju i „bijącym sercem miasta"?**

Zamysł naszej diagnozy był oparty na kluczu geograficznym, przyglądaliśmy się trzem przestrzeniom społecznie znaczącym – wyszczególnionym w trakcie pierwszych warsztatów diagnostycznych: **Alei Henryka** jako głównej arterii miejskiej wytyczonej w kierunku stacji kolejowej – ulicy „do dworca i do FABLOKu" z miasta. To reprezentacyjna ulica z licznymi gmachami miejskimi, kamienicami, obiektami użyteczności publicznej i skwerami. Aleja ta znajduje się na terenie wyznaczonym do rewitalizacji w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Chrzanów. Następnie ważna była **linia kolejowa** z zabytkowymi przepustami, nastawnią i zamkniętym dworcem kolejowym w stanie ruiny wraz z najbliższą okolicą. Ostatnią analizowaną okolicą była **„Dzielnica" FABLOKu** (obecnie to teren jednostki pomocniczej gminy - osiedla Rospontowa) z fabryką, centrum administracyjnym, dawnymi obiektami użyteczności publicznej (ruina domu kultury), parkowymi (zabagnione i nieuporządkowane jeziorko w dawnym wyrobisku) i sportowymi (opuszczone boisko), dzielnicą domów pracowników zakładu (mocno zdegradowaną w zakresie stanu zachowania i estetyki). Częściowo obszar ten przeznaczony jest do rewitalizacji w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Chrzanów.

Przebieg realizacji diagnozy

Diagnoza została przeprowadzona poprzez realizację kolejnych wzajemnie uzupełniających się i naświetlających działań badawczych.

W pierwszej kolejności zostały **zebrane dane zastane** odnoszące się do tematu dobra wspólnego podlegającego analizie i diagnozie oraz informacje odnoszące się do zasobów, potencjału, kierunków rozwoju Chrzanowa.

Następnie zostały przeprowadzone **warsztaty diagnostyczne**, w których uczestniczyli członkowie grupy inicjatywnej. Celem spotkania było poszukiwanie potrzeb, wartości i potencjałów kryjących się za kwestią „kolei- FABLOKu" dla miasta oraz zmapowanie miejsc i pomysłów na działania odnoszące się do tego tematu. Jednocześnie był to warsztat na temat kooperacji w zespole – co jest spoiwem i inspiracją dla zbudowania koalicji projektowej?

Kolejnym działaniem diagnostycznym był **spacer badawczy** w gronie osób z grupy inicjatywnej i osób zainteresowanych dziedzictwem „kolei-FABLOKu" w ramach którego poznawaliśmy miejsca i historie oraz dyskutowaliśmy nad potrzebami interwencji, pomysłami na działania animacyjne.

Ważną częścią realizacji diagnozy było przygotowanie specjalnego **stoiska badawczo-animacyjnego** w trakcie imprezy Dni Chrzanowa. Przeprowadziliśmy szereg rozmów oraz ankiet bezpośrednich, a na specjalnie przygotowanej mapie/tablicy zbieraliśmy uwagi, propozycje, rozwiązania, pomysły mieszkańców odnoszące się do kolei-FABLOKu.

Na zakończenie diagnozy udaliśmy się do Urzędu Miasta Chrzanowa i przeprowadziliśmy **wywiad z zespołem pracowników z Biura Promocji i Rozwoju Gminy**. Tu rozmawialiśmy o trzech głównych tematach: jaką rolę dziedzictwu „kolei-FABLOKu" przypisuje miasto w procesach rozwoju lokalnego, jak miasto może wspomagać i włączać się w inicjatywy oddolne mieszkańców oraz jakie są możliwe punkty styczne pomiędzy pomysłami grupy inicjatywnej a działaniami urzędu w zakresie promocji, upowszechniania kultury, edukacji, opieki nad dziedzictwem, itp.

Rezultaty diagnozy

Rezultaty diagnozy w zakresie identyfikacji potrzeb i zasobów chcielibyśmy przedstawić w podziale na 4 obszary zagadnień (grupa inicjatywna; miasto-przestrzeń; mieszkańcy; miasto-urząd) które są zgodne z poszczególnymi elementami badań terenowych. W podsumowaniu wskażemy kwestie zazębiające się, kluczowe dla projektowania działań i określenia celów projektu.

Grupa inicjatywna

Skład grupy inicjatywnej jest bardzo różnorodny jednocześnie bardzo mocno powiązany z tematem dziedzictwa „kolei-FABLOKu". Temat ten jest kluczem do zrozumienia ich inicjatywy działań wspólnych oraz kierunków myślenia o celach wspólnego projektu. Dla osób z grupy inicjatywnej „kolej-FABLOK" to:

- marka związana bezpośrednio z Chrzanowem, jedyny taki silny wyróżnik miasta;
- zbiór opowieści, rodzinnych historii, doświadczeń;
- obszar aktywności społecznych, zawodowych i edukacyjnych;
- zobowiązanie do zachowania, interpretacji, upowszechniania wśród innych mieszkańców miasta;
- teren eksploracji i odkrywania historii miasta, pasja i forma aktywności lokalnej;
- widoczny w przestrzeni/urbanistyce miasta klucz do rozumienia rozwoju miasta w przeszłości
- niewykorzystany potencjał dla miasta – wymagający nowej interpretacji i zaangażowania odpowiednich środków do skali wyzwania.

Z drugiej strony w opinii grupy inicjatywnej to **dziedzictwo zagrożone, poddawane procesom likwidacji i zapomnienia; wymagające pracy w społeczności miasta, która nie ma zrozumienia dla tych kwestii**. W ich opinii miasto (urząd miejski) jako gospodarz nie ma pełnego zrozumienia dla ochrony tego dziedzictwa jak i nie ma pomysłu na jego rewitalizację i wykorzystanie w życiu społeczno-gospodarczym miasta. Członków grupy inicjatywnej po prostu boli stan zachowania tego dziedzictwa – niezależnie od skomplikowanych przyczyn obecnego stanu rzeczy.

Potrzebę działań grupy inicjatywnej można streścić w wypowiedzianym w trakcie badań zdaniu: **FABLOK to serce naszego miasta, pozwólcie mu bić!**

Potrzeby członków grupy inicjatywnej zostały sformułowane w trakcie warsztatów poprzez wskazanie możliwych kierunków działania. Ich analiza pozwala na identyfikację następujących potrzeb:

- posiadania narzędzi do upowszechniania, prowadzenia działań edukacyjnych związanych
- **ratowania, tego co się jeszcze da uratować w kontekście dziedzictwa kolei-FABLOK-u**;
- uwidocznienia w mieście potrzeby zajęcia się tematem FABLOKu, tak aby to dziedzictwo znalazło odpowiednie miejsce w polityce i działaniach miasta;
- stworzenia archiwum, wystawy, programu pozwalającego na gromadzenie pamięci, zabytków i historii związanych z FABLOKiem;
- aktywizacji młodzieży wokół tożsamości lokalnej, historii, zainteresowanie jej działalnością lokalną i obywatelską;
- przywrócenia znaczenia kolei jako środkowi transportu; promocja nowoczesnych rozwiązań w zakresie mobilności i projektowania urbanistyki miasta ochrony, rewitalizacji i zagospodarowania obiektów/ świadków historii miasta budowaniu świadomości wśród mieszkańców znaczenia dziedzictwa, historii industrialnej miasta, edukacji technicznej, inżynierskiej itp.;
- stwarzaniu szansy wspólnego działania, międzypokoleniowych spotkań;
- zagospodarowaniu i odzyskaniu miejsc zdegradowanych, które są smutnym pomnikiem niepamięci miasta o swoich korzeniach i źródłach rozwoju;
- oznaczeniu obiektów historycznych miasta i stworzeniu inspirującej opowieści o przeszłości interesującej dla młodzieży, mieszkańców i turystów.

Przykładem tych potrzeb są opinie członków grupy inicjatywne zebrane w trakcie podsumowania spaceru badawczego:

*Ta wycieczka była trochę przygnębiająca, bo kiedy patrzę na mój ukochany FABLOK, to **serce boli,** natomiast w kontekście projektu, to to wymaga dużego namysłu. To nie jest takie proste, koszty działań naprawczych, choćby renowacji tej lokomotywy [niszczejąca lokomotywa, eksponat przy bramie do zakładu – przyp.] są gigantyczne.*

Ważne jest tworzenie więzi międzyludzkich, tego nam brakuje. Tu jest okazja lepiej się poznać i to jest przyczynek do tego, żeby coś nas połączyło.

Co ja mogę powiedzieć, spacer był dla mnie szokujący, jeżeli chodzi o FABLOK. Odeszłam z pracy w 74 roku i ja tego nie poznaje. ***To wszystko jest ruiną****. Bardzo się dziwię naszym władzom chrzanowskim, że dopuściły do tego stanu. Tutaj kiedyś działo się bardzo dużo, jestem zbulwersowana tym, co zobaczyłam po tylu latach, bo to był mój pierwszy spacer po 1974 roku do mojego kochanego FABLOKu. Jakoś nie mogę zrozumieć tego, co tu się stało.*

Szkoda, że jest tu wszystko takie uśpione, ciekawe co obecne władze, burmistrz zrobiły dla tego miejsca w ciągu ostatnich lat. ***To jest umierający teren****.*

Zobaczyliśmy jakąś historię, która kiedyś była bardzo bogata, a teraz widzimy tylko jakieś pojedyncze elementy zachowane, a ***reszta tego potencjału jest w stanie rozkładu****. Ciągle jest w tym jakaś dusza i jeśli są jakieś chęci, to można zrobić projekt, który przypomni, że Chrzanów nie był tak jak teraz sypialnią, ale miastem z bogatą historią i można coś wokół tego zorganizować.*

Ratujmy, co się da. To jest ostatni dzwonek, żeby podjąć jakiekolwiek działania. Już nie da się wszystkiego uratować, ale trzeba podjąć starania, żeby cokolwiek odzyskać bo tracimy kontekst FABLOKu. Razem z jego obiektami, zabytkami ***tracimy również zabytkowe obiekty techniki kolejowej****, tracimy zabytkową strukturę miasta Chrzanowa, która z tym jest powiązana. Czas się obudzić, bo za 5-10 lat okaże się, że żyjemy w jałowym miejscu, pustce bez żadnego charakteru. Przecież to miasto miało swój wyjątkowy charakter.*

No cóż ja mogę powiedzieć, ja jestem młody, ja żadnych wspomnień nie mam. Mieszkam tu od 9 lat. Mój dziadek pracował w FABLOKu i jak do niego przyjeżdżałem jako dzieciak, to często mnie tu zabierał, jak jeszcze ten FABLOK względnie działał, pokazywał mi to miejsce i często przychodziliśmy pod tą lokomotywę. I widzę, jak ta ***lokomotywa się zmienia na niekorzyść, jak niszczeje****. Jest coraz bardziej zniszczona.*

Miejmy świadomość że miasto rosło dzięki temu miejscu. I jak to miejsce tak wygląda, to nie dziwmy się, że moje dzieci z tego miasta wyemigrowały.

Podstawowym zasobem do podjęcia się projektu jest mocna integracja wokół tematu dziedzictwa kolei- FABLOKu, zaangażowanie członków organizacji, pracowników instytucji, możliwość wsparcia działania przez wolontariuszy ze szkoły czy UTW oraz bardzo pozytywne doświadczanie z uprzednich wspólnych działań i projektów. **Ważni są również bibliotekarze z instytucji liderskiej – biblioteki miejskiej, którzy są rozpoznawalni jako osoby aktywne, pomocne, kompetentne, z którymi warto podejmować się działań** bo to ma sens i przynosi rezultaty. Biblioteka ta bardzo mocno koncentruje się na zadaniu animacji lokalnej i wspieraniu inicjatyw oddolnych (jest między innymi ważnym partnerem projektu Synapsy realizowanego w ramach programu Bardzo Młoda Kultura poświęconego rozwojowi edukacji kulturowej dzieci i młodzieży oraz budowaniu regionalnego partnerstwa na rzecz edukacji i animacji).

Muzeum w Chrzanowie planuje opracowanie i przygotowanie nowej wystawy o kolei i FABLOKu, jak również prowadzi renowację lokomotywy RYŚ prezentowanej na placu Tysiąclecia, jak również przejmuje obiekty zabytkowe i archiwa z FABLOKu. Uniwersytet Trzeciego Wieku jest platformą dla aktywności byłych „fablokowców" jak i szkołą aktywności lokalnej, posiada w swoim gronie wielu liderów społecznych, którzy chcą zaangażować się w projekt poświęcony dziedzictwu i tożsamości miasta.

Szkoła Podstawowa nr 6 im. Jana Pawła II w Chrzanowie poszukuje możliwości rozwoju inspirujących działań edukacyjnych dla młodzieży związanych z dziedzictwem lokalnym, historią regionu i pamięcią o ludziach, którzy tę historię tworzyli. Miejski Klub Sportowy FABLOK traktuje udział w projekcie jako okazję do zajęcia się kwestią swojej historii, która dotąd nie doczekała się opisu, zebrania materiałów. **Stacja Chrzanów organizuje wydarzenia związane z dziedzictwem kolejowym i współczesną techniką kolejową, gromadzi pamiątki, archiwa, jest centrum kompetencji w zakresie tego tematu, przyciąga ludzi zainteresowanych aktywnością lokalną, edukacją, historią lokalną itp. Ich ważną potrzebą jest mocniejsze osadzenie ich inicjatywy w mieście np. poprzez znalezienie siedziby, która byłaby jednocześnie strefą edukacji z zakresie dziedzictwa kolejowego i techniki kolejowej.**

Dlatego ważnym zasobem jest widoczna dla osób związanych z grupą inicjatywną **możliwość integracji ich rozproszonych działań w projekt**, którego efektem może być lepsza widoczność tematu kolei-FABLOKu oraz zbudowanie koalicji podmiotów działających wspólnie na rzecz tego dziedzictwa.

Miasto-przestrzeń

Wśród osób zaangażowanych w grupę inicjatywną i diagnozę lokalną bardzo **silne jest myślenie o działaniach w kontekście konkretnych miejsc**, przestrzeni oraz potencjału, który można z nich wyzyskać. Jest często powiązane z opowieścią o dawnej świetności i zmianie na niekorzyść lub o zalążkach możliwości, które – niestety – wymagają środków, zaangażowania, liderów, dobrych pomysłów, współpracy z urzędem. Jest ciekawy aspekt diagnozy związanej z tym, że organizacje i instytucje z grupy inicjatywnej mają duże doświadczenie i potencjał do działań animacyjnych, wydarzeniowych, jednocześnie wskazują na dużą potrzebę rozwoju działań programowych, przekrojowych integrujących działania społeczne, kulturalne, rewitalizacyjne. Poniżej przedstawiamy listę miejsc, które koncentrowały uwagę w trakcie realizacji diagnozy.

Budynek muzeum z małą wystawą na temat kolei i FABLOKu z potencjałem rozwoju w oparciu o duże archiwum i zbiory poświęcone dziedzictwu kolei-FABLOKu pozyskane z upadającego zakładu. Konkretne działanie w trakcie, to remont konserwatorski lokomotywy RYŚ – zabytku i pomnika ustawionego w centrum miasta **oraz prace merytoryczno-koncepcyjne nad nową wystawą** o kolei-FABLOKu. Tu bierze początek Aleja Henryka.

Aleja Henryka, jako arteria miejska związana z rozwojem Chrzanowa w okresie galicyjskim i dwudziestoleciu międzywojennym. Potencjałem są kawiarnie, restauracje, szkoły, skwery wymagające rewitalizacji, zabytkowe kamienice i wille związane z wybitnymi postaciami osób ważnych w kontekście kolei-FABLOKu. Konkretne działanie w trakcie, to konsultacje społeczne związane z opracowaniem planu rewitalizacji ulicy.

Tzw. Dwa Mosty, czyli zabytkowy przejazd pod torami, nad którym znajduje się budynek zabytkowej nastawni. Miejsce wyjątkowe w związku z budową krakowsko-wiedeńskiej linii kolejowej. Konkretne działanie w trakcie to plan przebudowy tego przejazdu w związku z modernizacją oraz **pilna potrzeba relokacji nastawni**, ponieważ nie może ona pozostać w dotychczasowym miejscu.

Skwer pomiędzy ulicą Sienną, torami, a Aleją Henryka – powiązany kładką z dworcem w Chrzanowie. Dawniej było to reprezentacyjne centrum komunikacyjne miasta, gdzie oczekiwali wozacy na pasażerów, znajdowała restauracja dworcowa, park z fontanną oraz druga nieistniejąca stacja na nieistniejącej dziś linii do Jaworzna. Konkretne działanie w trakcie to plan przebudowy tego miejsca na parking dla osób korzystających ze stacji i budowa nowego węzła komunikacji drogowo-kolejowej i publicznej.

Stacja Chrzanów, czyli jedna z dwóch stacji w centrum miasta, przy której znajduje się nieczynny dworzec w stanie ruiny – planowany do rozbiórki oraz szereg powiązanych zabytkowych budynków stacyjnych wraz z mocno zaniedbaną okolicą (zarośnięte nasypy, reszki założenia parkowego wokół dworca). Konkretne działanie w trakcie to plan budowy nowych peronów w związku z modernizacją linii kolejowej.

Kolonia Fabryczna to dwa osiedla domów dla pracowników zakładu wraz z towarzyszącymi obiektami użyteczności publicznej, których budowa rozpoczęła się w latach 20tych XX wieku. To ciekawy przykład przyzakładowych kolonii robotniczych. Obecnie są to tereny mocno zdegradowane w kontekście całego założenia, wymagające działań rewitalizacyjnych. Jest to obszar ze skomplikowaną strukturą własnościową, właściciele mieszkań i domów prowadzą prace remontowe na własną ręką, a tereny wspólne i zielone nie są zagospodarowane wedle jednego planu. Konkretne działanie w trakcie to objęcie planem rewitalizacji jednego osiedla w tej kolonii. Tu mieści się Szkoła Podstawowa nr 5 im. ks. Michała Potaczały w Chrzanowie, która jest partnerem w projekcie.

Teren parkowy i użyteczności publicznej powstały przed zakładem FABLOK. Przestrzeń zadrzewionej ulicy Fabrycznej wraz „Morskim Okiem" (dawne wyrobisko wapienne, kiedyś jeziorko z przystanią, plażą, ławkami obecnie znów teren podtopiony z gnijącą roślinnością i śmieciami); przyzakładową szkołą zawodową (obecnie działające Małopolskie Centrum Edukacji); domem kultury FABKLOK (obecnie zarośnięta ruina w stanie do rozbiórki); klubem sportowym FABLOK (obecnie w części zamkniętym, niedostępnym dla mieszkańców, w rękach prywatnych ze zdegradowaną infrastrukturą); pomnikiem lokomotywą Ty42, która coraz mocniej niszczeje (własność Muzeum Kolejnictwa z Warszawy).

Zakład FABLOK, czyli zabytkowe założenie fabryczne z lat 20tych i 30tych obejmujące budynki administracyjne, bocznice kolejowe i zabytkowe hale fabryczne wraz z nowymi obiektami powstałymi później w dalszej części terenu zakładu.

Wyjątkowe w skali kraju kolejowe założenie fabryczne wraz z archiwum i parkiem maszynowym. Obecnie obiekt jest wykorzystywany w stopniu minimalnym, zarządzany przez syndyka, trwają poszukiwania inwestora gotowego kupić teren. Na części danego terenu fabryki rozlokowały się inne przedsiębiorstwa wykorzystujące dawne obiekty zakładu.

Mieszkańcy

Diagnozę potrzeb mieszkańców postanowiliśmy przeprowadzić w trakcie Dni Chrzanowa. Przygotowaliśmy krótką ankietę bezpośrednią (przeprowadziliśmy 44 krótkie wywiady) oraz przygotowaliśmy specjalną mapę i tablicę, która była inspiracją do bezpośrednich rozmów i komentarzy. Mieszkańcy mogli dopinać do tablicy swoje uwagi i pomysły oraz specjalnymi pinezkami popierać już zgłoszone pomysły.

W ankiecie pytaliśmy o trzy główne kwestie: o wagę kolei-FABLOKu dla miasta, o to, jakie działania w związku z tym są potrzebne oraz o to, czy mają chęć, pomysł, jak sami mogliby się zaangażować.

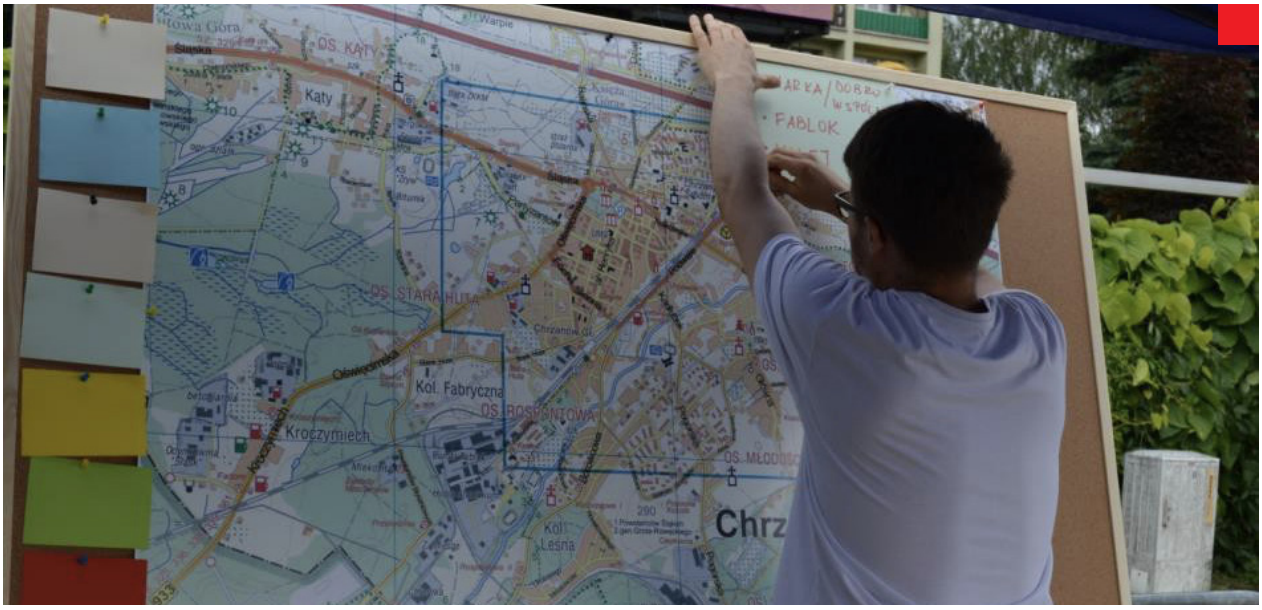

Oprócz jednej ankiety wszyscy mieszkańcy wypowiadali się pozytywnie o znaczeniu FABLOKu dla miasta: ***jakby nie było FABLOKu nie byłoby Chrzanowa****; był to najstarszy zakład w Chrzanowie, gdzie zatrudnienie znalazło wielu mieszkańców i stał się symbolem miasta; tak, szkoda, że FABLOK przestał istnieć, to była duma, rodzina pracowała, ważny element historii miasta, duży wkład w rozwój techniki; FABLOKiem stał Chrzanów.* Tak wypowiadali się mieszkańcy. Dominuje w ankietach **poczucie dumy z osiągnięć zakładu, przywiązanie do symbolu miasta, poczucie utraty w związku z zamknięciem (często padało zdanie: żeby zakład się odrodził), pamięć życia wokół zakładu i jego związków ze społecznością**. Część starszych osób, emerytów, pracowników tego zakładu dodawało jednak w rozmowie: ***to już było, rozdział zamknięty.*** Mówili: *szkoda gadać, to była ciężka praca, szkoda, ale nie ma do czego wracać.*

Mieszkańcy wskazywali, że: *warto powołać muzeum kolejnictwa, prowadzić akcje edukacyjne wśród młodzieży, wykorzystywać potencjał kolei-FABLOKu do promocji miasta, przenieść lokomotywę z bramy dawnego zakładu w bardziej reprezentacyjne miejsce, przygotować doroczny piknik kolejowy, integrować dawnych pracowników, zachować te zabytki i je wykorzystać do nowych zadań i celów; odrestaurować i znów otworzyć dworzec kolejowy*. Najwięcej konkretnych pomysłów dotyczyło tego, jak ocalić od zapomnienia to dziedzictwo, zachować zabytki/obiekty oraz jak przekazać młodzieży opowieść o tożsamości miasta.

Większość osób wykorzystywała w odpowiedziach swoją pamięć o dawnym zakładzie, rodzinne powiązania/opowieści oraz znajomość konkretnych obiektów, które „mija się" w mieście (np. lokomotywę RYŚ), **młodsi znają hasła: FABLOK – pierwsza fabryka lokomotyw w Polsce, Luxtorpeda, Piękna Helena, Pm36**, itp. Część osób była bardzo niezadowolona ze stanu infrastruktury wokół dworca oraz funkcjonowania połączeń kolejowych w regionie. Zdecydowana większość respondentów - jeśli nie mieszka tam - to w ogóle nie orientuje się, jak konkretnie wygląda fragment miasta przy ulicy Fabrycznej i co się tam znajduje. **Jest to miejsce rzadko odwiedzane, na obrzeżach obecnych tras spacerów, życia społecznego, korzystania z usług.** FABLOK w świadomości mieszkańców jest zatem po części mitem, symbolem i opowieścią o dawnych czasach, a część miasta związana z zakładem jest na marginesie ich zainteresowania, mówiąc inaczej nie znają jej. **Dwanaście osób wskazało, że mogłoby się włączyć w działania związane z koleją-FABLOKiem** poprzez wolontariat, dzielenie się pamiątkami i wspomnieniami, uczestnictwo w spacerach historycznych i spotkaniach z ciekawymi ludźmi. **Potencjałem współpracy z mieszkańcami jest ich bardzo pozytywna ocena dziedzictwa kolei- FABLOKu, poczucie, że jest to wyjątkowa opowieść o mieście, którą trzeba kontynuować i generalne zainteresowanie koleją jako widowiskową techniką o potencjale spędzania dobrego czasu** na edukacji, rodzinnym świętowaniu i rekreacji. **Problemem jest poczucie, że kolej to jakaś przeszłość, korki przy przejazdach pod estakadą, to obszar zdegradowany w mieście, zarośnięty krzakami. Dla wielu osób to znak, że iść do przodu oznacza „pozbyć" się tego problemu.**

Miasto-urząd

Rozmowa w Biurze Promocji i Rozwoju Gminy była bardzo rzeczowa i konstruktywna. Dla miasta **kwestia ochrony dziedzictwa „kolei-FABLOKu"**, rewitalizacji obszarów miasta powiązanych z tym dziedzictwem, wykorzystania zasobów dziedzictwa materialnego i niematerialnego do promocji miasta jak oraz do innowacji społecznych (np. w zakresie edukacji z wykorzystaniem potencjału kolei-FABLOKu) **jest istotna ale nie priorytetowa**. Ich zainteresowanie w tym obszarze dzieli się obecnie na kilka wątków, które mocno zaprzątają ich uwagę:

- prowadzenie konsultacji społecznych i wybór ścieżki rewitalizacji Alei Henryka;
- kontynuacja strategii promocyjnej miasta w oparciu o hasło „Miasto z parą" i wyjątkowy zasób skojarzeń z FABLOKiem;
- realizacja projektu przemiany okolic Stacji Chrzanów w nowe centrum komunikacyjne miasta (nowy węzeł drogowy, parkingi, itp.);
- negocjacje z PKP zakresu zmian komunikacyjnych i ochrony obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków w związku z modernizacją linii kolejowej;
- monitoring sytuacji związanej z postępowaniem upadłościowym FABLOKu;
- planowanie rewitalizacji części osiedla robotniczego FABLOKu.

Pracownicy tego biura są mocno obciążeni różnego typu projektami i wskazywali, że ich **gotowość do wsparcia nowych inicjatyw musi być powiązana z ich dużym stopniem samodzielności**, sensownym pakietem źródeł finansowania – nie tylko z budżetu miasta; zgodnością z różnymi wymogami administracyjnymi, które nie będą blokowały przedsięwzięcia. Urzędnicy wskazywali na bardzo utrudnioną komunikację z mieszkańcami, którzy „domagają się" różnego typu działań i interwencji nie mając wiedzy o różnego typu kwestiach administracyjnych, prawnych, budżetowych, zasobowych, które powodują, że nie wszystkie zgłoszenia i propozycje da się pozytywnie rozpatrzeć.

Dziedzictwo „kolei-FABLOKu" jest zatem w ich języku opisywane jako zasób/potencjał (marka miasta, wyjątkowy zestaw pozytywnych skojarzeń, pozytywna pamięć i tożsamość mieszkańców związanych z tym zakładem), **ale jednocześnie kłopot i obciążenie** (trudny przebieg dyskusji i konsultacji ze stroną społeczną w związku z ochroną zagrożonego dziedzictwa „kolei-FABLOKu przy okazji inwestycji i zmian w mieście, kosztochłonność ochrony zabytków kolejowych; trudności z uzgodnieniem spójnej strategii działań ze spółkami PKP oraz brak ich chęci do zajęcia się zdegradowanymi obiektami i terenami w ich gestii; brak pomysłu i „zasobochłonność" ewentualnych działań rewitalizacyjnych w byłej dzielnicy przemysłowej miasta; wielość procesów i zagadnień trudnych do skoordynowania z powodu ilości podmiotów i różnych interesów; kwestia samego FABLOKu, który jest mówiąc wprost w procesie likwidacji i wyprzedaży majątku).

Z pewnością miasto potrzebuje pomysłów na wykorzystanie zasobów „kolei-FABLOKu" w działaniach promocyjnych (**chęć pracy nad jakimś wydarzeniem wyróżniającym Chrzanów w oparciu o dziedzictwo kolei- FABLOKu**) oraz jest **gotowe rozmawiać o pomyśle na centrum edukacji (technicznej) w oparciu zasoby lokalnego dziedzictwa i techniki** (pod warunkiem, że to nie miasto będzie w całości zadanie finansować, koordynować i procedować jako przedsięwzięcie rozwojowe).

Zasobem jest **bliska współpraca urzędu miasta ze wszystkimi organizacjami zaangażowanymi w grupę inicjatywną** oraz (czasem trudne i wymagające) relacje poszczególnych osób, którym jednocześnie zależy na powodzeniu konkretnych przedsięwzięć (przykładem mogą być Dni Techniki Kolejowej, organizacja działań wokół zabytkowego pieca w Płazie), które zostaną uzgodnione.

Ważnym zasobem jest **kilka koncepcji rewitalizacji dzielnicy FABLOKu** opracowanych jako np. prace dyplomowe czy projekty do złożenia do budżetu obywatelskiego miasta.

Urząd wskazał na spotkaniu, że **oddeleguje jednego pracownika do udziału w pracach grupy inicjatywnej** oraz że aktywnie będzie poszukiwał sposobów na kontynuację ewentualnego projektu w ramach ich możliwości działania np. poprzez budżet obywatelski, inicjatywy lokalne, wspólne przedsięwzięcie z muzeum, programy rewitalizacyjne.

Podsumowanie wyników diagnozy

1. Temat kolei-FABLOKu to **potencjał rozwoju miasta**, w tym działań społecznych, integracyjnych i edukacyjnych w opinii mieszkańców, grupy inicjatywnej i urzędu miasta.

2. Kolej-FABLOK to **pozytywna historia o życiu miasta**, to bezpośrednie doświadczenie wciąż ogromnej rzeszy byłych „fablokowców".

3. Temat to silny symbol i mit miasta, który domaga się reinterpretacji i „przepracowania" poprzez działania kulturalne, społeczne, integracyjne i edukacyjne.

4. Wszystkich „boli", że obecnie to dziedzictwo jest zapomniane, zdegradowane, zamknięte. Jednakże wszyscy oczekują działań, które ocalą to dziedzictwo od zapomnienia i wykorzystają do edukacji, budowania tożsamości miasta, integrowania mieszkańców. Chcą, aby przywrócić szacunek do tych konkretnych korzeni miasta.

5. Rozpoznawalność działalności Stacji Chrzanów, która jest ceniona za pilnowanie spraw kolei-FABLOKu oraz ciekawe imprezy, pikniki kolejowe, prace badawcze, edukacyjne i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie i kolei.

6. Przestrzeń miasta związana z koleją-FABLOKiem to najbardziej wymagający wsparcia fragment miasta w kontekście rewitalizacji, ochrony – kiedyś z powodu jego degradacji i zapomnienia – dziś z powodu presji inwestycyjnej i zmian, które mogą być albo pozytywne albo bardzo negatywne.

7. Ważnym zasobem jest widoczna dla osób związanych z grupą inicjatywną możliwość integracji ich rozproszonych działań w projekt, którego efektem może być lepsza widoczność tematu kolei-FABLOKu oraz zbudowanie koalicji podmiotów działających wspólnie na rzecz tego dziedzictwa.

Wnioski

Z diagnozy wynika, że najbardziej pożądane są działania edukacyjne polegające na aktywizacji młodzieży i dorosłych wokół tożsamości lokalnej, zainteresowanie ich działalnością lokalną i obywatelską. W działania te warto włączyć te instytucje i organizacje, które posiadają dużą wiedzę na ten temat, dysponują zasobami w postaci np. eksponatów, mają zaplecze lokalowe oraz osobowe. Wśród tych organizacji wymieniane są: Stowarzyszenie „Stacja Chrzanów", Muzeum w Chrzanowie im. Ireny i Mieczysława Mazarakich, Miejska Biblioteka Publiczna w Chrzanowie, Stowarzyszenie UTW w Chrzanowie, Miejski Klub Sportowy Fablok Chrzanów oraz okoliczne szkoły i przedszkola. Ważne dla działań edukacyjnych są odpowiednie pomoce naukowe, którymi mogą być: tablice oznaczające wybrane miejsca szlaku kolei, makieta w przestrzeni miejskiej, wystawa o Fabloku, gra planszowa inspirowana historią przemysłu kolejowego na terenie Chrzanowa, impreza w której programie jest dobra gra terenowa dla zespołów graczy i np. „widowisko multimedialne z Ty42". Dla mieszkańców ważne są również te działania, które są już prowadzone i uważają oni, że należałoby je kontynuować i wzmacniać: Dzień Techniki Kolejowej, Chrzanowski Dzień Kolejarza, Przejazd Pociągu Retro, Pociąg do biegania, Chrzanowska Lokomotywa Artystyczna.

9.6. PRZYKŁAD POROZUMIENIA O WSPÓŁPRACY

POROZUMIENIE
O WSPÓŁPRACY PARTNERSKIEJ nr

Projekt „Gminnym Szlakiem z Kicakiem" dofinansowany z programu „Lokalne Partnerstwa PAFW" 2018–2019, realizowanego przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce, ma na celu inicjowanie i rozwój współpracy pomiędzy organizacjami, instytucjami, osobami i zainteresowanymi podmiotami w Gminie Hażlach. Współpraca ma się przyczynić do budowy kapitału społecznego, wzmocnienia i integracji liderów społecznych, promocji PAFW, popularyzacji jej celów realizowanych przez programy skierowane do społeczności lokalnych. Okres realizacji Projektu: 15.09.2018–30.09.2019 r.

Porozumienie zawarte dnia 10.12.2018 r. pomiędzy

Stowarzyszeniem Cieszyńskiej Młodzieży Twórczej z siedzibą: ....., KRS: ..... , pełniącego funkcję Lidera grupy inicjatywnej realizującej projekt, reprezentowanym przez ..... ,

a

Gminnym Ośrodkiem Kultury w Hażlachu, ..., wpisanym do rejestru instytucji kultury Gminy Hażlach pod nr. ....., NIP:....., reprezentowanym przez: ..... – dyrektora.

§ 1

1. Partnerstwo zawiązane zostało w celu realizacji Projektu, na okres od podpisania porozumienia do 30.09.2019 r. Strony zobowiązują się do współpracy przy realizacji i osiąganiu celów Projektu, dbałości o jak najlepsze wykonanie zadań, budowania pozytywnego wizerunku partnerstwa oraz Gminy Hażlach.

2. Obowiązki Lidera: koordynacja działań, administracja projektu, pokrywanie kosztów zgodnie z budżetem Projektu. Osoby odpowiedzialne: .....

3. Obowiązki Partnera: promocja projektu, działania organizacyjne, udostępnianie pomieszczeń GOK na potrzeby Projektu oraz inne działania nieopisane, lecz niezbędne do realizacji, możliwe do przeprowadzania przez GOK Hażlach. Osoba odpowiedzialna: .....

§ 2

1. Partner zobowiązuje się do przekazywania Liderowi informacji na temat realizacji Projektu.

2. Lider Projektu zobowiązuje się na bieżąco informować o kolejnych wydarzeniach oraz monitorować prawidłowość realizacji Projektu.

3. W sytuacji przeprowadzania przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności monitoringu lub kontroli Strony umożliwią bezzwłocznie pełny i niezakłócony dostęp do wszelkich informacji, dokumentów, związanych z realizacją Projektu.

§ 3

1. Wszelkie zmiany porozumienia wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności.

2. W przypadku sporów strony będą dążyły do polubownego rozwiązywania sporów powstałych w związku z realizacją porozumienia.

3. Porozumienie wchodzi w życie w dniu podpisania i pozostaje w mocy do dnia upływu okresu obowiązywania Umowy o dofinansowanie realizacji Projektu między Liderem a Polsko-Amerykańską Fundacją Wolności.

4. Porozumienie zostało sporządzone w 2 jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze Stron.

....

Data Podpisy

9.7. MAPA ZASOBÓW PARTNERSTWA

Przy tworzeniu Partnerstwa warto na podstawie deklaracji Partnerów zestawić ich wkład we wspólne działania. Można to robić także już w działającym Partnerstwie, aby zaktualizować wiedzę o zasobach, którymi dysponują Partnerzy. Wiedza o wspólnych zasobach pozwoli je efektywniej wykorzystać w działaniach Partnerstwa, umożliwi również zidentyfikowanie luk, które należy wypełnić.

Do sporządzenia mapy zasobów Partnerstwa może posłużyć na przykład prosta tabela, którą wypełniają wspólnie Partnerzy. Przykład takiej tabeli znajduje się poniżej. Zostały w niej podane przykładowe zasoby. Im bardziej konkretnie będą one opisane, tym bardziej użyteczna będzie mapa. Mapę trzeba aktualizować, w miarę jak zmienia się skład Partnerstwa i/lub możliwości Partnerów.

Tego rodzaju mapa może stać się także załącznikiem do porozumienia o współpracy.

ZASOBY FINANSOWE		
Opis	**Partner**	**Uwagi**
10 tys. zł w formie dotacji	Wójt	Dotacja w trybie pozakonkursowym
20 tys. zł na działania projektowe Partnerstwa	Stowarzyszenie Malwa	Dotacja w ramach programu LP PAFW

ZASOBY OSOBOWE		
Opis	**Partner**	**Uwagi**
Koordynator Partnerstwa (1/2 etatu)	Stowarzyszenie Malwa	Dotacja w ramach programu LP PAFW
Księgowa (1/3 etatu)	Fundacja Uśmiech	Wkład własny
Wolontariusz – prace biurowe (20 godzin w tygodniu)	Stowarzyszenie Nasza Gmina	Wolontariat

ZASOBY RZECZOWE		
Opis	**Partner**	**Uwagi**
Sala na spotkania partnerstwa (do 50 osób)	Wójt	Wkład własny

ZASOBY USŁUGOWE		
Opis	**Partner**	**Uwagi**
Druk ulotek (do 1 tysiąca sztuk)	Drukarnia Sprint	Wkład własny

INNE ZASOBY (NP. WIEDZA, PRZYDATNE KOMPETENCJE, INFORMACJE)		
Opis	**Partner**	**Uwagi**
Baza danych organizacji pozarządowych	Wójt	Otwarty dostęp

Opracował: Tomasz Schimanek

9.8. PRZYKŁADY NARZĘDZI CYFROWYCH PRZYDATNYCH W KOMUNIKACJI POMIĘDZY PARTNERAMI I W ZARZĄDZANIU PARTNERSTWEM

Komunikacja:

Zoom to jedna z najbardziej popularnych aplikacji w Polsce umożliwiająca organizowanie wideokonferencji, szkoleń i webinariów. W podstawowej wersji (spotkanie do 45 minut i do 100 uczestników) aplikacja jest bezpłatna. Zoom umożliwia udostępnianie ekranu dla wielu osób i transmisję na żywo w mediach społecznościowych. Działa na komputerach i smartfonach. https://zoom-polska.pl

Teams narzędzie Microsoft przeznaczone do zdalnej pracy zespołowej, w tym także do komunikowania się, organizowania spotkań. W podstawowej wersji jest bezpłatne. Z komunikatora można korzystać w przeglądarce, z telefonu czy pobranej aplikacji na komputer.
www.microsoft.com/pl-pl/microsoft-teams

Google Meet to jedna z prostszych w użyciu aplikacji do wideokonferencji i spotkań. Do korzystania z Google Meet niezbędne jest konto Google. Uczestniczenie w wideokonferencji jest możliwie za pośrednictwem smartfona, jak i przeglądarki. Obecnie w podstawowej wersji korzystanie z aplikacji jest bezpłatne.
https://meet.google.com

ClikMeeting wspiera organizację webinarów, wideokonferencji, szkoleń, zajęć edukacyjnych oraz innych wydarzeń online dla dużej grupy odbiorców. Aplikacja jest płatna, dostępne jest jedynie bezpłatne testowanie aplikacji przez miesiąc.
https://home.pl/clickmeeting-live

Skype to bardzo prosty w użyciu i swego czasu popularny komunikator audio/wideo do spotkań ze znajomymi, oferujący dodatkowo m.in. funkcję wysyłania zdjęcia i filmików na czacie. Ze Skype można skorzystać poprzez przeglądarkę lub po pobraniu aplikacji na komputer lub smartfon. Podstawowe wersje są bezpłatne.
https://www.skype.com/pl

Facebook Rooms to możliwość organizowania wideo rozmów poprzez tworzenie tak zwanych pokojów na Facebook-u. Aby to zrobić trzeba być użytkownikiem Facebook, ale uczestnicy nie muszą mieć na nim kont. Utworzony pokój można urządzić po swojemu, dodając różne tła, filtry, oświetlenia. W rozmowach może uczestniczyć maksymalnie 50 osób. Usługa jest bezpłatna. Możliwość szybkich, bezpłatnych rozmów wideo daje także **Messenger**, ale tylko pomiędzy osobami mającymi konto na Facebooku.

Facebook oferuje również **Workplace by Facebook** to komunikator wewnętrzny np. dla pracowników i wolontariuszy jednej organizacji, posiadający także szereg dodatkowych funkcji. W wersji podstawowej jest bezpłatny.
https://m.workplace.com/

Zarządzanie:

Trello to popularna platforma do zarządzania prostymi projektami online. Zapewnia narzędzia do raportowania, organizowania, planowania i terminowej realizacji projektów.
https://trello.com/pl

Asana to aplikacja do ustalania i osiągania celów. Umożliwia planowanie działań i śledzenie ich realizacji. Dla osób lub zespołów, które dopiero rozpoczynają pracę z zarządzaniem projektami, jest dostępna bezpłatnie.
https://asana.com/pl

Bitrix to kompleksowa aplikacja do zarządzania zespołem, projektami i całą organizacją. Ma wiele użytecznych funkcjonalności, także w zakresie komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej.
www.bitrix24.pl

Więcej informacji dotyczących narzędzi cyfrowych przydatnych organizacjom pozarządowym oraz porad w zakresie ich użytkowania dostępnych jest na stronie internetowej Fundacji TechSoup, której misją jest ułatwianie aktywistkom i aktywistom oraz organizacjom pozarządowym i instytucjom społecznym dostępu do nowych technologii: www.techsoup.pl

Uwaga: przed skorzystaniem z opisanych aplikacji warto upewnić się na jakich warunkach są one dostępne, gdyż mogą one ulec zmianie, na przykład w zakresie odpłatności.

9.9. PRZYKŁAD PYTAŃ DO WYKORZYSTANIA W OCENIE DZIAŁAŃ PARTNERSTWA

KRYTERIUM OCENY	PYTANIA	ŹRÓDŁA ODPOWIEDZI
Pytania po każdym zrealizowanym przedsięwzięciu, projekcie, istotnym etapie działań		
Skuteczność	Czy wszystkie zaplanowane rezultaty zostały osiągnięte, a jeżeli nie, to dlaczego?	Dokumentacja działań partnerstwa, informacje od partnerów i osób koordynujących i realizujących działania
	Czy mieszkańcy włączyli się w działania partnerstwa, a jeżeli nie, to dlaczego?	Dokumentacja działań partnerstwa, opinie partnerów
	Czy mieszkańcy korzystają z rezultatów działań partnerstwa, a jeżeli nie, to dlaczego?	Dokumentacja działań partnerstwa, opinie mieszkańców
	Czy według mieszkańców działania partnerstwa były skuteczne, a jeżeli nie, to dlaczego?	Opinie mieszkańców
	Czy według partnerów wspólne działania były skuteczne, a jeżeli nie, to dlaczego?	Opinie partnerów
	Czy według partnerów współpraca w partnerstwie przyniosła zakładaną wartość dodaną i na czym ona polega, a jeżeli nie, to dlaczego?	Opinie partnerów
Efektywność	Czy wszystkie zaplanowane działania zostały zrealizowane w terminie, a jeżeli nie, to dlaczego?	Dokumentacja działań partnerstwa, informacje od partnerów i osób koordynujących i realizujących działania
	Czy zrealizowany budżet działań był zgodny z planowanym, a jeżeli nie, to dlaczego?	Dokumentacja działań partnerstwa, informacje od partnerów i osób koordynujących i realizujących działania
	Czy potencjał partnerów (ludzki, instytucjonalny, usługowy) okazał się wystarczający do realizacji działań, a jeżeli nie, to dlaczego?	Dokumentacja działań partnerstwa, opinie partnerów

KRYTERIUM OCENY	PYTANIA	ŹRÓDŁA ODPOWIEDZI
Pytania po każdych 2–3 latach realizacji działań partnerskich		
Oddziaływanie	Czy rezultaty działań partnerstwa przyniosły w dłuższej perspektywie spodziewane korzyści indywidualne dla mieszkańców, a jeśli nie, to dlaczego? Jakie to korzyści?	Opinie mieszkańców, opinie partnerów, wyniki badań mieszkańców dotyczących zaufania, aktywności, integracji mieszkańców, analiza poziomu zaangażowania mieszkańców w działania partnerstwa przez kolejne lata
	Czy rezultaty działań partnerstwa w dłuższej perspektywie przyniosły spodziewane korzyści wspólnotowe, a jeśli nie, to dlaczego? Jakie to korzyści?	
Użyteczność	Czy mieszkańcy uważają, że rezultaty działań partnerstwa są potrzebne im i całej społeczności, a jeśli nie, to dlaczego? Jakie korzyści z działań partnerstwa są najważniejsze dla mieszkańców?	Opinie mieszkańców porównywane w czasie
	Czy partnerzy uważają, że rezultaty ich działań są potrzebne im, mieszkańcom i całej społeczności, a jeśli nie, to dlaczego? Jakie korzyści z działań partnerstwa są najważniejsze dla partnerów?	Opinie partnerów porównywane w czasie
Trwałość	Czy osiągnięte korzyści indywidualne dla mieszkańców i korzyści dla całej społeczności są trwałe, a jeżeli nie, to dlaczego?	Opinie mieszkańców i partnerów porównywane w czasie, badania poziomu zaufania, jakości życia, porównywanie w czasie poziomu zaangażowania mieszkańców w działania partnerstwa
	Czy działania partnerstwa są trwałe, a jeżeli nie, to dlaczego?	Dokumentacja działań partnerstwa, opinie partnerów

Możliwość zastosowania metody animacji społeczności lokalnych w oparciu o dobro wspólne w kilkudziesięciu społecznościach lokalnych w Polsce pozwoliła na jej udoskonalenie i opisanie w sprawdzonej formule dostępnej w tej publikacji. Metoda nie przyjęłaby obecnego kształtu, gdyby nie eksperci współpracujący z Akademią, a przede wszystkim, gdyby nie 45 partnerstw lokalnych, które zdecydowało się na jej zastosowanie. Stworzenie i wdrożenie metody nie byłoby możliwe bez wsparcia, życzliwości i zaufania Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Wszystkim, którzy przyczynili się do sukcesu metody animacji społeczności lokalnych dla dobra wspólnego, Akademia składa podziękowania.

9.10. O CZYM WARTO PAMIĘTAĆ PRZY EWALUACJI DZIAŁAŃ PARTNERSKICH?

Ewaluacja to po prostu ocena

Nikt nie lubi być oceniany, ale Partnerstwa powinny przeprowadzać ewaluację swoich działań, żeby skuteczniej osiągać zaplanowane cele i żeby te działania przynosiły korzyści społeczności lokalnej, a także Partnerom.

Nie ma idealnych projektów

Każdy, nawet najlepiej zaplanowany i zrealizowany projekt trzeba ocenić, bo może się okazać, że nie prowadzi do osiągnięcia celów i korzyści, które zakładało Partnerstwo. Może tak się dziać z wielu powodów, na przykład: sposób działania, który wybrało Partnerstwo, okazał się nieskuteczny w osiąganiu określonych celów albo sposób jest dobry, ale pojawiły się nieprzewidziane okoliczności, które nie pozwoliły osiągnąć celów czy też Partnerstwo „zbyt optymistycznie" określiło spodziewane cele. Przyczyn nieskuteczności w osiąganiu celów może być wiele, ich odkryciu i wyciagnięciu wniosków na przyszłość służy właśnie ewaluacja. W programie „Lokalne Partnerstwa PAFW" cele działań Partnerstw powinny przekładać się na korzyści dla społeczności lokalnej, a także na korzyści dla Partnerów, dlatego ewaluacja działań Partnerstwa powinna dawać również odpowiedź na pytanie, czy te korzyści udaje się osiągać.

Ewaluacja jest potrzebna przede wszystkim Partnerstwu

Dzięki ewaluacji Partnerstwo może skuteczniej, efektywniej i użyteczniej prowadzić swoje działania i osiągać zamierzone cele i korzyści. Wynikami ewaluacji najbardziej zainteresowani są zatem Partnerzy, dlatego najprostszym i najbardziej użytecznym sposobem przeprowadzania ewaluacji jest wspólna ocena zrealizowanych działań przez wszystkich partnerów, ewentualnie, gdy Partnerstwo jest bardzo liczne, przez ich przedstawicieli, np. radę partnerstwa.

Wspólne spotkanie ewaluacyjne

Ewaluacja może być przeprowadzona w formie wspólnego spotkania Partnerów po zakończonym projekcie lub istotnym etapie działań. W jego trakcie Partnerzy oceniają działania stosując np. kryteria ewaluacyjne i wynikające z nich pytania, znajdujące się w załączniku 9.9. Takie spotkanie musi być dobrze przygotowane, zaplanowane i moderowane, po to, by móc dojść do wspólnych odpowiedzi na następujące pytania:

CELE DZIAŁAŃ REALIZOWANYCH PRZEZ PARTNERSTWO	
Czy i w jakim stopniu udało się zrealizować zakładane cele wspólnych działań?	Jeżeli nie udało się zrealizować w pełni zakładanych celów, to dlaczego?
KORZYŚCI SPOŁECZNE	
Czy i w jakim stopniu realizacja zakładanych celów przynosi spodziewane korzyści społeczne?	Jeżeli nie przynosi w pełni spodziewanych korzyści, to dlaczego?
KORZYŚCI DLA PARTNERSTWA I PARTNERÓW	
Czy i w jakim stopniu realizacja zakładanych celów przynosi spodziewane korzyści dla Partnerstwa i Partnerów?	Jeżeli nie przynosi w pełni spodziewanych korzyści, to dlaczego?
WNIOSKI DOTYCZĄCE ZMIAN	
Co trzeba zmienić w działaniach realizowanych przez Partnerstwo, aby skuteczniej osiągać zakładane cele i korzyści społeczne?	Co trzeba zmienić w samym Partnerstwie, aby działało sprawniej i przyniosło Partnerom spodziewane korzyści?

Podstawą ewaluacji jest wiedza

Partnerzy mają wiedzę o realizowanych działaniach, ale z reguły jest ona niepełna i fragmentaryczna. Dlatego, aby mogli rzetelnie odpowiedzieć na pytania ewaluacyjne, osoby odpowiedzialne za koordynację wspólnych działań powinny Partnerów przed spotkaniem wyposażyć w informacje o:

- zakładanych efektach i celach wspólnych działań oraz spodziewanych korzyściach społecznych,
- zrealizowanych działaniach i ich efektach,
- stopniu osiągnięcia zakładanych celów i korzyści społecznych,
- współpracy w ramach Partnerstwa i korzyściach dla Partnerów wynikających ze wspólnych działań.

Źródłem dużej części tych informacji będą zrealizowane przez Partnerstwo działania, ale w odniesieniu do oceny osiągania niektórych celów, a zwłaszcza korzyści społecznych to może nie wystarczyć. Jeżeli na przykład spodziewaną korzyścią zrealizowanych działań ma być wzrost zaufania społecznego, to Partnerstwo, żeby to ocenić musi wiedzieć jaki ten poziom jest, na przykład pytając mieszkańców.

Ewaluacja to porównanie co się zmieniło w wyniku działań Partnerstwa

Ewaluacja opiera się w dużej mierze na porównaniu stanu sprzed realizacji projektu i po jego zakończeniu. I znów, na poziomie efektów to porównanie jest dość proste: nie było centrum integracji lokalnej, teraz działa, w wyniku realizacji projektu powstało ileś nowych inicjatyw mieszkańców, których wcześniej nie było, mieszkańcy dzięki szkoleniom pozyskali umiejętności, których wcześniej nie mieli. Na poziomie celów i korzyści społecznych to porównanie z reguły wymaga wiedzy dotyczącej mieszkańców sprzed realizacji projektu i po. Przywołując wspomniany wzrost zaufania społecznego jako korzyści dla społeczności lokalnej, aby ocenić, czy ten wzrost nastąpił, Partnerstwo musi mieć informacje o poziomie zaufania sprzed realizacji projektu i po jego zakończeniu. A to oznacza, że Partnerstwo określając cele swoich działań i spodziewane korzyści społeczne powinno również zaplanować, w jaki sposób pozyska dane, które pokażą stopień osiągnięcia tych celów i korzyści. Źródłem wielu przydatnych danych sprzed realizacji projektu może być przeprowadzona diagnoza społeczności lokalnej.

Najważniejsza w ewaluacji jest dobra wola

Ewaluacja nie jest fanaberią wymaganą przez darczyńców, nie jest także sposobem na szukanie winnych popełnionych błędów, czy też na ukrywanie tych błędów przed otoczeniem. Ewaluacja ma służyć doskonaleniu działań Partnerstwa, jest potrzebna Partnerom do skuteczniejszego działania i efektywniejszej współpracy. Wspólna ewaluacja działań przez Partnerów wymaga, aby każdy z nich miał tego świadomość i miał także dobrą wolę, aby rzetelnie ocenić działania Partnerstwa.

Opracował Tomasz Schimanek

9.11. PRZYKŁADY DZIAŁANIA PARTNERSTW LOKALNYCH

1. PODŁĄCZ SIĘ DO MARIANNY I JEJ POZYTYWNEJ ENERGII – I edycja Programu

Mieszkańcy gmin w Masywie Śnieżnika, na południowy wschód od Kłodzka, takich jak: Stronie Śląskie, Bystrzyca Kłodzka, Międzylesie i Lądek-Zdrój – jeszcze nie tak dawno temu pracowali w poczuciu tożsamości i pomagali sobie bezinteresownie. Sięgnęli do bogatej historii regionu i to wzbudziło w nich pragnienie, aby znów stać się zwartą społecznością.

Na tym terenie wykiełkowało wiele cennych projektów i inicjatyw. Działały tu organizacje, które realizowały projekty PAFW. Fundusz Lokalny Masywu Śnieżnika brał udział od 2000 roku w sześciu edycjach Programu „Działaj Lokalnie", Urząd Miasta i Gminy Lądek-Zdrój był realizatorem Programu „Przejrzysta Polska", miejscowy Związek Harcerstwa Polskiego dwukrotnie zaangażował się w Program „Równać Szanse", a Gimnazjum im. gen. Stanisława Maczka w Lądku-Zdroju wielokrotnie podejmowało różnorodne inicjatywy w ramach Programów „Działaj Lokalnie" i „Równać Szanse", uczestniczyło też w Programie „Szkoła z Klasą". Ponadto w okolicy działali aktywni Liderzy PAFW – Marzena Zawal i Mateusz Kurdziel. Warto było połączyć siły i podjąć się nowego wyzwania dla wspólnego dobra.

Te instytucje i organizacje w latach 2009-2011 zrealizowały razem projekt pod hasłem „Podłącz się do Marianny i jej pozytywnej energii". Inicjatywa partnerska była odpowiedzią na problem niskiej aktywności mieszkańców i prowokowała do działania na rzecz rozwoju lokalnej społeczności. Pomysłem na zaradzenie temu, a jednocześnie punktem wyjścia dla przedsięwzięcia stała się wizja społeczności, w której ludzie są dumni z tego, gdzie żyją.

Liderzy Partnerstwa sięgnęli do życiorysu księżnej Marianny Orańskiej, bohaterki Masywu Śnieżnika z XIX wieku. Oryginalność pomysłu polegała na połączeniu historii, kontekstu międzynarodowego i filantropijnej działalności arystokratki. Była ona postacią z charakterem, dobrą menedżerką, śmiało inwestowała w okolicy Lubiąża, Henrykowa, Kamieńca Ząbkowickiego. Grupa Inicjatywna z Funduszem Lokalnym Masywu Śnieżnika na czele postanowiła oddać dług księżnej, która włożyła serce w rozwój tej ziemi. Przy okazji wykorzystała jej działalność i legendę, aby budować dojrzałą społeczność – celem było kształtowanie tożsamości i współdziałanie, wzmocnienie dumy z lokalnych tradycji i budowa dobrostanu.

Marianna Orańska – lokalna bohaterka – okazała się doskonałą postacią, z którą mogli się utożsamić mieszkańcy regionu. Ta niderlandzka królewna, która żyła ponad 130 lat temu na Dolnym Śląsku, dzięki swojej gospodarczej i filantropijnej działalności wpłynęła na wzrost ekonomiczny okolicy.

Partnerzy konsekwentnie nawiązywali w swoim przedsięwzięciu do działań księżnej i w ten sposób podkreślali znaczenie tak istotnych wartości jak lokalna duma i aktywność na rzecz społeczności. Sudecka królewna stała się patronką wielu inicjatyw organizowanych w gminach leżących pod Śnieżnikiem. Dla turystów wytyczono Szlak Marianny Orańskiej, zorganizowano Noc w Muzeum z Marianną, powstały wystawa i film o niej oraz spektakl jej poświęcony – „Sceny z życia królewny Marianny". Zorganizowano Rajd im. Marianny i paradę w strojach historycznych „Polonez Marianny". Wzniesiono pomniki arystokratki, a na jej cześć została wyhodowana róża Marianna. Utworzono też Fundusz Wieczysty im. Marianny Orańskiej umożliwiający wspieranie młodych zdolnych ludzi z niezamożnych rodzin. Oprócz tego powstały punkty konsultacyjno-doradcze imienia księżnej, nawet szkole w Międzylesiu nadano jej imię.

Na efekty nie trzeba było długo czekać – o Mariannie Orańskiej zrobiło się głośno, m.in. marszałek województwa dolnośląskiego ogłosił rok 2010 Rokiem Marianny Orańskiej. Postać królewny okazała się nośnym i dochodowym produktem lokalnym. Jej działalność przez długi czas pozostawała zapomniana i niedoceniona, dzięki projektowi odkryto ją na nowo.

Dziś historia życia i działalności Marianny Orańskiej stanowi motyw wielu przedsięwzięć, wydarzeń, atrakcji turystycznych i jest obecna w świadomości mieszkańców gmin Bystrzyca Kłodzka, Międzylesie, Lądek-Zdrój i Stronie Śląskie. Wiele partnerskich inicjatyw pod patronatem Marianny Orańskiej pozostawiło trwałe rezultaty. Dzięki działaniom Partnerstwa m.in. rozwinięto 200-kilometrowy szlak turystyczny, łączący dziesiątki miejsc i zabytków związanych z królewną, a utworzony fundusz wieczysty ma szansę stać się żywym pomnikiem wybitnej księżnej. Mieszkańcy uświadomili sobie potrzebę pomagania innym i wzrosło wśród nich poczucie lokalnej wspólnoty. Skala działań i efekty zaskakują samych inicjatorów projektu, a uwolniona społeczna energia w dalszym ciągu owocuje. Jak mówi Dorota Komornicka, liderka Partnerstwa, „Marianna Orańska żyje własnym życiem!".

W projekcie wzięło udział 42 partnerów z gmin Bystrzyca Kłodzka, Stronie Śląskie, Międzylesie i Lądek Zdrój.

- Fundusz Lokalny Masywu Śnieżnika – lider Partnerstwa
- Biblioteka Miejska w Stroniu Śląskim
- Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Bystrzycy Kłodzkiej
- Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Lądku-Zdroju
- Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Międzylesiu
- Centrum Kultury i Rekreacji w Lądku-Zdroju
- Centrum Sportu i Rekreacji w Stroniu Śląskim
- Firma Konfekcyjna Dzianel
- Gimnazjum im. gen. Stanisława Maczka w Lądku-Zdroju
- Gimnazjum im. Marianny Orańskiej w Stroniu Śląskim
- Gimnazjum w Wilkanowie
- Gimnazjum ZSO w Bystrzycy
- Hotel Abis
- Liceum Ogólnokształcące w Bystrzycy Kłodzkiej
- Liceum Ogólnokształcące w Lądku-Zdroju
- Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Bystrzycy Kłodzkiej
- Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Międzylesiu
- Muzeum Filumenistyczne
- Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia w Bystrzycy Kłodzkiej
- Samorządowe Gimnazjum przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Domaszkowie
- Stowarzyszenie „Artystyka"
- Stowarzyszenie Przyjaciół Bystrzycy Kłodzkiej
- Stowarzyszenie „Zdanie"
- Szkoła Podstawowa nr 1 w Bystrzycy Kłodzkiej
- Szkoła Podstawowa nr 2 w Bystrzycy Kłodzkiej
- Szkoła Podstawowa w Długopolu Dolnym
- Szkoła Podstawowa w Domaszkowie
- Szkoła Podstawowa w Gorzanowie
- Szkoła Podstawowa w Lądku-Zdroju
- Szkoła Podstawowa w Międzylesiu
- Szkoła Podstawowa w Pławnicy
- Szkoła Podstawowa w Starej Łomnicy
- Szkoła Podstawowa w Stroniu Śląskim
- Szkoła Podstawowa w Wilkanowie
- Urząd Gminy Międzylesie
- Urząd Gminy Stronie Śląskie
- Urząd Miasta i Gminy Bystrzyca Kłodzka
- Urząd Miasta i Gminy Lądek-Zdrój
- Zakład fotograficzny Leszek Scelina
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Bystrzycy Kłodzkiej
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Stroniu Śląskim

2. Z RĘCZNIKIEM I PIOSENKĄ PRZEZ ŻYCIE – II edycja Programu

W wyniku spotkań i rozmów, a także dzięki danym z przeprowadzonego spisu obywateli w gminach Hajnówka i Bielsk Podlaski okazało się, że region zamieszkuje przede wszystkim ludność nazywająca siebie „tutejszymi". Wśród „tutejszych" są mniej lub bardziej świadomi przedstawiciele mniejszości narodowych: białoruskiej i ukraińskiej. Ta różnorodność sprawiła, że działacze z miejscowych organizacji postanowili poszukać czegoś, co byłoby wspólne dla wszystkich, a nie aktywizowałoby wyłącznie wąską grupę mieszkańców. Ważne było również to, by było to namacalne i by można było z tym wyjść poza region Puszczy Białowieskiej. Chodziło zatem o wykreowanie i wypromowanie produktu regionalnego. Taki produkt powinien być ściśle związany z miejscową tradycją kulturalną, dawać mieszkańcom możliwość dodatkowego zarobku, a przede wszystkim wzmagać zainteresowanie miejscowych – zwłaszcza młodych ludzi – powrotem do korzeni. Gdy organizacje połączone Partnerstwem przeprowadzały diagnozę, skoncentrowały się na czynnikach, które łączą obie gminy i ich mieszkańców, wyróżniają je na tle województwa i kraju oraz mogą być wspólnym punktem wyjścia. Wybór padł na ręcznik obrzędowy.

Na terenie gmin Hajnówka i Bielsk Podlaski działały organizacje, które miały doświadczenie w realizacji programów PAFW. Stowarzyszenie Samorządów Euroregionu Puszcza Białowieska od 2006 roku było operatorem Programu „Działaj Lokalnie" w regionie Puszczy Białowieskiej i angażowało się w różnorodne inicjatywy w ramach Programu RITA w 2007 roku.

Zespół Szkół Specjalnych w Hajnówce również realizował projekty RITA – od 2006 roku. Ponadto w regionie działało dwóch Liderów PAFW, prezesów organizacji: Fundacji Wspomagania Edukacji, Integracji i Terapii Osób Niepełnosprawnych „Kaja" z Hajnówki oraz Funduszu Lokalnego na rzecz Rozwoju Społecznego w Widowie.

Stowarzyszenie Samorządów Euroregionu Puszcza Białowieska, władze samorządowe i inne organizacje z regionu Hajnówki i Bielska Podlaskiego założyły Partnerstwo, aby chronić i podtrzymać tradycję ręcznika obrzędowego. W latach 2010-2011 zrealizowały projekt „Z ręcznikiem i piosenką przez życie". Tylko w jednym regionie w Polsce można mieć ręcznie haftowany dokument tożsamości – przywilej ten mają mieszkańcy Podlasia. To przykład dobra wspólnego, pokazujący niepowtarzalny koloryt podlaskiej ziemi. Zdobiony haftem, obszywany koronką – przed laty każdy mieszkaniec tych terenów miał go z sobą w ważnych momentach życia – na chrzcie, bierzmowaniu, ślubie.

Dzięki działaniom Partnerstwa udało się przeprowadzić inwentaryzację ręczników obrzędowych. Odnaleziono wiele ciekawych wzorów haftów i koronek, a następnie zorganizowano objazdową wystawę. Była ona okazją do spotkań, podczas których można było usłyszeć wiele rodzinnych historii. W każdej z nich ręczniki odgrywały niebagatelną rolę. Ludzie chwalili się również wzorami swoich ręczników wykorzystywanych w ich domach, doceniając jednocześnie pracę swoich babć i mam. Aby włączyć w realizację projektu jak największą liczbę mieszkańców, Partnerstwo organizowało spotkania przy muzyce ludowej, w których trakcie uczestnicy mogli wspólnie pośpiewać podlaskie pieśni. Członkowie przygrywającego zespołu uszyli z tej okazji tradycyjne stroje i nagrali płytę. Projekt miał silny wymiar społeczny.

Partnerstwo stworzyło stronę internetową z bazą zawierającą szczegółowe informacje o ręcznikach i wzory haftów. Cieszyła się ona dużą popularnością. Aby budować trwałość dobra wspólnego, ręczniki trafiły także do muzeum, w którym utworzono zbiór o charakterze naukowym. Przeprowadzono również cykl warsztatów dla młodych ludzi, którzy uczyli się wyszywać ręczniki obrzędowe i dekorować materiały haftem koronkowym. W wyniku tej inicjatywy powstało kilkadziesiąt charakterystycznych toreb z regionalnym motywem. Podlaskie gminy zdołały zachować niepowtarzalną tradycję. W ramach budowania trwałości Partnerstwa jej członkowie zachęcają mieszkańców do współtworzenia „Szlaku ręcznika obrzędowego". Jest on nie tylko elementem tożsamości kulturowej regionu, lecz także może być jego atrakcją turystyczną.

Najistotniejszym elementem dobra wspólnego, który udało się wypracować, było to, że mieszkańcy uświadomili sobie wartość własnej tradycji i siłę jej oddziaływania. Bezpośrednim efektem projektu jest ponadto wypromowanie produktu lokalnego. Oprócz tego motyw ręcznika obrzędowego inspiruje do tworzenia nowych pomysłów i form. Od 2014 roku Fundusz Lokalny na rzecz Rozwoju Społecznego w Widowie zajmuje się promowaniem motywów z ręcznika także na ceramice: podkładkach, talerzach, ozdobach świątecznych. W działania Partnerstwa włączają się kolejne instytucje: Muzeum Podlaskie w Białymstoku, Warsztaty Terapii Zajęciowej w Bielsku Podlaskim, Bielski Dom Kultury, Hajnowski Dom Kultury, Gminny Ośrodek Kultury w Narewce czy szkoły. Dzięki działaniom promującym ręcznik ludowy przez Fundusz zainteresowanie tym elementem kultury ludowej jest tak duże, że powoli staje się on wizytówką Bielska Podlaskiego. Członkowie Partnerstwa zauważyli, że ludzie dbają o ręczniki, szanują je, a młodzi szukają ich na ślub. Ręcznik stał się doceniany i modny.

Stowarzyszenie Samorządów Euroregionu Puszcza Białowieska, które działa na Podlasiu od 1996 roku, było pomysłodawcą projektu partnerskiego. Pod jego przewodnictwem w inicjatywę związaną z ochroną dziedzictwa kulturowego regionu zaangażowały się organizacje pozarządowe, samorządy, szkoły z Hajnówki i Bielska Podlaskiego:

- Stowarzyszenie Samorządów Euroregionu Puszcza Białowieska – lider Partnerstwa
- Fundacja Wspomagania Edukacji, Integracji i Terapii Osób Niepełnosprawnych „Kaja"
- Fundusz Lokalny na rzecz Rozwoju Społecznego w Widowie
- Ochotnicza Straż Pożarna w Parcewie
- Starostwo Powiatowe w Bielsku Podlaskim
- Starostwo Powiatowe w Hajnówce
- Stowarzyszenie „Nasza Ojcowizna" z Parcewa
- Urząd Gminy w Bielsku Podlaskim
- Zespół Szkół Specjalnych w Hajnówce

3. PRZESTRZEŃ S.O.W.A. W BIŁGORAJU (S – SOLIDARNI, O – OTWARCI, W – WOLNI, A – AKTYWNI) – III edycja Programu

Mieszkańcy Biłgoraja od dawna potrzebowali wspólnej społecznej przestrzeni, strefy, w której nie tylko mogliby spędzić czas i wypocząć, lecz także uczyć się, poznać nowe, zobaczyć nieznane, spotkać ciekawych ludzi, rozwijać się. Udział w Programie stał się dla nich impulsem do stworzenia projektu takiego miejsca – Przestrzeni S.O.W.A. Przed realizacją projektu w centralnym punkcie Biłgoraja – Parku Solidarności – nikt nie zatrzymywał się na długo. Służył on do autobusowych przesiadek i wyprowadzania psów.

Należał do wszystkich, ale nikt nie czuł się jego gospodarzem. Takie zaniedbanie nie umknęło uwadze Fundacji Fundusz Lokalny Ziemi Biłgorajskiej, która postanowiła zebrać wokół siebie organizacje z regionu. Po kilku miesiącach wytężonej, wspólnej pracy w Parku Solidarności – nie przypadkiem – zaistniała Przestrzeń Solidarnych, Otwartych, Wolnych, Aktywnych. Samorząd Biłgoraja, współdziałając z gminą Zwierzyniec, wprowadził ją do planu zagospodarowania przestrzeni publicznej.

Fundacja Fundusz Lokalny Ziemi Biłgorajskiej to wieloletni operator Programu „Działaj Lokalnie". Gimnazjum nr 2 im. Stefana Batorego w Biłgoraju realizowało projekty dofinansowywane w ramach Programu „Działaj Lokalnie", a także brało udział w Programie „Wolontariat Studencki". Fundacja Pomocy Dzieciom „Krzyk" zaangażowała się w inicjatywę w ramach Programu „Przemiany w Regionie" RITA. Gminna Biblioteka Publiczna w Biłgoraju z siedzibą w Soli w 2010 roku przystąpiła do „Programu Rozwoju Bibliotek", a Gimnazjum Publiczne im. Róży Zamoyskiej w Zwierzyńcu uczestniczyło w Programie „Szkoła Ucząca Się". Z kolei Stowarzyszenie Noodles Stage skorzystało z dofinansowania w ramach Programu „Działaj Lokalnie". Dzięki takiemu doświadczeniu te organizacje mogły zbudować skuteczne Partnerstwo.

W latach 2012-2013 partnerzy zrealizowali wspólnie projekt „Przestrzeń S.O.W.A. w Biłgoraju (S – Solidarni, O – Otwarci, W – Wolni, A – Aktywni)". Pod przewodnictwem Fundacji Fundusz Lokalny Ziemi Biłgorajskiej, dzięki działaniom grup młodzieżowych, zespołów folklorystycznych, ośrodków kultury, bibliotek i grantobiorców Programu „Działaj Lokalnie" powstał pomysł stworzenia w Biłgoraju, w Parku Solidarności, jedynego w swoim rodzaju miejsca. Dzięki zapleczu technicznemu miało ono umożliwić aktywnym organizacjom, instytucjom i grupom nieformalnym prezentację ich działalności. Oprócz tego wspólna przestrzeń miała również służyć prowadzeniu akcji i kampanii integrujących, rozmowom z mieszkańcami, zbieraniu funduszy na działalność. Tutaj też pozyskiwano by wolontariuszy i zwolenników dla tych działań, uczono demokracji, budowano lepsze więzi ze społecznością lokalną. A przede wszystkim wzmacniano by kapitał społeczny.

Szybko zaczęły się prace projektowe i remontowe. We wrześniu 2012 roku na inauguracyjnym festynie spotkali się mieszkańcy i przedstawiciele gminnych organizacji, szkół, biznesu i władz miasta. Wszyscy mogli się dowiedzieć, na czym polega projekt, poznać partnerów – zarówno animatorów, jak i wykonawców prac – gotowych wejść z działaniami. Mieszkańcy mogli zadecydować, czy chcą finansowo wspomóc przedsięwzięcie. Udało się zdobyć społeczne zaufanie. Rewitalizacja zaniedbanego centrum Biłgoraja była procesem, w którego trakcie równolegle odbywały się wydarzenia inicjowane przez lokalne organizacje pozarządowe, zwłaszcza beneficjentów programów PAFW. Ostatnim akcentem przebudowy Parku Solidarności był remont i nadanie nowego wyglądu ulicy Kopernika. Ta inwestycja, finansowana przez samorząd, ostatecznie zmieniła otoczenie parku i pod koniec 2014 roku Przestrzeń S.O.W.A zyskała wspaniały materialny odpowiednik.

Dzięki Partnerstwu teraz centrum Biłgoraja tętni życiem. Mówi się, że sowa jest symbolem mądrości i nieczęsto udaje się ją spotkać. Od teraz ptak mieszka w pobliskim parku i jest wspólną wartością. Stał się znakiem skutecznego budowania lokalnych więzi. A sama Przestrzeń S.O.W.A. jest powodem do dumy i głośno o niej w całej Polsce jako o wzorcowym przykładzie lokalnego partnerstwa. Udało mu się z sukcesem wypromować działania społeczne wysokich lotów, a dzięki wykorzystaniu bogatych możliwości technicznych zaplecza – stworzyć wypielęgnowane alejki nowego, skądinąd niedużego parku.

Robią one wrażenie na wszystkich, przede wszystkim na mieszkańcach. W pogodne dni zapraszają biłgorajską i zwierzyniecką młodzież do spotkań. Nie mniej ważnym efektem projektu jest stałe i odpowiedzialne Partnerstwo, które po otwarciu przestrzeni organizuje w niej różnorodne działania i dba o jej utrzymanie.

Dziś Przestrzeń S.O.W.A. służy wzmocnieniu społeczeństwa obywatelskiego i lokalnych organizacji, gości, mieszkańców i przyjezdnych – stwarza im godne warunki do przyjemnej, codziennej aktywności, takiej jak spacer, rozmowa, poznawanie nowych ludzi i ich dokonań. Co najważniejsze jednak, poza spotkaniami towarzyskimi jest także miejscem działań bardziej oficjalnych, programowych. Na przykład zorganizowano tu ogólnopolski Tydzień Bibliotek i akcję czytelniczą „Pociąg do czytania", w których wzięła udział ponad setka dzieci. Młodzi ludzie słuchali wierszy Juliana Tuwima, uczestniczyli w konkursach ze znajomości bajek, a także grali w przedstawieniach.

Z inicjatywy Fundacji Fundusz Lokalny Ziemi Biłgorajskiej w gminach Biłgoraj i Zwierzyniec powstało Partnerstwo złożone z 26 samorządów, instytucji publicznych, organizacji i firm.

- Fundacja Fundusz Lokalny Ziemi Biłgorajskiej – lider Partnerstwa
- Portal internetowy bilgorajska.pl
- Biłgorajska Agencja Rozwoju Regionalnego
- Biłgorajska Telewizja KablowaBiłgorajskie Przedsiębiorstwo Społeczne
- Biuro Geodezyjne A. Myszkowiak, J. Piechota
- Fundacja Pomocy Dzieciom „Krzyk"
- Gimnazjum nr 2 im. Stefana Batorego w Biłgoraju
- Gimnazjum Publiczne im. Róży Zamoyskiej w Zwierzyńcu
- Gminna Biblioteka Publiczna w Biłgoraju z/s w Soli
- Hurtownia Materiałów Elektrycznych i Elektromontaż – Kazimierz Ordecki
- Kuźnia Talentów
- Liceum Ogólnokształcące im. ONZ w Biłgoraju
- Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Biłgoraju
- „Nowa Gazeta Biłgorajska"
- Pracownia Architektury Krajobrazu „Chaber"
- Pracownia Projektowa BUI – Paweł Sosiński
- P.W. Apis – Anna i Henryk Oziębło
- Stowarzyszenie Integracyjno-Rehabilitacyjne Osób Niepełnosprawnych „Siron"
- Stowarzyszenie Noodles Stage
- Urząd Gminy Biłgoraj
- Urząd Miasta Biłgoraj
- Urząd Miejski w Zwierzyńcu
- Zakład Usług Technicznych „Arpot" M. Mizak, K. Potocki
- Agnieszka Potocka, architekt
- Łukasz Makoś, architekt

4. KOLOROWO-KARPIOWO – SZLAKIEM KARPIA PO DOLINIE BARYCZY – IV edycja Programu

Dolina Baryczy leży w północnej części Dolnego Śląska, na terenie gmin: Milicz, Żmigród, Twardogóra, Cieszków, Krośnice, Przygodzice, Sośnie i Odolanów. Ten cenny przyrodniczo obszar jest parkiem krajobrazowym i jest chroniony w ramach programu Natura 2000. Wyznacza go bieg rzeki Barycz, dzięki której w przeszłości utworzono tutaj prawie 300 zbiorników wodnych. Hoduje się tu karpie i jest to jeden z największych w Europie kompleksów stawów rybnych. To także ostoja ptaków – występują tu setki gatunków.

Wśród mieszkańców wszystkich gmin dominują ludzie starsi, którzy najczęściej ze względu na brak dużych zakładów pracy zajmują się na własną rękę meblarstwem, turystyką i działalnością związaną z rybactwem. W tym regionie bogactwo przyrodnicze odgrywa istotną rolę i jest szansą na jego rozwój. Dlatego kilka lokalnych instytucji wpadło na pomysł rozwinięcia potencjału turystycznego parku krajobrazowego i przyciągnięcia tu większej liczby gości. Opierając się na walorach przyrodniczych, stworzyły one pod hasłem „Partnerstwo Doliny Baryczy" markę turystyczną. Jej wartość jest na tyle duża i unikatowa, że projekt ma szansę wejść do przewodników po Polsce jako kameralna, ale urokliwa atrakcja.

Powstało Partnerstwo „Kolorowo-karpiowo – szlakiem karpia po Dolinie Baryczy", które za swój symbol wybrało oczywiście karpia. Projekt był realizowany latach 2014-2015. Członkowie Grupy Inicjatywnej do tej pory realizowali następujące programy Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności: „Szkoła Ucząca Się", „Program Rozwoju Bibliotek", „Liderzy PAFW", „Działaj Lokalnie", „English Teaching". Doświadczenia wynikające z wcześniej realizowanych projektów przyczyniły się do tego, że w promocję obszaru włączyli się partnerzy zainteresowani edukacją przyrodniczą i regionalną. Dzięki licznym i dobrym kontaktom z placówkami szkolnymi i pozaszkolnymi w projekt, w tym w organizację zaplanowanych konkursów, zaangażowały się dodatkowe podmioty.

Partnerstwo we współpracy ze Szkołą Podstawową i z Zespołem Szkół Specjalnych w Żmigrodzie oraz liceum w Miliczu i dwiema bibliotekami, a także aktywną i zaangażowaną młodzieżą wytyczyło szlak karpiowy po najpiękniejszych i najciekawszych punktach Doliny Baryczy. Jest on oznaczony figurami pokaźnych karpi, które ręcznie malowali dzieci i artyści. Te okazy można spotkać tylko tam. Te unikatowe figury zostały wyłonione spośród 1,2 tys. prac konkursowych. Młodzi sami wybierali motyw przewodni zdobienia ryby, a następnie znajdowali miejsce, w którym miała się ona znaleźć. Oprócz tego własnoręcznie tworzyli różnego rodzaju pamiątki z regionu. Zadbano także o kompleksową komunikację: przeprowadzono konkursy dotyczące szlaku, wprowadzające resztę mieszkańców w świat milickich syren i legendarnego żmija ze Żmigrodu, zorganizowano wystawę na wolnym powietrzu opowiadającą o działaniach Partnerstwa.

Partnerstwo planuje powiększenie szlaku karpiowego, czyli rozmieszczenie nowych rybich figur przy kolejnych atrakcjach Doliny Baryczy. Dzięki zaangażowaniu lokalnej społeczności, w tym szczególnie dzieci, młodzieży i artystów, poprawia się wizerunek regionu także w oczach jego mieszkańców. Marka turystyczna Doliny Baryczy staje się dobrem wspólnym. Lokalna społeczność już może pochwalić się zwiększonym zainteresowaniem przyjezdnych. Co więcej, rośnie poczucie więzi z regionem.

Współpraca w tworzeniu szlaku karpia partnerów publicznych (samorządów lokalnych, bibliotek, ośrodków kultury, nadleśnictw), społecznych (organizacji pozarządowych) i gospodarczych (firm) przyczyniła się do lepszego rozpoznania oferty regionu, promocji i zacieśnienia Partnerstwa. Pojawiły się liczne propozycje oznakowania kolejnych atrakcji, zwiększyła się potrzeba dostępu do informacji o istniejącej ofercie, w tym przede wszystkim o miejscach oznaczonych karpiami, wzrosła chęć do tego, by organizować na szlakach wydarzenia turystyczne. A partnerzy zmobilizowali się i postanowili zarówno kontynuować wspólne działania promocyjne, jak i „rozkręcić" kolorowy szlak karpia pod hasłem „Karp kręci".

Grupa Inicjatywna wciągnęła do współpracy osiem gmin: Milicz, Żmigród, Twardogórę, Cieszków, Krośnice, Przygodzice, Sośnie i Odolanów. Partnerzy doskonale znali się z innych działań lokalnych w ramach programów PAFW.

- Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Doliny Baryczy” – lider Partnerstwa
- I Liceum Ogólnokształcące im. Armii Krajowej w Miliczu
- Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Twardogórze
- Biblioteka Publiczna w Miliczu
- Stowarzyszenie na rzecz Edukacji Ekologicznej „Dolina Baryczy”
- Szkoła Podstawowa im. Bolesława Chrobrego w Żmigrodzie
- Zespół Placówek Kultury w Żmigrodzie
- Zespół Szkół Specjalnych w Żmigrodzie
- Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu
- Campus Domasławice
- Gospodarstwo Rybackie Możdżanów
- Kreatywny Obiekt Multifunkcyjny
- Łowisko i karczma rybna w Rudzie Żmigrodzkiej
- Łowisko i restauracja „Teo”
- Łowisko i smażalnia „U Bartka”
- Nadleśnictwo Antonin
- Nadleśnictwo Milicz
- Nadleśnictwo Żmigród
- Ośrodek Kultury w Miliczu
- Restauracja Lido – Antonin
- Rodzinny Park Przygód „Górecznik”
- Starostwo Powiatowe w Miliczu
- Stawy Milickie SA
- Technikum Leśne w Miliczu
- Urząd Gminy Cieszków
- Urząd Gminy i Miasta Odolanów
- Urząd Gminy Krośnice
- Urząd Gminy Przygodzice
- Urząd Gminy Sośnie
- Urząd Miasta i Gminy Milicz
- Urząd Miasta i Gminy w Twardogórze
- Urząd Miasta i Gminy Żmigród

5. JABŁKOWA WARKA – OWOC NASZEJ PASJI – V edycja Programu

Warka to jedno z najstarszych miast nie tylko na Mazowszu, lecz także w Polsce. Leży w południowej części województwa mazowieckiego nad rzeką Pilicą. Gospodarka miasta i gminy obraca się przede wszystkim wokół produkcji jabłek. Gmina jest częścią grójecko-wareckiego zagłębia sadowniczego, a owoce z miejscowych sadów trafiają na stoły na całym kontynencie.

Z tego względu jabłko stało się naturalnym dobrem wspólnym tutejszego Partnerstwa. To właśnie wokół tego owocu partnerzy skoncentrowali działania lokalnej społeczności, tak aby stanowił on powód do dumy. Celem było również rozbudzenie aktywności mieszkańców i zaangażowanie ich w działania służące poprawie jakości ich życia, a tym samym przyczynienie się do rozwoju gminy. Dzięki działaniom Partnerstwa jabłko miało stać się produktem lokalnym.

Grupę Inicjatywną stworzyły: Stowarzyszenie W.A.R.K.A. (Ośrodek Działaj Lokalnie, lider Partnerstwa), Publiczna Szkoła Podstawowa im. Zygmunta Nowickiego w Konarach („Projektor – Wolontariat Studencki"), a także Liderki PAFW: Monika Górniewicz i Małgorzata Dąbrowska. W latach 2016-2017 partnerzy wspólnie zrealizowali projekt „Jabłkowa Warka – owoc naszej pasji".

W ramach przedsięwzięcia przeprowadzono rozmaite akcje z udziałem mieszkańców. Podczas akcji „Jabłko w mieście" partnerzy zorganizowali konkurs na identyfikację wizualną oraz włączyli w działania architektów zieleni, aby pomogli wypromować motyw jabłka. Dzięki akcji Wolny Rynek zainstalowano na rynku w Warce Skrzynkę Kontaktową, zbudowaną siłami lokalnych rzemieślników i sadowników. Wokół niej mieszkańcy posadzili w skrzyniopaletach drzewka owocowe, tworząc w ten sposób sad, w którym można odpocząć. Oprócz tego w sadzie stanęły parasole i meble ogrodowe z motywem jabłka.

Powstał również „Szlak owocowy" spinający już istniejącą infrastrukturę w jeden spójny zespół obiektów tematycznie związanych z jabłkiem. Na trasie szlaku znalazły się m.in. Szkółka Owocowa w Bończy, Skrzynka Kontaktowa, Jabłkowe Laboratorium w szkole w Konarach, Małe Muzeum Maszyn Sadowniczych w Grażynie. Ponadto odnowiono 10 przystanków autobusowych, na których pojawiły się murale z jabłkowymi motywami. Odbyły się również ważne wydarzenia plenerowe, jak Zimowa Odmiana, Jabłkowy Dzień Dziecka czy Jabłkofest.

Najważniejszym wyznacznikiem sukcesu jest przede wszystkim entuzjazm, który przełożył się na działania w kolejnych miesiącach po zakończeniu projektu: na rynku zrealizowano II edycję wydarzenia pod hasłem Zimowa Odmiana, a także Walentynkowy Bal Jabłkowy, odbyły się kolejne spotkania partnerstwa Szlak Jabłkowy, a partnerzy „Jabłka na widelcu" wydali wspólnie kalendarz na 2018 rok z listą certyfikowanych jabłkowych potraw, które można nabyć w Warce.

Mieszkańcy gminy Warka dzięki realizacji projektu poczuli się wreszcie dumni ze swojego lokalnego produktu. Dzięki Skrzynce Kontaktowej zyskali atrakcyjne miejsce spotkań w przestrzeni publicznej. Szlak Jabłkowy od razu zaczęły odwiedzać wycieczki dzieci, które przyjeżdżają zobaczyć, jak wygląda praca w sadzie, i wziąć udział w różnego rodzaju zajęciach na łonie przyrody. Nie mniej ważnym efektem realizacji przedsięwzięcia było wzajemne poznanie się partnerów, co pozwoliło na uwolnienie nowych potencjałów współpracy.

Projekt odniósł sukces m.in. dzięki kreatywnej grupie liderów. Ogromne znaczenie miały jej osadzenie w lokalnej społeczności i doświadczenia w realizacji projektów Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Liderzy potrafili zaplanować ambitne działania i zbudować wokół nich silną koalicję. Do przedsięwzięcia przyłączyło się ponad 80 partnerów.

- Stowarzyszenie W.A.R.K.A. – lider Partnerstwa
- 15 grup senioralnych z powiatu grójeckiego
- ABC Dziecka
- AdDesigner.pl – Agencja Reklamowa
- Agroturystyka Kuźnia Talentów
- Albero Warka
- Arysta LifeScience
- Babskim okiem – pracownia fotograficzna
- Bank Spółdzielczy w Warce
- Browar Warka
- Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Nowej Wsi
- Centrum Sportu i Rekreacji w Warce
- Coshtella
- CUK Ubezpieczenia

- DuPont
- Dwa Jabłka
- Eurodom AGD Dębowscy
- Forma Fitness & Odchudzanie
- Fotobudka BumCykCyk
- Fundacja Młodzi dla Warki
- Dworek na Długiej w Warce
- Gospodarstwo agroturystyczne Antonówka
- Gospodarstwo sadownicze Marek Szymaniak
- Gospodarstwo Zuzanny i Artura Jagielińskich
- Grupa Rekonstrukcji Historycznej SWKS Warka
- Grupa Seniora SPA – Seniorzy Preferują Aktywność z Bończy
- Grupa Seniora Złota Reneta z Ostrołęki
- Jabłkowe Laboratorium w Konarach
- Klub Seniora Czerwone Jabłuszko z Nowej Wsi
- Klub Seniora Młodzi Duchem z Michalczewa
- Koło Gospodyń z Nowej Wsi
- Krajowy Związek Grup Producentów Owoców i Warzyw
- Lody Wareckie – Niebo w Gębie
- Lodziarnia Delicja
- Lokalna Organizacja Turystyczna „Warkocz Pilicy"
- Łazuccy Gospodarstwo Szkółkarskie
- Michałowskie Poziomki
- Miody Tuszyńscy
- Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce
- Nowociel – Warszawska Wytwórnia Wódek Koneser
- Ochotnicza Straż Pożarna w Nowej Wsi
- Odnova
- Piekarnia Józef Kazana
- Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze Oddział im. Wiktora Krawczyka w Warce
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Zygmunta Nowickiego w Konarach
- Raider Photography
- Restauracja Fum
- Kawiarnia-galeria Rynek
- Stowarzyszenie Animator
- Stowarzyszenie Klub Uśmiechniętego Seniora „Pokusa"
- Stowarzyszenie Sady Grójeckie
- Szkółka Owocowa w Bończy
- Twój Owoc
- Uniwersytet Trzeciego Wieku w Warce
- Urząd Miejski w Warce
- WARG – Warecki Klub Gier Planszowych
- Warwin
- Wydawnictwo Rea
- Zajazd na Winiarach
- Zakład Usług Komunalnych w Warce
- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Nowej Wsi

6. POCIĄG DO TRADYCJI – VI edycja Programu

Chrzanów to niespełna czterdziestotysięczne miasto w Małopolsce, siedziba władz gminy i powiatu chrzanowskiego. Ważnym elementem tożsamości mieszkańców Chrzanowa jest Fablok, czyli pierwsza w Polsce fabryka lokomotyw, powstała w 1919 roku. Fabryka co prawda przestała istnieć w 2013 roku, ale przez dziesięciolecia była największym zakładem pracy w Chrzanowie, a także dumą i dziedzictwem historycznym lokalnej społeczności. Przeprowadzona diagnoza społeczności lokalnej pokazała, że to dziedzictwo jest wciąż żywe, dlatego Partnerstwo Lokalne jako dobro wspólne określiło tradycje związane z Fablokiem.

Partnerstwo powstało z inicjatywy lidera, czyli Miejskiej Biblioteki Publicznej (uczestnika Programu Rozwoju Bibliotek) oraz partnerów: Szkoły Podstawowej nr 6 (uczestnika programu Szkoła Ucząca Się) i Stowarzyszenia Uniwersytet Trzeciego Wieku w Chrzanowie (uczestnika programu UTW – Seniorzy w Akcji). Wspólne działania w ramach projektu w szóstej edycji Programu trwały od września 2018 roku do września 2019 roku. Rozpoczęły się od szerokiej promocji wśród mieszkań Chrzanowa samego projektu, a przede wszystkim dobra wspólnego. Informacje ukazały się w lokalnej prasie, broszurkach informacyjnych, lokalnej telewizji i regionalnym radiu.

W ramach projektu mieszkańcy uczestniczyli w ośmiu warsztatach aktywizacyjnych, nazwanych „Pociągiem do wspomnień", w trakcie których zebrane zostały materiały do Cyfrowego Archiwum Ziemi Chrzanowskiej oraz do publikacji i strony internetowej. Z kolei pod hasłem „Pociąg do promocji" zorganizowano trzy warsztaty dla młodzieży licealnej. Warsztaty służyły integracji, aktywizacji młodzieży i przygotowaniu jej do działań na rzecz promowania lokalnych tradycji. „Pociąg do historii" to z kolei 34 lekcje regionalne dla dzieci i młodzieży dotyczące historii Fabloku oraz kolei. Ich kontynuacją był „Pociąg do tradycji" czyli konkursy plastyczne i konkursy wiedzy dla uczniów szkół gminy Chrzanów dotyczące Falbloku i kolei. Dla dorosłych mieszkańców zorganizowano cykl pięciu wykładów „Pociąg do wiedzy".

Partnerstwo wytyczyło i oznakowało trasę spacerownika „Szlakiem Fabloku" obejmującą 15 miejsc na terenie miasta istotnych ze względów historycznych i kulturowych. Trasa została opisana i uzupełniona informacjami na stronie internetowej oraz w specjalnej broszurze udostępnionej mieszkańcom. Dodatkowo przygotowano i wydano publikację o Fabloku i lokalnych tradycjach kolejarskich Chrzanowa. Przygotowano także wystawę zdjęć, dokumentów, prac plastycznych powstałych w ramach specjalnego pleneru malarskiego. Odbyły się również dwa spacery i dwa rajdy rowerowe wytyczoną trasą.

Efektem przeprowadzonych działań jest integracja i aktywizacja mieszkańców, w tym także młodych ludzi, wokół dobra wspólnego. Wspólne aktywności dotyczą tradycji związanych z Fablokiem i koleją, ale jest to droga do szerszego zainteresowania mieszkańców swoją społecznością i zachęta do działania na jej rzecz. W oparciu o taki potencjał buduje się tożsamość lokalną, a to wyzwala potrzebę zaangażowania się w sprawy lokalne.

Projekt zrealizowało partnerstwo lokalne w składzie:

- Miejska Biblioteka Publiczna w Chrzanowie,
- Szkoła Podstawowa nr 6 w Chrzanowie,
- Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Chrzanowie,
- Stowarzyszenie „Stacja Chrzanów",
- Muzeum w Chrzanowie,
- Stowarzyszenie Chrzanowskich Cyklistów,
- Szkoła Podstawowa nr 5 w Chrzanowie,
- MOKSiR
- LGD Partnerstwo na Jurze

7. PŁUŻNICKA WSPÓŁDZIELNIA – VII edycja Programu

Partnerstwo z Płużnicy postawiło sobie za cel stworzenie przyjaznej, estetycznej, kameralnej i nowoczesnej przestrzeni dla mieszkańców. Nazwa nawiązuje do idei wzajemnego dzielenia się różnymi zasobami przez mieszkańców społeczności lokalnej. „Współdzielnia" miała być miejscem spotkań, wymiany wiedzy, doświadczeń i sąsiedzkiego wsparcia.

Pierwszym krokiem do powstania „Współdzielni" był remont pomieszczeń w dawnej szkole w miejscowości Wiewiórki. Dzięki zaangażowaniu partnerów i wolontariuszy, odświeżono ściany i podłogi lokalu, stworzono aneks kuchenny oraz zakupiono niezbędny sprzęt. Rozpoczęto również akcję dzielenia się różnymi przedmiotami - w budynku stanęła specjalna szafa umożliwiająca mieszkańcom wymianę niepotrzebnych rzeczy – ubrań, książek, zabawek, narzędzi. W prace remontowe włączyli się lokalni majstrzy, którzy dzielili się swoją wiedzą z mniej doświadczonymi ochotnikami.

W odnowionej przestrzeni zainicjowano comiesięczne śniadania dla społeczników – m.in.: sołtysów, działaczy organizacji pozarządowych, rady rodziców, młodzieżowej rady gminy czy radnych z gmin Płużnica i Lisewo. Podczas tych spotkań uczestnicy rozmawiają, integrują się i w razie potrzeby wzajemnie się wspierają. W ramach projektu odbyło się 7 śniadań i są one kontynuowane również po jego zakończeniu. Ponadto przeprowadzono warsztaty z udziałem ekspertów, m.in. z pszczelarstwa, gotowania czy plecenia makramy. Łącznie przeprowadzono 20 szkoleń, warsztatów i zajęć edukacyjnych.

Podsumowaniem projektu było wydarzenie „Wiejski Tedeks", które odbyło się 22 października 2021 roku. O swoich pasjach, zainteresowaniach i ważnych dla nich sprawach lokalnych opowiedziało osiem osób, których wystąpienia były kwintesencją idei współdzielenia. Wypowiedzi zostały nagrane i upublicznione na profilu facebookowym Płużnickiej Współdzielni.

Mieszkańców zapraszano do udziału w poszczególnych działaniach poprzez indywidualne rozmowy telefoniczne oraz informacje w mediach społecznościowych. Natomiast promocja samej Współdzielni odbywała się na profilu facebookowym, a także w lokalnych mediach, które publikowały artykuły o przedsięwzięciu. Partnerzy nagrali również spot w ramach konkursu organizowanego przez Propsy PR – film zdobył pierwsze miejsce (link: https://www.facebook.com/smgpluznica/posts/1446653509017789).

Najważniejszym rezultatem projektu jest powstanie miejsca integracji, spotkań, rozwoju kompetencji i nowoczesnych umiejętności. Mieszkańcy mogą uczyć się tutaj wykorzystywania nowych technologii, rozwijać zawodowo, organizować warsztaty dotyczące praktycznie każdej tematyki. „Współdzielnia" jest na co dzień wykorzystywana przez lokalne organizacje, grupy i instytucje publiczne.

Dzięki wspólnemu przedsięwzięciu mieszkańcy Płużnicy mogli podzielić się z innymi swoimi umiejętnościami i odkryć jak wielkie zasoby drzemią w ich społeczności. Co ważne, zadbano już o ciągłość aktywności we Współdzielni - w ramach dotacji z programu Nowe FIO odbywają się spotkania młodzieżowe eko-Współdzielni, a udział w programie Aktywni Obywatele umożliwił uruchomienie Rodzicielskiej Współdzielni Edukacyjnej.

Projekt zrealizowało partnerstwo lokalne w składzie:

- Stowarzyszenie Centrum Technologii Informacyjnych e-Misja,
- Kuźnia Inicjatyw Lokalnych w Lisewie,
- Marcin Skonieczka
- Stowarzyszenie Młodych Gminy Płużnica
- Urząd Gminy Płużnica
- Gminna Biblioteka Publiczna w Płużnicy

LOKALNE
PARTNERSTWA
PAFW

Polsko-Amerykańska
Fundacja Wolności

AKADEMIA ROZWOJU
FILANTROPII W POLSCE

LOKALNE PARTNERSTWA PAFW

Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności

AKADEMIA ROZWOJU FILANTROPII W POLSCE

www.dzialajlokalnie.pl

www.lokalnepartnerstwa.org.pl

www.pafw.pl